การสร้างรูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ

อ้อยทิพย์ พลศรี

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ

ประจำปีงบประมาณ ๒๕๓๗

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง การสร้างรูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ

ผู้วิจัย นางอ้อยทิพย์ พลศรี

สถานศึกษา สถาบันราชภัฏสงขลา

ปีที่ทำการวิจัย 2537 - 2542

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบหม้อดินในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น
2. เพื่อสร้างรูปแบบหม้อดินที่จะพัฒนาต่อไป โดยมุ่งหวังที่จะเผยแพร่ศิลป-หัตถกรรมพื้นบ้านของภาคใต้
3. เพื่อเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมการประกอบอาชีพปั้นหม้อให้คงอยู่สืบไป

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ประกอบการ กลุ่มผู้อาศัยในหมู่บ้าน กลุ่มบุคคลทั่วไป และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งสิ้น 242 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็นสองลักษณะ คือ เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานทั่ว ๆ ไป โดยจัดทำเป็น 3 ชุด คือ 1. แบบสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ 2. แบบสัมภาษณ์ผู้อาศัยในหมู่บ้าน และ 3. แบบสัมภาษณ์บุคคลทั่วไป และเครื่องมือแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. นำผลจากแบบสัมภาษณ์ทั้ง 3 ชุด มาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติเป็นร้อยละ ตามประเด็นต่าง ๆ ที่ตั้งคำถามออกมาในรูปแบบของตารางและความเรียง

2. นำผลจากการตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญ มาสรุปผลวิเคราะห์ประเด็นเห็นด้วย และ ไม่เห็นด้วย พร้อมกับข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 8 ท่าน ในรูปแบบของความเรียง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลจากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปพบว่า ในปัจจุบันเหลือผู้ประกอบการอยู่เพียง 3 ราย มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไปทั้งสิ้น โดยส่วนใหญ่ยังคงใช้กรรมวิธีแบบเดิมในการผลิต และหม้อที่ผลิตและเป็นที่นิยมมากที่สุด คือ หม้อต้มยาสมุนไพร รองลงมา คือ เผล้ง หม้อแกงและสวดตามลำดับ สำหรับลวดลายที่ยังคงอยู่และเป็นที่นิยมมีลายคิ้วนาง ลายก้านจากหรือลายก้านมะพร้าวดี่ ลายลูกแก้วใหญ่ และลายประดิษฐ์ ซึ่งทั้ง 4 กลุ่มเห็นด้วยว่าควรมีการอนุรักษ์และพัฒนารูปแบบทั้งด้านรูปร่าง - รูปทรง ลวดลาย และประโยชน์ใช้สอย โดยคำนึงถึงความสะดวกในการผลิตด้วย

ส่วนปัญหาที่เป็นสาเหตุทำให้การปั้นหม้อดินลดน้อยลง มีหลายประการ เช่น ปัญหาเรื่องวัตถุดิบ ปัญหาแรงงาน ปัญหาเงินทุนสนับสนุน ปัญหาด้านรูปแบบ และปัญหาด้านการตลาด เป็นต้น

ดังนั้น ข้อเสนอแนะที่กลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่มเสนอแนะ มีประเด็นสำคัญ ๆ ที่เห็นว่าควรปรับปรุงหรือพัฒนาต่อไป คือ ด้านการอนุรักษ์รูปแบบและกรรมวิธีเดิม ด้านการปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบใหม่ให้เป็นที่ต้องการของตลาด ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านคุณภาพ โดยในส่วนของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดเห็นด้วยกับการคิดสร้างรูปแบบใหม่ผสมผสานกับรูปแบบเดิม แต่ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรคำนึงถึงขั้นตอนการผลิตที่ไม่ซับซ้อน และเป็นรูปแบบที่ผู้ประกอบการสามารถผลิตได้ด้วยตนเอง

สำหรับผู้วิจัย มีความเห็นว่าไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ควรให้การสนับสนุนในเรื่องดังต่อไปนี้

1. จัดอบรมเยาวชนให้เห็นถึงคุณค่าของอาชีพการปั้นหม้อดินบ้านสทิงหม้อ พร้อมทั้งฝึกการปฏิบัติเพื่อนำไปประกอบอาชีพได้

2. จัดอบรมผู้ประกอบการเพื่อเสริมความรู้ด้านวิธีการ รูปแบบ และการจัดการเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

3. จัดหาทุนกู้ยืมให้แก่ผู้สนใจที่จะยึดอาชีพการปั้นหม้อดิน ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ

4. ดำเนินการกำหนดเขตแหล่งวัตถุดิบที่ชัดเจนและเพียงพอ เพื่อที่จะได้ไม่เป็นปัญหากับผู้ประกอบการต่อไป

5. ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้บุคคลทั่วไปได้รู้จักและเห็นคุณค่าของการปั้นหม้อบ้านสทิงหม้ออย่างกว้างขวาง

ประกาศคุณูปการ

รายงานการวิจัยเรื่อง "การสร้างรูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ" นี้ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ผู้วิจัยได้รับการแนะนำ ให้คำปรึกษาและตรวจแก้ไขเป็นอย่างดียิ่งจาก รศ.ทัศนีย์ ประธาน รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย และ ผศ.สนิท บุญฤทธิ์ ผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏสงขลา ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญทั้ง 8 ท่าน ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะด้านรูปแบบ และตัวแทนนักศึกษาเอกศิลปะ รุ่น 364111 ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลแก่ผู้วิจัย

ขอขอบคุณ อาจารย์สนธยา พลศรี และเด็กหญิงปานใจ พลศรี ที่ช่วยพิสูจน์อักษร และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย

สุดท้ายขอขอบคุณคณะอนุกรรมการวิจัยวัฒนธรรมภาคใต้ และผู้ให้การช่วยเหลืออื่น ๆ ทุกท่าน ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะ จนทำให้การวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี

อ้อยทิพย์ พลศรี

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	**บทนำ**	
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
	ขอบเขตของการวิจัย	4
	กลุ่มตัวอย่าง	4
	ประโยชน์ของการวิจัย	4
	นิยามศัพท์เฉพาะ	5
2	**เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง**	
	1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเครื่องปั้นดินเผา	7
	1.1 ความหมายของเครื่องปั้นดินเผา	7
	1.2 ความสำคัญของเครื่องปั้นดินเผา	9
	1.3 ประเภทของเครื่องปั้นดินเผา	10
	1.4 ประโยชน์ของหม้อดิน	12
	1.5 รูปแบบของภาชนะหม้อดินภาคใต้	13
	1.6 กรรมวิธีการผลิตหม้อดิน	15
	2. การทำหม้อดินบ้านสทิงหม้อ	19
	2.1 ประวัติวความเป็นมา	19
	2.2 รูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ	20
	2.3 กระบวนการทำหม้อดินสทิงหม้อ	22
	3. หลักการออกแบบเครื่องปั้นดินเผา	25
	3.1 องค์ประกอบในการออกแบบเครื่องปั้นดินเผา	26
	3.2 การออกแบบลวดลายเครื่องปั้นดินเผา	45
	4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	50

บทที่ หน้า

3 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง..... 51

การสร้างเครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล..... 52

การเก็บรวบรวมข้อมูล..... 55

การวิเคราะห์ข้อมูล..... 57

4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ..... 59

ตอนที่ 2 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้อาศัยในหมู่บ้าน..... 61

ตอนที่ 3 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลทั่วไป..... 70

ตอนที่ 4 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญ..... 78

5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุป..... 81

อภิปรายผล..... 91

ข้อเสนอแนะ..... 93

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

บัญชีตาราง

ตารางที่ **หน้า**

1 แสดงลักษณะการออกแบบด้วยเส้นตรงและเส้นเฉียง..... 27
2 แสดงลักษณะการออกแบบด้วยเส้นหยัก..... 28
3 แสดงลักษณะการออกแบบด้วยเส้นคด..... 29
4 แสดงการออกแบบด้วยรูปทรงสี่เหลี่ยม..... 39
5 แสดงการออกแบบด้วยรูปทรงสามเหลี่ยม..... 40
6 แสดงการออกแบบด้วยรูปทรงกลมและรูปทรงรี..... 41
7 รายชื่อผู้ประกอบการที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน..... 51
8 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ (สัมภาษณ์ผู้อาศัยในหมู่บ้าน)..... 61
9 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ..... 61
10 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามภูมิลำเนา..... 62
11 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน..... 62
12 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอาชีพปั้นหม้อ..... 63
13 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสาเหตุที่เลิกอาชีพปั้นหม้อ..... 63
14 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการใช้หม้อดิน..... 64
15 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประเภทของหม้อดินที่ใช้..... 64
16 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามขนาดที่นิยมใช้..... 65
17 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประเภทของลายหม้อดินที่ชอบ..... 65
18 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการจัดลำดับของลวดลาย
ที่ต้องการให้อนุรักษ์ 66
19 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความต้องการให้มีการทำหม้อดินในปัจจุบัน.. 67
20 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประโยชน์ใช้สอย..... 68
21 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัญหาที่เกิดจากการทำหม้อดิน..... 68
22 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประโยชน์ของการทำหม้อดิน..... 69
23 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามหน่วยงานที่ควรให้การสนับสนุน..... 69

ตารางที่ หน้า

24 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อเสนอแนะอื่น ๆ 70
25 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ (สัมภาษณ์บุคคลทั่วไป)..... 71
26 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการใช้งาน..... 71
27 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประเภทของหม้อดินที่ใช้..... 72
28 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามขนาดที่นิยม..... 72
29 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลวดลายที่รู้จักและชอบ..... 73
30 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการอนุรักษ์..... 74
31 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความต้องการให้มีการทำหม้อดินในปัจจุบัน.. 74
32 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประโยชน์ใช้สอย..... 75
33 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อควรปรับปรุงหรือพัฒนาด้านรูปแบบ..... 76
34 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามหน่วยงานที่ควรให้การสนับสนุน..... 76

บัญชีภาพประกอบ

ภาพที่ หน้า

1	รูปแบบหม้อข้าวหรือหม้อต้มยาสมุนไพร	20
2	รูปแบบหม้อแกง	21
3	รูปแบบของเผล้ง	21
4	รูปแบบของสวด	22
5	รูปแบบของไม้ตีลาย	23
6	ภาพเส้นตรงในรูปทรงกระบอก	27
7	ภาพเส้นตรงในรูปทรงกรวย	27
8	ลักษณะส่วนโค้งพาราโพล่า (parapola)	29
9	ส่วนโค้งพาราโพล่าที่นำมาออกแบบเครื่องปั้นดินเผา	30
10	ส่วนโค้งจากเส้นเชือกหรือโซ่ที่นำมาออกแบบ	30
11	ลักษณะส่วนโค้งที่เกิดจากการแขวนเชือกหรือโซ่	31
12	ภาพแจกันหรือกระถางที่ใช้ลักษณะโค้งตัวเอสในการออกแบบ	31
13	การใช้ส่วนโค้ง H ช่วยในการออกแบบ	32
14	การใช้ส่วนโค้ง O ช่วยในการออกแบบ	33
15	การใช้ส่วนโค้ง P ช่วยในการออกแบบ	34
16	การใช้ส่วนโค้ง C ช่วยในการออกแบบ	35
17	การใช้ส่วนโค้ง A ช่วยในการออกแบบ	36
18	การใช้ส่วนโค้ง R ช่วยในการออกแบบ	37
19	การใช้ส่วนโค้ง T ช่วยในการออกแบบ	38
20	สัดส่วนแจกันของกรีกที่เกิดจากการคำนวณอย่างมีระบบ	42
21	สัดส่วนเครื่องปั้นดินเผาที่เน้นประโยชน์ใช้สอยต่าง ๆ กัน	43
22	การออกแบบพื้นผิวให้แตกต่าง	44
23	การออกแบบพื้นผิวให้เกิดจุดเด่น	44
24	ภาชนะลวดลายจุด	45

ภาพที่ หน้า

25 ภาชนะลวดลายจุดประกอบลายเส้น 45
26 ลวดลายเส้นบนผิวภาชนะบ้านเชียง 45
27 ลวดลลายเส้นเรขาคณิต 45
28 ลวดลายรูปร่าง - รูปทรงธรรมชาติ 46
29 ลวดลายรูปร่าง - รูปทรงเรขาคณิต 46
30 ลวดลายรูปร่าง - รูปทรงอิสระ 46
31 ลวดลายรูปและพื้นของบ้านเชียง 47
32 ลวดลายรูปและพื้นที่สัมพันธ์กัน 47
33 ตัวอย่างแบบของการลดหลั่น 47
34 ลวดลายการใช้การลดหลั่นบนผิวภาชนะ 47
35 รูปทรงและจังหวะซ้ำระยะห่างเท่ากัน 48
36 จังหวะเว้นช่องไฟระยะ ไม่สม่ำเสมอ 48
37 จังหวะเพิ่มลดสลับไปมาอย่างสม่ำเสมอ 49
38 จังหวะที่แตกต่าง 49
39 จังหวะเน้นหรือพักด้วยพื้นผิว 49
40 จังหวะการเปลี่ยนทิศทาง 50
41 ภาพร่างรูปแบบหม้อดิน แบบที่ 1 - 4 53
42 ภาพร่างรูปแบบหม้อดิน แบบที่ 5 - 8 54
43 แผนที่กิ่งอำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา แสดงที่ตั้งตำบลต่าง ๆ 56

บทที่ 1
บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ยังคงดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์เฉพาะตนในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านศิลปะวัฒนธรรมที่มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาช้านาน ทั้งวัฒนธรรมประจำชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น จนเป็นที่ยอมรับของชาวต่างชาติอย่างแพร่หลาย

เครื่องปั้นดินเผา นับเป็นวัฒนธรรมด้านวัตถุที่มีพัฒนาการอันยาวนานและมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ ตลอดจนความเชื่อ การมองเห็นคุณค่าทางความงามสร้างความสัมพันธ์ต่าง ๆ ออกมาในรูปของเครื่องมือเครื่องใช้อย่างเด่นชัดตลอดทุกยุคทุกสมัย จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของอารยธรรมที่ถูกเพาะขึ้นตามแหล่งต่าง ๆ ทั่วโลกไม่มีที่สิ้นสุด

เครื่องปั้นดินเผาในประเทศไทย ตามหลักฐานทางโบราณคดีพบว่ามีมาเกือบ 10,000 ปี หรือไม่น้อยกว่า 8,000 ปีมาแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นภาชนะที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งของที่ใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ อันบ่งบอกถึงชีวิตความเป็นอยู่ความต้องการขั้นพื้นฐาน ตลอดจนวิวัฒนาการด้านเทคนิคและฝีมือที่แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ในเชิงศิลปะที่ลงตัว มีเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละยุคแต่ละสมัยอย่างชัดเจน เช่น ภาชนะดินเผาลายเขียนสีแบบบ้านเชียง ในเขตอำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี เป็นต้น

ในภาคใต้ของประเทศไทย มีการขุดค้นพบเครื่องปั้นดินเผารูปแบบต่าง ๆ มากมาย ทั้งชนิดเนื้อดินเคลือบ และชนิดไม่เคลือบที่มีอายุเก่าแก่นับพันปีขึ้นไป เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน อันเป็นหลักฐานที่แสดงถึงความเจริญและความเป็นปึกแผ่นของชุมชนในแถบชายทะเล ทั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกตามแนวคาบสมุทรภาคใต้ ซึ่งชุมชนโบราณในระดับเมืองหลายแห่ง เช่น เมืองสทิงพระ เมืองพัทลุง หรือแม้แต่เมืองนครศรีธรรมราช ล้วนเป็นแหล่งเมืองท่าที่มีสินค้าเครื่องเคลือบที่มาจากจีน เวียตนาม และทางสุโขทัย ศรีสัชนาลัย แทบทั้งสิ้น เพราะชุมชนใหญ่ของภาคใต้มักเป็นเส้นทางการค้า จึงไม่จำเป็นต้องผลิตเครื่องปั้นดินเผาเคลือบที่มีคุณภาพสูงขึ้นใช้เอง จะพบแหล่งที่ผลิต

เครื่องปั้นดินเผาขึ้นเองเพียงไม่กี่แห่ง และเป็นเครื่องปั้นดินเผาเนื้อธรรมดาที่ไม่เคลือบซึ่งมักผลิตเป็นภาชนะสำหรับพิธีกรรมและเป็นภาชนะเครื่องใช้สอยสำหรับชุมชนนั้น ๆ และชุมชนใกล้เคียง

จากหลักฐานทางโบราณวัตถุ ภาชนะอย่างหนึ่งที่พบเสมอในการขุดค้น คือ "หม้อดิน" ทำให้สันนิษฐานได้ว่า คนไทยมีวัฒนธรรมการหุงต้มมาเป็นเวลาช้านาน นับตั้งแต่ได้มีการขุดพบหม้อหุงข้าวเก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย ในถ้ำจังหวัดกาญจนบุรี พบรวมกับเครื่องมือหินยุดหินกลาง ซึ่งกะอายุอย่างหยาบ ๆ ประมาณ 15,000 - 18,000 ปี และอย่างสูงสุดไม่เกิน 20,000 ปี เป็นหม้อทรงกลมก้นมน เนื้อหยาบ (จิตร บัวบุศย์ : 2516 หน้า 1) หรือแม้แต่ที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี ก็มีการขุดพบภาชนะหม้อดินรูปแบบต่าง ๆ มากมาย ทั้งที่เป็นภาชนะดินเผาลายเชือกทาบ ภาชนะดินเผาลายขีดและเขียนสี โดยมีสีต่าง ๆ กัน เช่น สีเทา สีดำ สีแดงบนพื้นสีขาวนวล สีแดงบนพื้นสีแดง หรือภาชนะทาน้ำโคลนสีแดงและผิวขัดมัน เป็นต้น และแม้แต่ประวัติการขุดพบภาชนะหม้อดินเผาพื้นเมืองโบราณในภาคใต้ ซึ่งมีทั้งแบบหม้อสามขา หม้อก้นกลม หม้อก้นแหลม หม้อก้นตื้นและหม้อมีสันก็ตาม หลักฐานเหล่านี้ย่อมชี้ชัดให้เห็นถึงวิวัฒนาการการทำหม้อดินของคนไทยที่สามารถทำได้สอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ในแต่ละยุคสมัยเป็นอย่างดี จนสามารถสืบทอดต่อมาถึงยุคปัจจุบัน

"การปั้นหม้อ" จึงกลายเป็นงานประเภทหนึ่งที่มีการทำกันตั้งแต่ยุคโบราณ จนกลายเป็นอาชีพหนึ่งในปัจจุบัน เพราะถือเป็นภาชนะชนิดหนึ่งที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิต ซึ่งนับแต่อดีตถือเป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างสายสัมพันธ์กันระหว่างคนในชุมชนหรือต่างชุมชนกันได้เป็นอย่างดี เพราะนอกจากกระบวนการทำที่จะต้องมีการช่วยกันทำแต่ละขั้นตอนตามความถนัดแล้ว ยังเป็นการแลกเปลี่ยนความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ จากชุมชนหนึ่งไปสู่อีกชุมชนหนึ่งด้วย เรื่องของภาชนะหม้อดินจึงเป็นเรื่องที่ควรแก่การศึกษาเพราะเป็นสิ่งหนึ่งที่สามารถบ่งบอกถึงวัฒนธรรมหลาย ๆ อย่างให้แก่ชนรุ่นหลัง

บ้านสทิงหม้อเป็นแหล่งชุมชนแห่งหนึ่งที่มีชื่อเสียงด้านเครื่องปั้นดินเผาพื้นเมือง โดยเฉพาะภาชนะหม้อดิน และได้รับความนิยมจากผู้ใช้มาเป็นเวลาช้านาน จนเป็นที่กล่าวขานกันว่า "สทิงทำหม้อ เกาะยอทำอ่าง บ่อยางทำเคย" ดังนั้น เมื่อเอ่ยถึงการทำหม้อก็เป็นอันรู้กันว่า หม้อดินที่ดี มีคุณภาพ รูปแบบสวยงาม ต้องยกให้หม้อดินสทิงหม้อ และ

ในอดีตชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นจะมีอาชีพหลักคือการปั้นหม้อนั่นเอง

แต่ในปัจจุบันพบว่าผู้ประกอบการมีจำนวนลดน้อยลง เพราะสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ดังบทกลอน "ความทุกข์ของคนปั้นหม้อ" ตอนหนึ่งที่ว่า

"ที่เตานอนบ้านนั้นควันโขมง ทั้งในโรงปรับทุกข์กันคนปั้นหม้อ
ลุงเลี่ยนห้องลูกเรียนมอศอวอ ลูกลุงเกลี้ยงจบวอคอออกเป็นครู
นั่นครูจับน้าจวงนั่งหลังน้าถิน น้าชมก้มดูดินใจหดหู่
ล้วนลูกไปอาชีพใหม่ไม่เหลียวดู พวกมันหลู่การปั้นหม้องานพ่อมัน"

(สนิท บุญฤทธิ์ : 2540 หน้า 121)

ประกอบกับกระบวนการการผลิตต้องประสบกับปัญหาหลายประการ เช่น แหล่งวัตถุดิบน้อยลง สถานที่ตั้งเตาเผามีบริเวณจำกัด หรือช่างที่จะมารับว่าจ้างหาได้ยาก เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งนอกเหนือจากปัญหาเหล่านี้ ยังมีปัญหาแทรกซ้อนอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น ปัญหาการกระจายของผลิตภัณฑ์โลหะและพลาสติก ความนิยมของผู้บริโภค ราคาตกต่ำ และขาดผู้ให้ความสนใจสนับสนุน จึงเป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วงว่าหากปล่อยให้ผู้ประกอบการยังคงทำต่อไปโดยขาดการพัฒนารูปแบบการผลิตให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ ในอนาคตอีกไม่ไกล เราอาจจะไม่มีโอกาสได้เห็นหม้อดินของสทิงหม้ออีกเลยก็เป็นได้

ดังนั้น การสร้างรูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนารูปแบบของหม้อดินสทิงหม้อ โดยการผสมผสานรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เดิมกับรูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้รูปแบบดังกล่าวยังคงอยู่สืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการสร้างรูปแบบหม้อดินสทิงหม้อครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบหม้อดินในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น
2. เพื่อสร้างรูปแบบหม้อดินที่จะพัฒนาต่อไป โดยมุ่งหวังที่จะเผยแพร่ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของภาคใต้
3. เพื่อเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมการประกอบอาชีพปั้นหม้อให้คงอยู่สืบไป

โดยให้รูปแบบเดิมในอดีตที่ใกล้จะสูญหายไปยังคงเอกลักษณ์อยู่ภายใต้รูปแบบใหม่ในปัจจุบันได้อย่างกลมกลืน

3. ขอบเขตของการวิจัย

1. บริเวณที่ทำการวิจัย

บริเวณหมู่บ้านสทิงหม้อ หมู่ที่ 4 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

2. รูปแบบที่สร้าง

มุ่งหวังเฉพาะรูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ เพื่อใช้ในการพัฒนารูปแบบในอดีตให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน โดยการคงสภาพรูปแบบเดิมที่แสดงถึงเอกลักษณ์ประจำถิ่นไว้

3. คุณค่าทางด้านความงาม

ศึกษาคุณค่าทางด้านความงามที่ปรากฏในงานปั้นหม้อดิน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันว่ามีคุณค่ามากน้อยเพียงใดตามหลักการออกแบบ เพื่อนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน

4. กลุ่มตัวอย่างมาจากกลุ่มบุคคล 4 กลุ่ม คือ

4.1 กลุ่มผู้ประกอบการ

4.2 กลุ่มผู้อาศัยในหมู่บ้าน

4.3 กลุ่มบุคคลทั่วไป

4.4 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

5. ประโยชน์ของการวิจัย

5.1 ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

5.2 ทำให้ได้รูปแบบหม้อดินที่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน

5.3 ทำให้รูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่นคงอยู่ต่อไป และเป็นที่รู้จักของประชาชนกว้างขวางยิ่งขึ้น

5.4 ช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ผู้ประกอบอาชีพต่อไป

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 รูปแบบ หมายถึง การออกแบบลักษณะหม้อดิน โดยอาศัยข้อมูลของรูปแบบเดิมในอดีตและปัจจุบัน ด้านรูปทรงและลวดลาย มาประกอบเป็นรูปแบบใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันตามหลักการออกแบบ

6.2 รูปแบบในอดีต หมายถึง รูปแบบหม้อดินสทิงหม้อที่มีเอกลักษณ์เฉพาะนับย้อนหลังจากยุคปัจจุบันไปประมาณเกือบร้อยปี

6.3 หม้อดินสทิงหม้อ หมายถึง การทำเครื่องปั้นดินเผาพื้นเมือง หม้อดินชนิดไม่เคลือบของชาวบ้านสทิงหม้อ ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

6.4 เครื่องมือเครื่องใช้ หมายถึง อุปกรณ์หรือเครื่องมือทุกชนิดที่ใช้ในการปั้นหม้อดินสทิงหม้อ ทั้งที่เป็นแบบดั้งเดิม และเครื่องทุ่นแรงที่มีการนำมาประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งขอเสนอเป็นลำดับหัวข้อหลัก ดังนี้

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเครื่องปั้นดินเผา
   1.1 ความหมายของเครื่องปั้นดินเผาและหม้อดิน
   1.2 ความสำคัญของเครื่องปั้นดินเผา
   1.3 ประเภทของเครื่องปั้นดินเผา
   1.4 ประโยชน์ของหม้อดิน
   1.5 รูปแบบของภาชนะหม้อดินภาคใต้
   1.6 กรรมวิธีการผลิตหม้อดิน
2. การทำหม้อดินบ้านสทิงหม้อ
   2.1 ประวัติความเป็นมา
   2.2 รูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ
   2.3 กระบวนการทำหม้อดินสทิงหม้อ
3. หลักการออกแบบเครื่องปั้นดินเผา
   3.1 องค์ประกอบในการออกแบบเครื่องปั้นดินเผา
   3.2 การออกแบบลวดลายเครื่องปั้นดินเผา
4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเครื่องปั้นดินเผา

1.1 ความหมายของเครื่องปั้นดินเผาและหม้อดิน

1.1.1 ความหมายของเครื่องปั้นดินเผา

เมื่อกล่าวถึงเครื่องปั้นดินเผาในยุคปัจจัน คนทั่วไปมักจะนึกถึงพวกถ้วยโถโอชา หรือ จานชาม แจกันต่าง ๆ เสียเป็นส่วนใหญ่ และนิยมเรียกกันว่า เซรามิกส์ โดยข้อเท็จจริงแล้วคำว่า "เครื่องปั้นดินเผา" ยังมีรูปแบบและข้อจำกัดอีกมากมายที่น่าสนใจ ตามที่มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

เครื่องปั้นดินเผา หมายถึง ผลิตภัณฑ์นานาชนิดที่ทำจากดินและหิน โดยผ่านกรรมวิธีเผา ทำให้มีความแข็งแกร่ง มีความคงทนถาวร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า

เครื่องปั้นดินเผา หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากอนินทรีย์สาร อโลหะ ซึ่งได้แก่ แร่ธาตุดิน หินต่าง ๆ นั่นเอง ในสมัยโบราณ กรีก เรียกว่า เคราม็อส (Keramos) แปลว่า สิ่งที่ถูกเผา ซึ่งมีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษว่า เซรามิกส์ (Ceramics) (ทวี พรหมพฤกษ์ : 2523 หน้า 1)

เครื่องปั้นดินเผา คือ ภาชนะใช้สอยต่าง ๆ ที่ทำด้วยดิน เริ่มด้วยหม้อสำหรับหุงต้มข้าว และต้มเนื้อสัตว์บกและสัตว์น้ำ และภาชนะอื่น ๆ อีกตามความจำเป็นสำคัญสำหรับชีวิตประจำวันของมนุษย์ (จิตร บัวบุศย์ : 2516 หน้า 18)

คำว่า ceramics เครื่องปั้นดินเผา หมายถึง วัตถุประดิษฐ์เพื่อเป็นเครื่องใช้ทำมาจากอนินทรีย์สาร อโลหะ (inorganic non - metallic materials) คือ แร่ธาตุ ดิน และหิน เป็นหลัก โดยผ่านกรรมวิธีเผาเพื่อให้เกิดความแข็งแกร่ง และอาจจะเคลือบด้วยสารประกอบที่ทำเป็นน้ำยาเคลือบและเผาเคลือบอีกชั้นหนึ่งก็ได้ (พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ : 2530 หน้า 37)

สรุปความหมายโดยรวมของเครื่องปั้นดินเผาก็คือ ผลิตภัณฑ์ที่ประดิษฐ์ขึ้นโดยทำจากอนินทรีย์สาร อโลหะ ด้วยกรรมวิธีเผาเพื่อให้เกิดความแข็งแกร่งทนทานนั่นเอง

1.1.2 ความหมายของหม้อดิน

คำว่า "หม้อ" หรือ "หม้อดิน" เป็นคำที่รู้จักกันแพร่หลายในสังคมไทย เพราะวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยมีความเกี่ยวข้องอยู่กับภาชนะชนิดนี้มาก ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในที่นี้จึงขอกล่าวถึงความหมายเพื่อให้เข้าใจตรงกัน ดังนี้

คำว่า "หม้อ" ตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน ฉบับปรับปรุง ให้ความหมายว่า "หม้อ" คือ ภาชนะประเภทหนึ่ง สำหรับหุงต้มและใส่ของบางอย่าง ทำด้วยดินเผาหรือโลหะต่าง ๆ (พจนานุกรม : 2538 หน้า 869)

คำว่า "หม้อดิน" หมายถึง ภาชนะประเภทหนึ่งที่ทำด้วยดินเผาทั้งชนิดเคลือบและไม่เคลือบเป็นรูปทรงต่าง ๆ เพื่อใช้ในการหุงต้มประกอบอาหาร ใส่ของบางอย่างในพิธีกรรมต่าง ๆ หรือเพื่อประดับตกแต่งตามความเหมาะสม

หม้อดินที่ขุดค้นพบและหม้อดินที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน มักจะมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันไปตามลักษณะหรือรูปแบบการใช้งาน เช่น

- หม้อสามข้อ คือ หม้อที่มีขารองรับตัวหม้อสามขา
- หม้อแกง คือ หม้อที่ใช้สำหรับต้มแกง
- หม้อตาล คือ หม้อที่ใช้สำหรับใส่น้ำตาลโตนด เป็นต้น

1.2 ความสำคัญของเครื่องปั้นดินเผา

ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาจัดเป็นงานสาขาหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ทุกยุคทุกสมัย ถึงแม้เทคโนโลยีจะก้าวหน้าไปเพียงใด ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาก็ยังคงมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับชีวิตประจำวันของมนุษย์อยู่นั่นเอง จึงพอสรุปประเด็นความสำคัญของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาได้ดังนี้

1.2.1 ความสำคัญด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี

ด้วยเหตุที่เครื่องปั้นดินเผามักจะมีความแข็งแกร่งคงทนถาวร ดั้งนั้นจากการขุดค้นโบราณวัตถุในยุคต่าง ๆ มักจะพบเครื่องปั้นดินเผาในแหล่งชุมชนโบราณนั้น ๆ ซึ่งถือว่าเป็นข้อมูลสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้นักประวัติศาสตร์และโบราณคดีสามารถอธิบายถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนความเชื่อหรือแม้แต่พิธีกรรม ประเพณีต่าง ๆ ของสังคมในยุคนั้น ๆ ได้ รวมถึงความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างชุมชนที่อยู่ร่วมสมัยหรือยุคเดียวกัน เช่น เครื่องปั้นดินเผาที่ขุดค้นพบที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี เป็นต้น

1.2.2 ความสำคัญด้านประโยชน์ใช้สอย

ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผากลายเป็นสิ่งจำเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน เพราะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้มากมาย ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องครัวเรือน เช่น ถ้วย ชาม ชุดกาแฟ โอ่ง อ่าง ฯลฯ ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม เช่น กระถางปลูกต้นไม้ หม้อดิน กระปุกออมสิน แจกัน ฯลฯ ผลิตภัณฑ์ก่อสร้าง เช่น กระเบื้องปูพื้น กระเบื้องมุงหลังคาหรืออิฐ เป็นต้น หรือแม้แต่ผลิตภัณฑ์เครื่องสุขภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ทนไฟและผลิตภัณฑ์อื่น ๆ อีกมากมายที่เข้ามามีบทบาทและความสำคัญต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์ทุกยุคทุกสมัย

1.2.3 ความสำคัญด้านศิลปะหรือสุนทรียะ

ถ้ามองในด้านศิลปะหรือด้านความงามมีผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผามากมาย

ที่พร้อมด้วยคุณภาพและความงามเป็นที่ยอมรับของชาวโลก เพราะมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นชัดเจน ทั้งด้านคุณค่าแห่งความงาม และการสืบสานถึงอารยธรรมของชุมชนนั้น ๆ ดังจะเห็นได้จากเครื่องปั้นดินเผาที่มีชื่อเสียงของประเทศต่าง ๆ ดังนี้

เครื่องปั้นดินเผาชื่อเลอน็อค (Lenox) เป็นขวดเครื่องปั้นดินเผาของอเมริกา ใช้ในทำเนียบขาว และใช้ในการต้อนรับแขกเมือง

เครื่องปั้นดินเผาชื่อ เว้ชวู้ด (Wedge Wood) เป็นยอดเครื่องปั้นของอังกฤษ ใช้ประจำในพระราชวังบัคกิงแฮม ผู้ผลิตได้รับพระราชทานศักดิ์จากพระเจ้ากรุงอังกฤษให้เป็น Sir Josiah Wedge Wood

เครื่องปั้นดินเผาชื่อ โรเซนเธิล (Rosenthal) เป็นถ้วยชั้นหนึ่งของประเทศเยอรมัน

เครื่องปั้นดินเผาชื่อ แซ็บ (Servre) เป็นยอดเครื่องปั้นของฝรั่งเศส

เครื่องปั้นดินเผาชื่อ โอกูระ (Okura) เป็นถ้วยชามชั้นเลิศของญี่ปุ่น และ

เครื่องปั้นดินเผาชื่อ เบญจรงค์ และสังคโลก เป็นถ้วยชามที่มีชื่อเสียงติดระดับโลกของไทย (ทวี พรหมพฤกษ์ : 2523 หน้า 18)

1.2.4 ความสำคัญด้านเศรษฐกิจและสังคม

เครื่องปั้นดินเผา เป็นผลิตภัณฑ์ประเภทหนึ่งที่ส่งผลต่อภาวะเศรษฐกิจให้ยกระดับสูงขึ้น โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่มีเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาช่วยปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาให้ได้มาตรฐานขึ้น จนกลายเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย ทำให้ผู้ประกอบการมีรายได้ที่ดีขึ้น และยังส่งผลต่อชุมชนนั้น ๆ ได้มีส่วนสัมพันธ์กับชุมชนอื่น ๆ มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม แนวความคิดต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน พัฒนาขึ้นเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนและอุตสาหกรรมขนาดใหญ่อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

จึงกล่าวได้ว่า ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา เป็นผลงานที่มีคุณค่าทั้งในแง่ของความงามและประโยชน์ใช้สอยที่มีส่วนสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกยุคทุกสมัย และจะคงอยู่คู่มนุษย์ตลอดไป

1.3 ประเภทของเครื่องปั้นดินเผา

ประเภทของเครื่องปั้นดินเผาที่พอจะแบ่งให้เห็นได้ชัดเจน แบ่งได้เป็น 3 ชนิด

โดยแบ่งตามลักษณะของเนื้อดิน และอุณหภูมิที่ใช้เผาผลิตภัณฑ์ ดังนี้ คือ

1. ผลิตภัณฑ์ชนิดเอิทเทนแวร์ (Earthen ware) นับเป็นผลิตภัณฑ์ที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย เพราะใช้อุณหภูมิในการเผาต่ำ และวัตถุดิบมักเป็นดินตามท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการเผา มักจะมีเนื้อหยาบ มีความพรุนตัวค่อนข้างมาก เมื่อเคาะฟังเสียงจะทึบไม่กังวาล ส่วนใหญ่จะเป็นประเภทหม้อดิน กระถาง โอ่ง หรืออิฐที่ใช้ในการก่อสร้าง เป็นต้น

2. ผลิตภัณฑ์ชนิดสโตนแวร์ (Stone ware) เป็นผลิตภัณฑ์ที่เผาถึงจุดสุกตัว ซึ่งอุณหภูมิค่อนข้างสูง ลักษณะผลิตภัณฑ์จึงมักมีความแข็งแกร่งมาก แต่เนื้อหยาบและหนา น้ำและของเหลวไม่สามารถไหลซึมผ่านได้ เวลาเคาะเสียงดังกังวานกว่าชนิดเอิทเทนแวร์ ผลิตภัณฑ์ชนิดสโตนแวร์นิยมทำภาชนะใส่อาหาร พวกถ้วย จาน ชาม แจกัน เครื่องประดับ เป็นต้น

3. ผลิตภัณฑ์ชนิดปอร์สเลน (Porcelain ware) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ชาวจีนคิดทำขึ้นเป็นชาติแรก มีลักษณะพิเศษคือโปร่งแสง มีเนื้อดินสีขาวเผาถึงจุดสุกตัวในอุณหภูมิที่สูง ทำให้มีความแข็งแกร่งและมีลักษณะเหมือนแก้ว น้ำและของเหลวไม่สามารถไหลซึมผ่านได้ ส่วนใหญ่นิยมนำไปทำเป็นภาชนะใส่อาหาร เช่น เครื่องถ้วยชาม ชุดน้ำชา กาแฟ เครื่องประดับ หรือเครื่องตกแต่ง เป็นต้น ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ค่อนข้างราคาสูงเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์ชนิดอื่น ๆ (ทวี พรหมพฤกษ์ : 2523 หน้า 15 - 17)

นอกเหนือจากนี้ ได้มีการแบ่งเครื่องปั้นดินเผาตามกรรมวิธีการผลิตเป็น 2 ประเภท คือ

1. ชนิดเคลือบ (Glazed wares)

เป็นผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการชุบเคลือบผิว มีสี ลวดลาย ทรวดทรง แปลกใหม่ ส่วนใหญ่มาจากต่างประเทศ เช่น จีน ญี่ปุ่น อังกฤษ สวีเดน

2. ชนิดไม่เคลือบ (Unglazed wares)

เป็นผลิตภัณฑ์ไม่ผ่านการชุบเคลือบผิว ส่วนใหญ่ผลิตภายในประเทศ เช่น โอ่งดิน กระถางต้นไม้ ถ้วยชามดิน เตาอั้งโล่ ฯลฯ (สมศักดิ์ ประเสริฐสุข : 2529 หน้า 277)

จึงเห็นได้ว่าศาสตร์ที่เกี่ยวกับเครื่องปั้นดินเผา หรือ เซรามิกส์ (Ceramics) ในปัจจุบัน ค่อนข้างจะมีกรรมวิธีและรูปแบบที่หลากหลาย ตลอดจนประเภทของการใช้สอย

ที่กว้างขวางขึ้น ดังนั้น ในปัจจุบันจึงมีการแบ่งงานเครื่องปั้นดินเผา ออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ 2 ประเภท คือ

1. ศิลปะอุตสาหกรรม คือ เครื่องปั้นดินเผาที่ออกมาในรูปของสิ่งของเครื่องใช้ประเภทต่าง ๆ เช่น จาน ชาม ถ้วย โถ กระเบื้องมุงหลังคา อิฐทนไฟ ท่อดินเผา เครื่องสุขภัณฑ์ เป็นต้น

2. ศิลปะบริสุทธิ์ คือ งานเครื่องเคลือบดินเผาที่ผลิตออกมาในรูปของศิลปะ มิได้มีความมุ่งหมายในด้านงานใช้สอย งานประเภทนี้ในสมัยโบราณมักทำขึ้นเพื่อศาสนา เพื่อศรัทธา เช่น พระพุทธรูปดินเผาไฟ รูปเทวดา ยักษ์ สัตว์ โดยมีสุนทรียภาพสูง ในปัจจุบันเรื่องการสร้างสรรค์งานประเภทนี้ มิได้จำกัดอยู่ในวงการศาสนาเท่านั้น หากแต่ศิลปินสามารถสร้างสรรค์รูปแบบศิลปะอันเป็นอิสระตามความคิดเห็นของตนเอง เช่น ปั้นรูปเหมือนหรือองค์ประกอบเป็นภาพนูนสูงต่าง ๆ การเคลือบกระเบื้องเป็นเรื่ององค์ประกอบของสี เป็นต้น (เปี่ยมสุข เหรียญรุ่งเรือง : 2536 หน้า 3 - 4)

ดังนั้น การแบ่งประเภทของเครื่องปั้นดินเผา จึงมีลักษณะการจัดแบ่งที่แตกต่างกันไปตามสภาพการใช้งาน การผลิต ตลอดจนสภาวะสิ่งแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่นเป็นสำคัญ

1.4 ประโยชน์ของหม้อดิน

จากหลักฐานทางโบราณวัตถุที่มีการขุดค้นพบหม้อดิน ทำให้สันนิษฐานได้ว่ามนุษย์มีการทำหม้อหุงข้าวขึ้นในวัฒนธรรมเพาะปลูก และหม้อหุงต้มต่าง ๆ น่าจะเกิดในช่วงที่มีวัฒนธรรมล่าสัตว์ เลี้ยงสัตว์ เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตตามความจำเป็น และความต้องการของมนุษย์ในยุคนั้น ๆ แล้วพัฒนารูปแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนเรื่อยมาจนถึงยุคปัจจุบัน

จึงกล่าวได้ว่า ความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในการใช้ภาชนะหม้อดินได้เข้ามามีความสำคัญต่อการครองชีพของมนุษย์ทุกยุคทุกสมัย ประโยชน์ของภาชนะหม้อดินจึงสามารถแบ่งตามหน้าที่ใช้สอยได้ ดังนี้

1.4.1 ใช้เป็นภาชนะหุงต้มสำหรับการประกอบอาหาร หม้อดินเป็นภาชนะอย่างหนึ่งที่เข้ามีความสำคัญในการประกอบอาหาร ไม่ว่าจะเป็นหม้อหุงข้าว หม้อแกง หม้อนึ่ง เป็นต้น หม้อดินดังกล่าวล้วนแล้วแต่เป็นที่ยอมรับและนิยมใช้มาตลอด

1.4.2 ใช้ต้มยาสมุนไพร ภาชนะหม้อดินมีคุณสมบัติพิเศษในการต้มยาแผนโบราณ

เพราะนอกจากจะเก็บความร้อนได้นานแล้ว ยังสามารถรักษาตัวยาที่นำมาต้มได้เป็นเวลาหลายวัน โดยที่ไม่ทำให้คุณภาพของยาเสื่อม จึงเป็นที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย

1.4.3 ใช้เป็นหม้อใส่น้ำ หรือน้ำตาลโตนด ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจะพบเสมอว่ามีชุมชนหลายแห่งทำหม้อดินขึ้น เพื่อใช้ใส่น้ำหรือน้ำตาลโดยเฉพาะ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะน้ำหรือน้ำตาลโตนดที่เก็บในหม้อดินจะมีความเย็นอยู่ตลอดเวลา

1.4.4 ใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ผลจากการขุดค้นโบราณวัตถุในหลายแห่ง พบว่าหม้อดินน่าจะเป็นภาชนะอย่างหนึ่งที่มนุษย์ในยุคต่าง ๆ ใช้ในการประกอบพิธีกรรมบางอย่าง อย่างเช่นหม้อดินที่ขุดค้นพบที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี มีจำนวนไม่น้อยที่พบในบริเวณหลุมฝังศพ เป็นต้น

1.4.5 ใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่ง จากลักษณะรูปทรงของหม้อดินที่มีความงามอยู่ในตัวของมันเอง ทำให้มีการนำเอาหม้อดินมาประยุกต์ใช้สำหรับประดับประดาหรือตกแต่งภายในตัวอาคารให้เกิดความสวยงามในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น นำมาประยุกต์ใช้แทนแจกันดอกไม้ เป็นกระถางปลูกต้นไม้ หรือ โคมไฟ เป็นต้น

1.4.6 ใช้เป็นอุปกรณ์การละเล่น การละเล่นที่เรียกว่า “ปิดตาตีหม้อ” เป็นการละเล่นอย่างหนึ่งที่นิยมเล่นกันในอดีต และปัจจุบันก็ยังคงมีเล่นกันบ้างในบางโอกาสและบางสถานที่ โดยผู้เล่นจะต้องปิดตาด้วยผ้าและเดินไปหาตำแหน่งที่แขวนหม้อให้เจอ ซึ่งภายในหม้อนิยมใส่น้ำไว้ เมื่อพบตำแหน่งที่ผู้เล่นคิดว่าถูกต้อง ก็จะใช้ไม้ตีหม้อทันที ทำให้น้ำกระเด็นใส่ผู้เล่นและผู้ดูเป็นที่สนุกสนานกันถ้วนหน้า

1.5 รูปแบบของภาชนะหม้อดินในภาคใต้

ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะรูปแบบของภาชนะหม้อดินเผาพื้นเมืองโบราณในภาคใต้ที่ปรากฏหลักฐานตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ จนกระทั่งสมัยประวัติศาสตร์ เป็นภาชนะที่นิยมทำและบางรูปแบบก็ยังใช้กันอยู่ จนถึงปัจจุบัน ซึ่งพอจะแยกแยะได้ดังนี้

1.5.1 หม้อสามขา ภาชนะดินเผาที่มักขุดค้นพบในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ มีส่วนประกอบสำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนลำตัวที่เรียกว่า “หม้อ” ใช้สำหรับใส่อาหาร กับส่วน “ขา” ที่รองรับส่วนลำตัวให้สูงขึ้นมาเหนือพื้น ประกอบด้วยขาสามขาที่ยึดติดกับส่วนก้นหรือสันภาชนะ

รูปแบบหม้อสามขาที่พบในภาคใต้ ส่วนของลำตัวมักมีรูปทรงแบบชามมีสัน ซึ่งมีทั้งสันกลางลำตัว และสันต่ำ ลักษณะขอบปากจะผายและก้นตื้น ขาของหม้อมักจะเรียวยาว รูปทรงค่อนไปทางทรงกระบอกปลายล่างสุดตัดตรงมีลักษณะเป็นขากลวง มีการเจาะรูกลมช่องระหว่างโคนขากับปลายขาหนึ่ง หรือสองรูทั้งสามขา และมีการตกแต่งผิวด้วยลายเชือกทาบโดยตลอดของขาทั้งสามขา รวมทั้งบริเวณส่วนก้นภาชนะใต้สันหรือบริเวณสันด้วย ส่วนที่เหนือสันขึ้นไปถึงขอบปากภาชนะนิยมขัดผิวมัน

1.5.2 หม้อก้นกลม คอเว้า ปากผายออก เป็นรูปแบบภาชนะหม้อดินที่พบมากที่สุดในภาคใต้ ซึ่งรูปแบบที่พบในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ มักจะมีเนื้อดินค่อนข้างหยาบ เนื้อค่อนข้างบาง มีทั้งสีดำและสีน้ำตาลเหลือง นิยมตกแต่งบริเวณส่วนก้นหรือตลอดลำตัวด้วยลายเชือกทาบหรือลายขูดขีด ส่วนคอถึงขอบปากมักปล่อยให้พื้นเรียบ

ส่วนสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ ภาชนะหม้อก้นกลมจะมีลักษณะแตกต่างจากสมัยก่อนประวัติศาสตร์ คือ เป็นหม้อที่ทำด้วยเนื้อดินละเอียดและแกร่งกว่าเดิม และมีการตกแต่งลวดลายโดยอาศัยวิธีการมากขึ้น เช่น ลายเชาะร่องแบบต่าง ๆ ลายเขียนสี หรือลายกดประทับ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังพบรูปแบบที่เป็นหม้อผิวเรียบตลอดทั้งใบด้วย

ในสมัยประวัติศาสตร์ หม้อก้นกลมเป็นภาชนะค่อนข้างแกร่ง เนื้อดินเหนียวผสมทรายละเอียด สีน้ำตาลอ่อน นิยมตกแต่งด้วยลายกดประทับมากกว่าลายขูดขีด นอกจากนี้ หม้อก้นกลมแบบหม้อหุงข้าว ยังเป็นรูปแบบของภาชนะหม้อดินที่มีการทำสืบทอดกันต่อมาไม่น้อยกว่า 100 ปี อย่างเช่น การผลิตภาชนะหม้อดินพื้นเมืองโบราณที่สทิงหม้อ จังหวัดสงขลา หรือที่บ้านยิง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น

1.5.3 หม้อก้นแหลม ป่องข้าง คอตั้งคอดเว้าเพียงเล็กน้อย ปากผายออกเล็กน้อย เป็นภาชนะหม้อดินที่พบสมัยก่อนประวัติศาสตร์ มีลักษณะเป็นภาชนะเนื้อดินผสมทรายค่อนข้างละเอียดและค่อนข้างหนา มีก้นแหลมป่องข้าง คล้ายกับหม้อก้นแหลมที่พบในมณฑลเหอหนานของจีน มักใช้สีน้ำตาลเทาและผิวขัดมัน

1.5.4 หม้อก้นตื้น รูปไข่แนวนอน ไม่มีคอ เป็นภาชนะหม้อดินอีกแบบหนึ่งที่พบในสมัยก่อนประวัติศาสตร์เช่นกัน มีลักษณะพิเศษคือ เนื้อละเอียด ผิวสีดำขัดผิวมันชัดเจน

1.5.5 หม้อมีสัน ภาชนะหม้อดินมีสันที่พบในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ จะมี 2 รูปแบบ คือ หม้อมีสันตอนล่าง ส่วนเหนือสันคอดเว้า ปากแคบ ส่วนล่างสันเป็นก้นกลม ตกแต่งด้วยลายเชือกทาบ สีดำเนื้อค่อนข้างหยาบ ก้นรูปแบบหม้อมีสันลาดหรือสันลบมุม

กลบส่วนลำตัว คอคอดเว้าและปากผายออก ตกแต่งด้วยลายเชือกทาบตลอดทั้งใบ เนื้อค่อนข้างหยาบเช่นกัน ส่วนสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์จะพบรูปแบบหม้อมีสันกลางลำตัว มีสันสูงและสันต่ำ นิยมตกแต่งผิวเฉพาะส่วนล่างด้วยลายเชือกทาบ

นอกจากนี้ หม้อมีสันในภาคใต้ร่วมสมัยประวัติศาสตร์ มักพบหม้อมีสันลักษณะที่เรียกกันว่า "หม้อตาล" ลักษณะเกือบคล้ายชามมีสัน ตกแต่งลวดลายกดประทับตั้งแต่สันลงมา เป็นภาชนะเนื้อค่อนข้างแกร่ง สีน้ำตาล (ธราพงศ์ ศรีสุชาติและอมรา ขันติสิทธิ์ ศรีสุชาติ : 2529 หน้า 580 - 582)

1.6 กรรมวิธีการผลิตหม้อดิน

กรรมวิธีการผลิตหม้อดิน ถือเป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญต่อรูปแบบของหม้อดินในแต่ละชุมชน ซึ่งชุมชนที่อยู่ห่างไกลกันก็อาจจะมีกรรมวิธีในการผลิตไม่เหมือนกัน แต่อย่างไรก็ตาม ในรายละเอียดปลีกย่อยที่มีกรรมวิธีต่างกัน ก็จะมีขั้นตอนของกรรมวิธีการผลิตหม้อดินที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน พอสรุปได้เป็น 8 ขั้นตอน ดังนี้

1.6.1 การเตรียมวัตถุดิบ

การเตรียมวัตถุดิบ เป็นกรรมวิธีขั้นแรกที่ผู้ผลิตจะต้องทำ โดยมีขั้นตอนที่สำคัญ ๆ ไม่กี่ขั้นตอน คือ

1. เริ่มหาวัตถุดิบที่เหมาะสม เช่น ดิน ทราย ที่จะนำมาผสมในการผลิต

2. นำดินที่ได้มาหมักเพื่อให้ดินมีความเหนียวตัวดีขึ้น

3. เอาดินที่หมักแล้วมานวดเพื่อไล่ฟองอากาศ ซึ่งอาจจะใช้วิธีการเหยียบด้วยเท้า หรือใช้เครื่องนวด แล้วตัดแบ่งก่อนใช้มือนวดอีกครั้งหนึ่ง

1.6.2 การขึ้นรูป

กรรมวิธีการขึ้นรูปหม้อดิน สามารถทำได้หลายวิธี ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับผู้ผลิตว่าจะเลือกวิธีไหนที่เห็นว่าเหมาะสมกับงานชิ้นนั้น ๆ จึงขอเสนอกรรมวิธีต่าง ๆ ดังนี้

1. การปั้นแบบอิสระ (Free Method) เป็นวิธีการที่ใช้มือปั้นรูปตามที่ต้องการ โดยอาจใช้เครื่องมือช่วยบ้างเล็กน้อย

2. การปั้นแบบขด (Coiled Method) วิธีการนี้จะขึ้นรูปด้วยการคลึงดินให้เป็นเส้นยาวก่อน แล้วนำมาขดขึ้นเป็นชั้น ๆ ตามรูปทรงที่ต้องการ โดยใช้น้ำดินข้น (Slip) เป็นตัวเชื่อมประสานรอยต่อจนผลงานเสร็จสมบูรณ์

3. การปั้นแบบกดด้วยมือ (Hand Pressing Method) วิธีนี้ จะต้องเตรียมแบบพิมพ์แล้วนำดินที่เป็นแผ่นไปวางบนแม่พิมพ์ โดยใช้ลูกประคบกดลงให้แน่นตลอดทั้งพิมพ์ ปล่อยทิ้งไว้สักครู่ จึงแกะออกมาตกแต่งตามความต้องการ

4. การปั้นด้วยแป้นหมุน (Forming on Wheel) การปั้นแบบนี้เป็นกรรมวิธีที่ยากที่สุด ที่จะต้องอาศัยประสบการณ์ ความชำนาญในการทำ เพราะการขึ้นรูปแบบนี้จะต้องทำบนแป้นหมุนตลอดจนได้รูปทรงตามต้องการ ซึ่งแป้นที่ใช้อาจจะเป็นชนิดมือหมุนและใช้มอเตอร์ไฟฟ้าก็ได้

5. การปั้นด้วยการเทแบบ (Forming by Casting Slip) วิธีนี้ทำโดย ใช้พิมพ์แบบปูนพลาสเตอร์เป็นแม่พิมพ์ นำแบบที่ต้องการมาแกะเป็นแบบพิมพ์ โดยแยกเป็นส่วน 2 - 3 ชิ้นหรือมากกว่านั้นแล้วแต่แบบยากง่าย แล้วนำมาเทน้ำสลิบ (สมศักดิ์ ประเสริฐสุข : 2529 หน้า 282)

1.6.3 การตกแต่งลวดลาย

การตกแต่งลวดลายบนภาชนะหม้อดิน สามารถกระทำได้หลายวิธีด้วยกัน เช่น การตกแต่งด้วยการขูด ขีด การฉลุลาย การกดประทับลาย การเขียนสี หรือการตีลายด้วยไม้ตีลาย เป็นต้น

1.6.4 การตากแห้ง

ขั้นตอนนี้จะกระทำหลังจากกระบวนการทำรูปทรงและตกแต่งลวดลายเสร็จในขั้นแรกแล้ว ก่อนนำเข้าเตาเผาจะต้องทิ้งไว้ให้เนื้อดินแห้งเสมอกันทุกด้าน เสร็จแล้วจึงเตรียมเข้าเตาเผา

1.6.5 การจัดภาชนะเข้าเตาเผา

การจัดภาชนะเข้าเตาเผา เป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่งที่ผู้ผลิตจะต้องมีประสบการณ์และระมัดระวังในการจัดวางภาชนะ เพราะหากจัดวางไม่ถูกวิธีก็จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อผลงานได้

1.6.6 การเผา

การเผาภาชนะหม้อดิน โดยทั่วไปแบ่งได้เป็น 2 วิธี คือ

1. การเผาดิบ คือ การเผาอุณหภูมิที่ไม่สูงมากนัก เป็นการเผาภาชนะที่ยังไม่เคลือบเพื่อกันไม่ให้ภาชนะแตกในเวลาชุบน้ำยาเคลือบ

2. การเผาเคลือบ คือ การเผาที่ใช้อุณหภูมิสูงกว่าการเผาดิบ โดยประมาณ

ตั้งแต่ 900-1,350 C เพื่อใช้เผาภาชนะที่ชุบน้ำยาเคลือบผิวก่อนแล้วตามอุณหภูมิที่เหมาะสมกับภาชนะนั้น ๆ ซึ่งต้องอาศัยการควบคุมการให้ความร้อนเป็นอย่างดี

1.6.7 การเคลือบ

การเคลือบ ถือเป็นกรรมวิธีอีกขั้นตอนหนึ่งที่มีผลต่อการทำภาชนะให้มีความแข็งแกร่ง ทนทานและสวยงามอีกด้วย โดยมีวิธีการที่ใช้กันทั่วไป 3 วิธีด้วยกัน คือ

1. วิธีจุ่มชุบ
2. วิธีพ่นน้ำยาเคลือบ
3. วิธีทาน้ำยาเคลือบด้วยแปรง

1.6.8 การตรวจสอบ

การตรวจสอบจัดเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกรรมวิธีการผลิตหม้อดิน ก่อนที่จะนำภาชนะที่ทำเสร็จสิ้นทุกกระบวนการแล้วออกจำหน่าย ผู้ประกอบการควรจะตรวจสอบให้แน่ใจอีกครั้งหนึ่งว่าภาชนะต่าง ๆ เหล่านั้นมีคุณภาพสมบูรณ์ตามที่ตลาดต้องการแล้ว

ภาพที่ 2.1 การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2. การทำหม้อดินบ้านสทิงหม้อ

2.1 ประวัติความเป็นมา

สทิงหม้อ เป็นชื่อหมู่บ้านหนึ่งตั้งอยู่ในเขตตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา อยู่ริมฝั่งตะวันออกของทะเลสาบสงขลา มีประชากรประมาณ 2,706 คน (พ.ศ. 2540) ซึ่งส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ เล่าสืบต่อกันมาว่า ชาวสทิงหม้อส่วนใหญ่อพยพมาจากตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และจากอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ที่อพยพมาในระยะแรก ๆ ส่วนใหญ่มีเชื้อสายจีน อาชีพสำคัญของชาวสทิงหม้อในอดีตเมื่อประมาณ 70 - 80 ปีล่วงแล้ว คือ ทำเครื่องปั้นดินเผา แต่ในปัจจุบันได้หันไปประกอบอาชีพค้าขาย หรือไม่ก็รับราชการและทำงานจ้าง ยังมีอยู่เพียงบางส่วนที่ยังยึดอาชีพเดิมอยู่

ไม่มีหลักฐานปรากฏเป็นที่แน่ชัดว่าชาวสทิงหม้อเริ่มทำเครื่องปั้นดินเผากันแต่เมื่อใด มาตั้งถิ่นฐานทำมาหากิน ณ ถิ่นนี้ และมีการถ่ายทอดสืบต่อกันภายในครัวเรือนเรื่อยมา ดังปรากฏมีคำกล่าวอันเป็นที่รู้จักในหลายจังหวัดเช่น “สทิงทำหม้อ เกาะยอทำอ่าง บ่อยางทำเคย” จากคำบอกเล่าของชาวสทิงหม้อเองว่า คำว่า “สทิง” สันนิษฐานว่าเป็นชื่อของชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานครั้งแรก และได้นำความรู้เรื่องการทำหม้อมาเผยแพร่ที่ชื่อ “แป๊ะทิง” เพราะเขาทำหม้อ จึงเรียกแป๊ะทิงทำหม้อ ต่อมากร่อนเป็น “สทิงหม้อ” อีกกระแสหนึ่งว่า “สทิง” หมายถึง ท่าน้ำ สทิงหม้อจึงหมายถึง ท่าน้ำสำหรับขึ้น-ลงหม้อ (สุภาคย์ อินทองคง : 2529 หน้า 600) สทิงหม้อ จึงน่าจะมาจากคำที่มีความเกี่ยวโยงกับหม้อมากกว่าความหมายอื่น จะเป็นคลองหม้อ หรือท่าขนส่งหม้อ หรือหมู่บ้านปั้นหม้อ เพราะหมู่บ้านหรือตำบลสทิงหม้อหรือจะทิ้งหม้อนี้ ตามหลักฐานต่าง ๆ ที่ขุดพบในบริเวณนี้ ทำให้เชื่อว่าเป็นแหล่งปั้นหม้อ และเครื่องปั้นดินเผามาแต่อดีต (วิบูลย์ สีสุวรรณ : 2536 หน้า 100)

ในปัจจุบันเหลือผู้ที่ประกอบอาชีพปั้นหม้ออยู่เพียง 3 ครัวเรือน และหลงเหลือเตาเผาที่ใช้การได้อยู่จริง 3 เตา ทั้งนี้เกิดจากปัญหาหลายประการ เช่น สภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่นิยมออกไปทำงานนอกบ้าน ค่านิยมในการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ทันสมัยมากกว่าผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน ราคาวัตถุดิบที่สูงขึ้น ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ หรือแม้แต่ปัญหาของผู้ประกอบการเองที่เข้าสู่วัยชราภาพ และขาดผู้ที่จะสืบทอดต่อไป

อย่างไรก็ตามชื่อเสียงของ "หม้อดินสทิงหม้อ" ยังคงเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน โดยเฉพาะในแถบตอนล่างของภาคใต้ ทั้งจังหวัดสงขลา พัทลุง หรือ นครศรีธรรมราช ปัตตานี ยะลา นราธิวาส ฯลฯ เพียงแต่รูปแบบบางอย่างอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของท้องตลาดบ้างเท่านั้น

2.2 รูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ

ลักษณะการปั้นหม้อของชาวสทิงหม้อ เป็นการปั้นที่ได้รับการฝึกฝนแล้วทำสืบต่อกันมา ตั้งแต่บรรพบุรุษ ราว 100 กว่าปี ซึ่งมีรูปแบบที่พอจะแยกแยะเป็นประเภทได้ ดังนี้

2.2.1 รูปแบบหม้อดินในอดีต จากงานวิจัยของสุภาคย์ อินทองคง (2523 : หน้า 103 - 110) และการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ พอสรุปแบบหม้อดินของบ้านสทิงหม้อในอดีตตามประเภท ลักษณะ และประโยชน์ใช้สอย ดังนี้

รูปแบบหม้อข้าวหรือหม้อต้มยาสมุนไพร ส่วนของลำตัวมีลักษณะคล้ายวงรีแนวนอน แต่ช่วงกลางลำตัวโค้งเล็กน้อยและไม่มีสัน คอตั้งตรง มีสันที่ขอบปากก้นมน ไม่นิยมตกแต่งลวดลาย ผู้ผลิตบางคนจึงเรียกว่า "หม้อขัด" มี 3 ขนาด คือ ใหญ่ กลาง และเล็ก ซึ่งบางครอบครัวเรียกชื่อขนาดต่าง ๆ ว่า หม้อพิเศษ หม้อน้องเพลิง และหม้อใหญ่ ตามลำดับ หม้อเล็กที่สุดเรียกหม้อตุก หม้อประเภทนี้ใช้สำหรับหุงข้าวและต้มยาสมุนไพรขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้บริโภค

ภาพที่ 1 รูปแบบของหม้อข้าวหรือหม้อต้มยาสมุนไพร

รูปแบบหม้อแกง ลักษณะเหมือนหม้อแกงทั่วไป มีหูสองข้างติดกับขอบปากหม้อขนาดค่อนข้างใหญ่คล้ายหูกะทะ ผิวส่วนลำตัวเรียบเกลี้ยงตลอดทั้งใบ มีให้เลือกทั้ง 3 ขนาด เหมือนหม้อหุงข้าว ใช้สำหรับการปรุงอาหารโดยเฉพาะพวกแกงต่าง ๆ

ภาพที่ 2 รูปแบบหม้อแกง

รูปแบบของเผล้ง เป็นหม้อชนิดหนึ่งที่ใช้สำหรับใส่น้ำ แบ่งเป็น 2 แบบคือ

1. เผล้งชนิดมีฝา มีขนาดใหญ่ ช่วงปากจะสูงกว่าชนิดไม่มีฝาปิด นิยมตีลายรอบนอกตลอดทั้งใบ ยกเว้นช่วงคอถึงปากหม้อ

2. เผล้งชนิดไม่มีฝาปิด ลักษณะเหมือนชนิดมีฝาทุกประการ ยกเว้นช่วงคอจะกิ่วและปากแบออก ขนาดที่ทำมี 3 ขนาด คือ ใหญ่ กลาง และเล็ก

ภาพที่ 3 รูปแบบของเผล้ง

รูปแบบของสวดหรือหม้อสวด (หวด) ลักษณะทั่วไปของสวด ตัวสวดแบ่งเป็นสองส่วน ส่วนล่างมีลักษณะคล้ายตัวเพล้ง มีการตีลาย ใช้บรรจุน้ำ ส่วนบนคล้ายปากเพล้งแต่สูงกว่าประมาณ 3 - 4 เท่า ไม่มีการตีลาย ใช้บรรจุข้าวเหนียว ส่วนประกอบของสวดมี 2 ชิ้น คือ ตะแกรง สำหรับรองรับข้าวสาร และฝาปิด

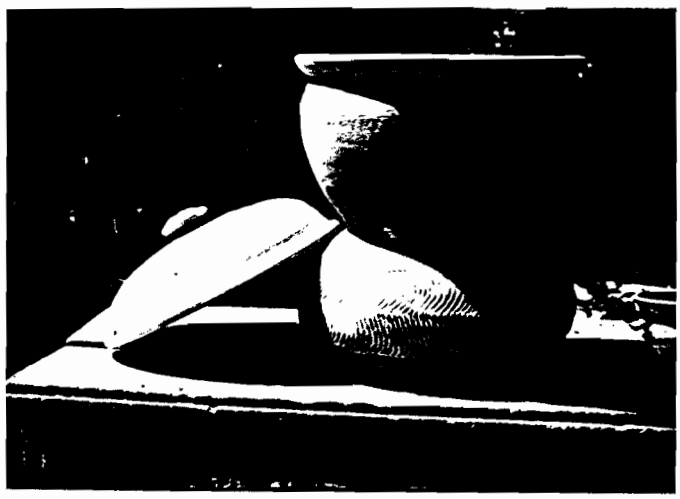

ภาพที่ 4 รูปแบบของสวด

2.2.2 รูปแบบหม้อดินในปัจจุบัน

รูปแบบหม้อดินในปัจจุบัน ยังคงรูปแบบเช่นเดียวกับในอดีตทุกประการ เพียงแต่หม้อดินบางประเภทมีการผลิตน้อยลง เช่น หม้อแกง และหม้อสวด ทั้งนี้เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของสังคมนั่นเอง ส่วนลวดลายยังคงใช้ลวดลายในอดีตเป็นหลัก ลวดลายที่แปลกไปก็คือ ลายประดิษฐ์ ซึ่งผู้ประกอบการได้สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ตามความคิดของตนเอง

2.3 กระบวนการทำหม้อดินสทิงหม้อ

ลักษณะกระบวนการทำหม้อดินสทิงหม้อทั้งในอดีตและปัจจุบัน จะมี ความคล้ายคลึงกันมาก เนื่องจากผู้ประกอบการส่วนใหญ่ได้รับการสืบทอดกรรมวิธีต่าง ๆ มาจากบรรพบุรุษ จะมีบ้างในส่วนที่หายไป คือลวดลายต่าง ๆ และมีส่วนที่แตกต่างไปก็คือลวดลายประดิษฐ์ที่คิดขึ้นใหม่

2.3.1 การเตรียมเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำหม้อดิน

เครื่องมือเครื่องใช้ในกระบวนการปั้นหม้อที่ทำกันอยู่ในปัจจุบัน พอจะแบ่งได้เป็น 3 ประการ คือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเตรียมดิน คือ เครื่องมือที่ใช้ในขณะเตรียมดิน เพื่อให้ดินอยู่ในสภาพพร้อมที่จะปั้นหรือขึ้นรูป เช่น ผ้ายางรองพื้น, จอบ, เสียม เป็นต้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในงานปั้น - ขึ้นรูป คือ เครื่องมือที่ใช้ขณะทำการปั้น หรือขึ้นรูปตามที่ต้องการ เช่น แป้นหมุน, กระดานรอง, อ่างน้ำ, เชือกตัด เป็นต้น

3. เครื่องมือที่ใช้ในงานตบแต่ง คือ เครื่องมือที่ช่วยให้ผลงานเสร็จสมบูรณ์และมีความงามพร้อมออกสู่ตลาด เช่น ลูกถือ, ไม้ตาม (ไม้ตีลาย) เป็นต้น

ตัวอย่างไม้ตีลายแบบต่าง ๆ

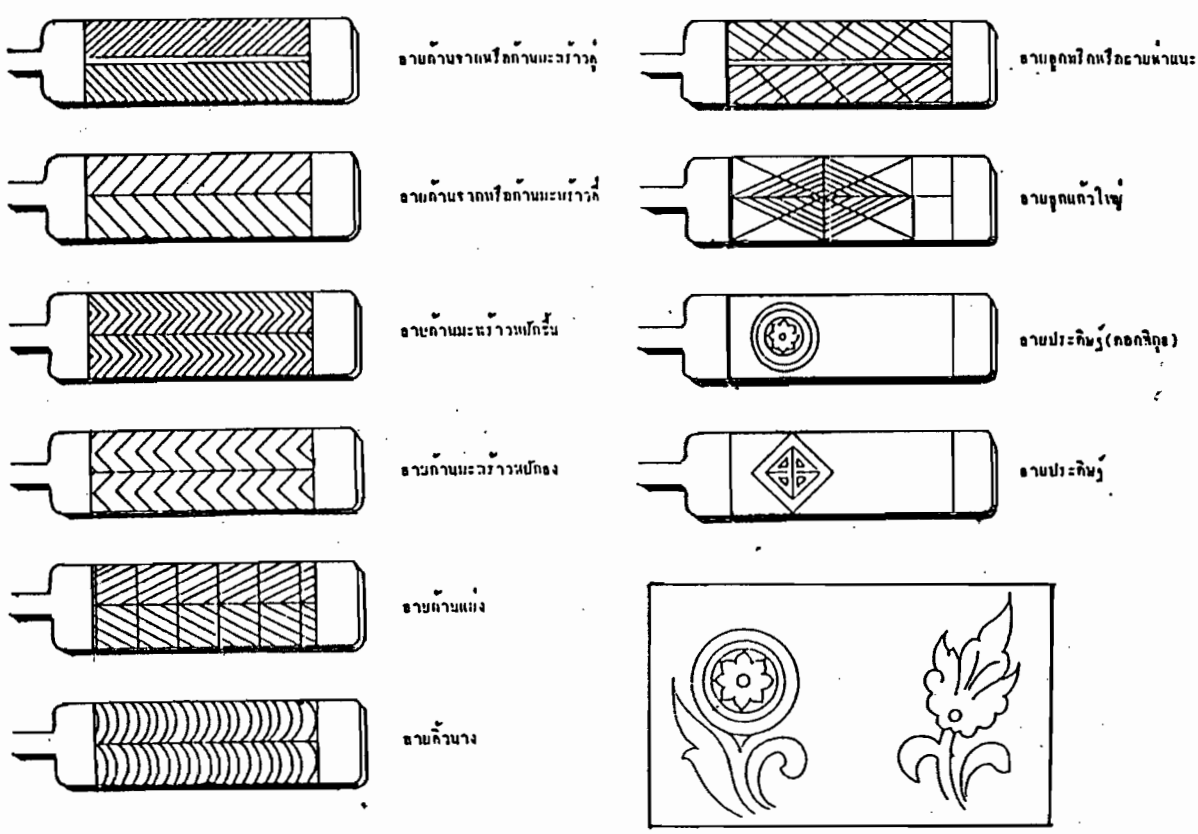

ภาพที่ 5 รูปแบบของไม้ตีลาย

2.3.2 การเตรียมวัตถุดิบ

การเตรียมวัตถุดิบเป็นงานขั้นแรกก่อนผู้ประกอบการจะลงมือปั้น ซึ่งวัตถุดิบในที่นี้ประกอบด้วยดินกับทราย โดยในขั้นเตรียมดินนี้จะแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ

การย่อยดินและผสมดิน ใช้เสียมหรือจอบแซะดินออกจากดินกองใหญ่ที่เตรียมไว้เป็นชิ้น ๆ ตามความต้องการหรือกะให้พอใช้ในการปั้นแต่ละครั้ง พร้อมกับราดน้ำลงบนกองดิน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความแข็งของดิน เมื่อราดน้ำได้ชุ่มดีแล้วจึงเอาผ้ายางหรือพลาสติกคลุมอย่างมิดชิดทิ้งไว้ประมาณ 24 ชั่วโมง หรือมากกว่านั้น แล้วจึงนำดินมาเหยียบโดยการผสมทรายละเอียดประมาณ 1/5 ของทรายที่ต้องการใช้ผสมด้วยวิธีการโรยบนพื้นลานที่ใช้เหยียบดิน ใช้เท้าเหยียบดินให้เข้าสนิทกับทรายหลาย ๆ ตลบ เสร็จแล้วแยกดินเป็นก้อน ๆ ขนาดเท่าผลมะพร้าวขนาดกลางเพื่อเตรียมนวดต่อไป

การนวดดิน เอาดินที่แยกเป็นก้อนแล้วมาวางบนแท่นรอง แผ่ดินให้เป็นแผ่นแล้วใช้นิ้วหัวแม่มือทั้งสองข้างเจาะดินให้เป็นรู เอาทรายละเอียดโรยลงไปตามรูที่เจาะไว้ให้ทั่วแล้วเริ่มนวดให้เข้ากัน แล้วคลึงก้อนดินนั้นให้เป็นก้อนรี ๆ ยาวประมาณ 1/2 ฟุต เสร็จแล้วเอาวางไว้บนกระดานรองเพื่อเตรียมขึ้นรูปต่อไป

2.3.3 การขึ้นรูป (ปรง)

การขึ้นรูป หรือ การปั้นรูปนี้ ชาวสทิงหม้อเรียกว่า “ปรง” เป็นขั้นตอนที่สำคัญ ซึ่งต้องอาศัยความชำนาญจึงจะได้ภาชนะหรือหม้อดินที่สวยงามและใช้ประโยชน์ได้ตามความต้องการ

การปั้นภาชนะต่าง ๆ ในอดีตจะใช้แป้นหมุนโดยใช้มือหมุน ที่ชาวบ้านเรียกว่า “มอน” แต่ในปัจจุบันดัดแปลงมาเป็นแป้นหมุนแบบไฟฟ้า จึงสามารถขึ้นรูปได้คนเดียว โดยไม่ต้องอาศัยคนคอยช่วยหมุนเหมือนอย่างสมัยก่อน ดังนั้นกระบวนการที่สำคัญจึงอยู่ตรงขั้นการขึ้นรูปที่จะต้องสามารถประคับประคองดินให้เป็นรูปแบบตามที่ต้องการ

2.3.4 การตากและตบแต่ง

การตาก เป็นขั้นตอนที่นำเอาภาชนะหม้อดินที่ปั้นเสร็จขั้นแรกแล้วไปผึ่งแดด-ลม ไว้กลางแจ้งประมาณครึ่งวันถึงหนึ่งวันก็เก็บเข้าที่โดยใช้ผ้าปิดคลุมไว้ เพื่อป้องกันการแข็งตัวของดินไม่ให้แห้งเร็วจนเกินไปจะทำให้ตบแต่งได้ยาก และหลังจากผ่านขั้นตอนการตบแต่งและทำลวดลายตามต้องการแล้ว ก็จะนำมาตากผึ่งแดดอีกครั้งหนึ่ง เสร็จแล้วจึง

เก็บเข้าที่เพื่อเตรียมเข้าเตาเผาต่อไป

การตบแต่ง การตบแต่งหม้อดิน จะเริ่มด้วยการทำก้นภาชนะทีละใบ โดยใช้ลูกถือและไม้ตามเป็นเครื่องมือตีดินรอบ ๆ ก้นภาชนะให้ยุบเข้าหากันจนติดเป็นเนื้อเดียวกัน และหากจะตบแต่งลวดลายก็ใช้ลูกถือกับไม้ตีลายที่มีลวดลายต่าง ๆ เลือกลวดลายของไม้ตามที่ต้องการแล้วตีไปรอบ ๆ เช่นกัน จนได้หม้อดินตามความต้องการ หากรูปทรงยังไม่ดีพอก็ใช้มือตบแต่งรูปทรงอีกจนเป็นที่พอใจ

2.3.5 การเผา

การเผาภาชนะหม้อดินของชาวสทิงหม้อ เป็นการเผาดิบตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ยังไม่มีการเผาเคลือบแต่อย่างใด ส่วนเตาเผาที่ใช้จะเป็นทั้งแบบเตายืนและเตานอน โดยมีกระบวนการที่สำคัญในการเผา คือ การจัดวางภาชนะเครื่องปั้นในเตาจะต้องอาศัยความชำนาญ ผู้จัดวางต้องคำนึงถึงความสำคัญ 2 ประการ คือ น้ำหนักของเครื่องปั้นและช่องไฟ ดังนั้น ในการจัดวางจึงต้องวางภาชนะขนาดใหญ่ไว้ข้างล่างแล้วซ้อนขนาดเล็กกว่าไว้บนตามลำดับจนจดเพดานของเตาเผา ทั้งนี้เพื่อป้องกันการยุบตัวของภาชนะอันเกิดจากน้ำหนักที่ทับซ้อนกัน เมื่อจัดวางจนเต็มเตาเผาแล้วก็จะทำการปิดช่องไฟทุกช่อง รวมทั้งประตูลำเลียง เหลือไว้เพียงช่องหน้าเตาช่องเดียวไว้สำหรับติดไฟ เชื้อเพลิงที่ใช้เป็นท่อนฟืนทั้งหมด ซึ่งการกำหนดอุณหภูมิในการเผาขึ้นอยู่กับความชำนาญของผู้เผาเพียงผู้เดียว

2.3.6 การคัดเลือกผลิตภัณฑ์และการจำหน่าย

เมื่อดำเนินการเผาภาชนะเสร็จสิ้นแล้ว ก็จะมีการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์ คือ ไม่มีรอยร้าว ไม่แตก และมีสีของภาชนะสม่ำเสมอตลอดทั้งใบ แล้วแยกออกเป็นขนาดต่าง ๆ ตามชนิดของภาชนะนั้น ๆ เพื่อเตรียมจัดจำหน่าย โดยการจำหน่ายเอง และมีลูกค้ามารับซื้อไปขายปลีกอีกทีหนึ่ง ซึ่งราคาของภาชนะก็จะลดหลั่นกันไปตามขนาดของภาชนะนั้น ๆ

3. หลักการออกแบบเครื่องปั้นดินเผา

การออกแบบเครื่องปั้นดินเผาในอดีต มักเกิดจากประสบการณ์ของผู้ผลิตสร้างสรรค์ขึ้นด้วยความชำนาญเฉพาะตัว โดยอาศัยความเชื่อตามขนบธรรมเนียมประเพณี การสังเกตธรรมชาติใกล้ตัวผลิตเป็นผลงานขึ้น เพื่อแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวัน

ปัจจุบันการออกแบบเครื่องปั้นดินเผาได้พัฒนาไปมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านรูปทรงหรือหรือลวดลาย ทั้งนี้ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดและให้สอดคล้องกับกระบวนการผลิตจึงมีการนำเอาหลักการออกแบบทางศิลปะมาประยุกต์ใช้มากมาย ทำให้ผลิตภัณฑ์มีความงามที่น่าสนใจยิ่งขึ้น

3.1 องค์ประกอบในการออกแบบเครื่องปั้นดินเผา (Element of Designs)

หลักการออกแบบทางศิลปะถือว่าองค์ประกอบในการออกแบบมีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้การออกแบบประสบความสำเร็จ ซึ่งสามารถนำองค์ประกอบดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับการออกแบบเครื่องปั้นดินเผาได้ดังนี้

3.1.1 เส้น (Line) เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการออกแบบเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะก่อให้เกิดรูปร่าง รูปทรงต่าง ๆ มากมายแล้ว เส้นยังสามารถสร้างความรู้สึกให้แก่ผู้พบเห็นอีกด้วย ดัง เอฟ.เอช.เนอร์ตัน (F.H.Norton) กล่าวว่า เส้นนอนให้ความรู้สึกสงบเยือกเย็น เหมือนเช่นที่เรานอนราบลงกับพื้นหรือเหมือนกับผิวน้ำที่สงบนิ่ง เส้นตั้งให้ความรู้สึกมีชีวิตเหมือนคนยืน หรือต้นไม้ที่งอกงาม เส้นเฉียงให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว เหมือนคนที่กำลังจะออกวิ่ง เป็นต้น

การออกแบบเครื่องปั้นดินเผา สามารถนำเส้นลักษณะต่าง ๆ มาใช้ ดังนี้

เส้นตรง (Straight Line) จากคุณสมบัติของเส้นตรงที่ให้ความรู้สึกเรียบง่าย มั่นคง แข็งแรง เมื่อนำมาประกอบกันในการออกแบบเครื่องปั้นดินเผา โดยยึดหลักง่าย ๆ 2 ประการ คือ

1. คำนึงถึงระยะความยาวของเส้นตรง คือ สั้น กลาง ยาว

2. คำนึงถึงทิศทางหรือลักษณะของเส้นตรง คือ เส้นตั้ง เส้นนอน เส้นเฉียง เส้นทะแยง เป็นต้น

จากหลักการดังกล่าวก่อให้เกิดรูปทรงมากมาย ตัวอย่างเช่น

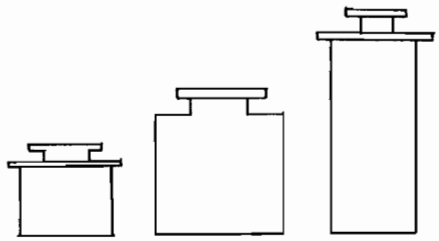

ภาพที่ 6
เส้นตรงในรูปทรงกระบอก

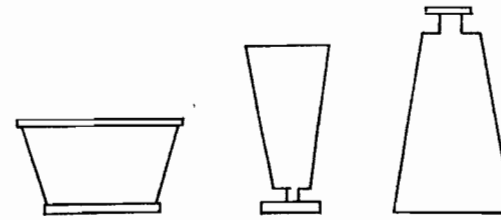

ภาพที่ 7
เส้นตรงในรูปทรงกรวย

ระยะ / ลักษณะ	สั้น	กลาง	ยาว
เส้นตรง	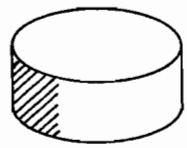	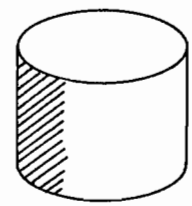	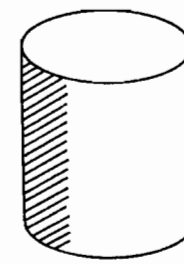
เส้นเฉียง		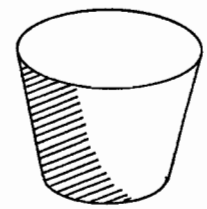	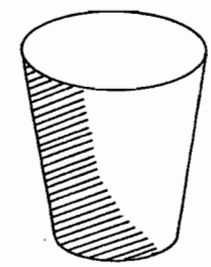

ตารางที่ 1 แสดงลักษณะการออกแบบด้วยเส้นตรงและเส้นเฉียง

เส้นหยัก (Angular Line) เป็นเส้นที่ส่งผลต่อความรู้สึกตื่นเต้น เร้าใจ น่าสนใจ จึงเหมาะกับการออกแบบเครื่องปั้นดินเผาที่ต้องการให้สะดุดตา หรือเป็นที่สนใจของผู้พบเห็น โดยสามารถออกแบบตามหลักการคำนึงถึงระยะและทิศทาง เช่นเดียวกับการออกแบบด้วยเส้นตรง ดังตัวอย่างข้างล่างนี้

ระยะ / ทิศทาง	สั้น	กลาง	ยาว
เส้นหยัก ชั้นเดียว	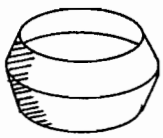	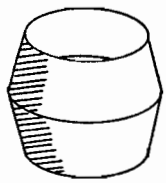	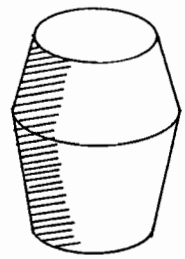
เส้นหยัก หลายชั้น	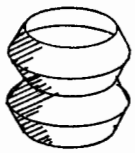	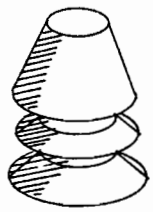	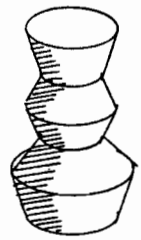

ตารางที่ 2 แสดงลักษณะการออกแบบด้วยเส้นหยัก

เส้นคด (Graceful Line) เป็นเส้นที่นำมาใช้ในลักษณะคล้ายกับเส้นหยัก แต่จะให้ความรู้สึกที่นุ่มนวลกว่า และให้ความรู้สึกของการเคลื่อนไหวอย่างสม่ำเสมอ จึงสามารถสร้างเป็นรูปแบบต่าง ๆ ดังตัวอย่างข้างล่างนี้

ระยะ / ทิศทาง	สั้น	กลาง	ยาว
เส้นคด สม่ำเสมอ		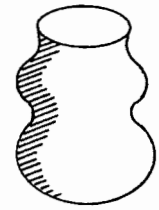	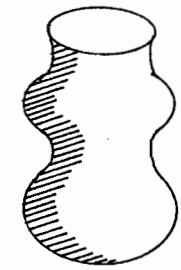
เส้นคด ไม่สม่ำเสมอ	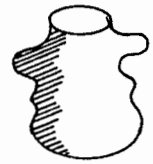	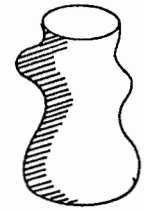	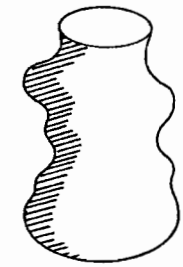

ตารางที่ 3 แสดงลักษณะการออกแบบด้วยเส้นคด

เส้นโค้ง (Curve) เป็นเส้นตรงอีกลักษณะหนึ่งที่นักออกแบบนิยมนำมาใช้กับงานออกแบบเครื่องปั้นดินเผามาก เพราะนอกจากจะให้ความรู้สึกที่อ่อนหวานนุ่มนวล เรียบง่ายแล้ว ยังช่วยให้ผลงานดูลงตัว มีสัดส่วนที่เหมาะสมอีกด้วย โดยศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2533 : หน้า 136 - 145) ได้สรุปหลักการนำเส้นโค้งมาใช้ในการออกแบบเครื่องปั้นดินเผาในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. เส้นโค้งที่เกิดจากส่วนโค้งพาราโพล่า (parapola) ลักษณะส่วนโค้งพาราโพล่าเมื่อนำมาออกแบบเครื่องปั้นดินเผาจะให้ความรู้สึกทั้งแข็งแรงและนิ่มนวลในขณะเดียวกัน ดังตัวอย่าง

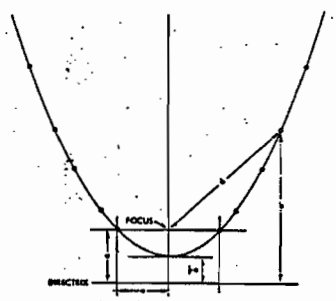

ภาพที่ 8 ลักษณะส่วนโค้งพาราโพล่า (parapola)

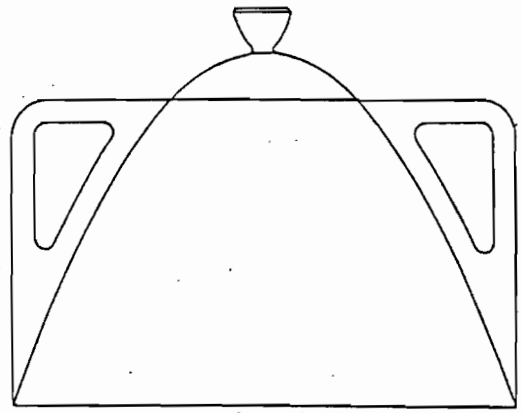

ภาพที่ 9 ส่วนโค้งพาราโพล่าที่นำมาออกแบบเครื่องปั้นดินเผา

2. เส้นโค้งที่เกิดจากกากรห้อยเชือกหรือโซ่ (Catenary Curve) ส่วนโค้งนี้เกิดจากการแขวนเชือกหรือโซ่ให้หย่อนหรือตึงตามต้องการ ปลายเชือกหรือโซ่ทั้งสองด้านอาจอยู่ในระดับเดียวกัน หรือคนละระดับก็ได้ ระยะห่างแต่ละระยะของปลายเชือกหรือโซ่จะทำให้เกิดส่วนโค้งที่แตกต่างกัน บางลักษณะอาจใช้ไม่ได้ บางลักษณะสามารถนำมากำหนดเป็นสัดส่วนเครื่องปั้นดินเผาได้เป็นอย่างดี ซึ่งนักออกแบบจะต้องทดลองค้นคว้าหาสัดส่วนที่เหมาะสมและแปลกใหม่ต่อไป

ส่วนโค้งจากเส้นเชือกหรือโซ่สามารถนำมาออกแบบได้ดังนี้

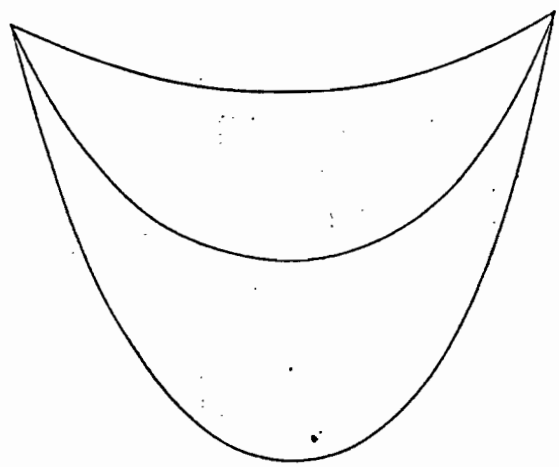

ภาพที่ 10 ส่วนโค้งจากเส้นเชือกหรือโซ่ที่นำมาออกแบบ

ภาพที่ 11 ลักษณะส่วนโค้งที่เกิดจากการแขวนเชือกหรือโซ่

(Catenary curve)

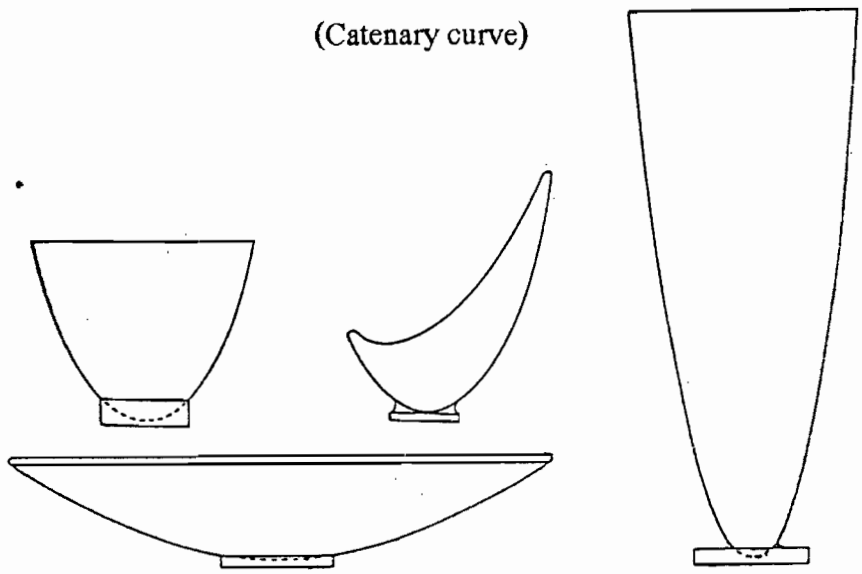

3. ส่วนโค้งที่เกิดจากตัวอักษร (Lettering Curve) ส่วนโค้งนี้เกิดจากการนำสัดส่วนของตัวอักษรในภาษาอังกฤษมาเป็นแนวทางในการออกแบบ เช่นอักษร S H O P C A R T ซึ่ง ทวี พรหมพฤกษ์ เรียกหลักการนี้ว่า SHOP - CART Curve หรือส่วนโค้ง SHOP - CART ดังตัวอย่าง

S - Curve

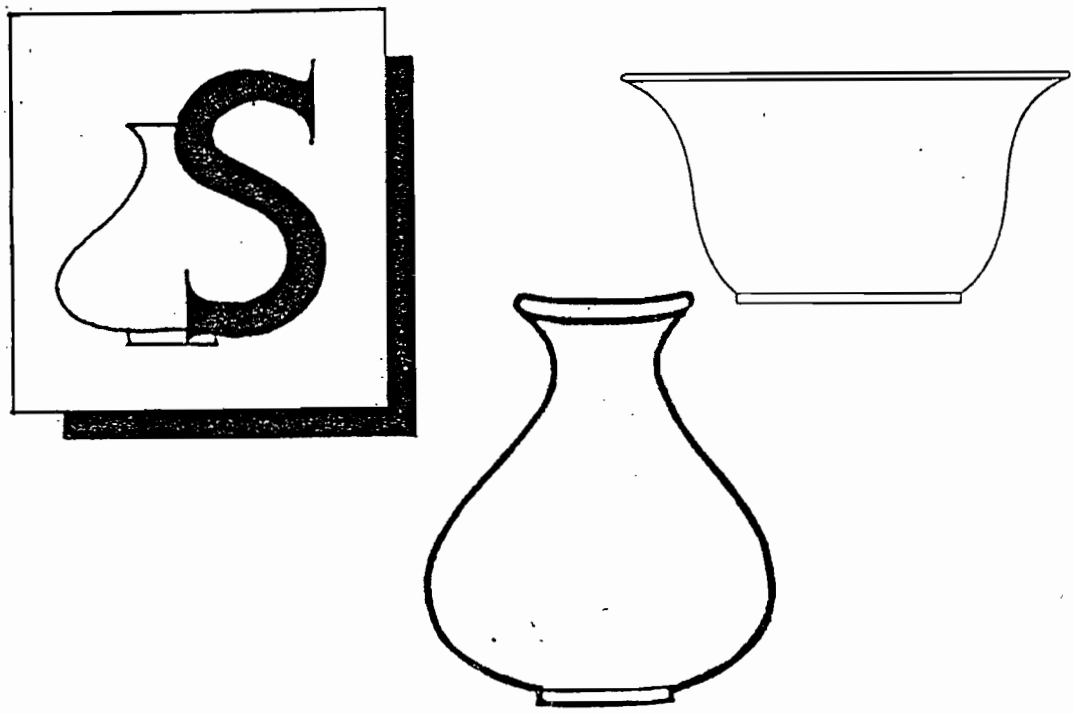

ภาพที่ 12 ภาพแจกันหรือกระถางที่ใช้ลักษณะโค้งตัวเอสในการออกแบบ

H - Curve

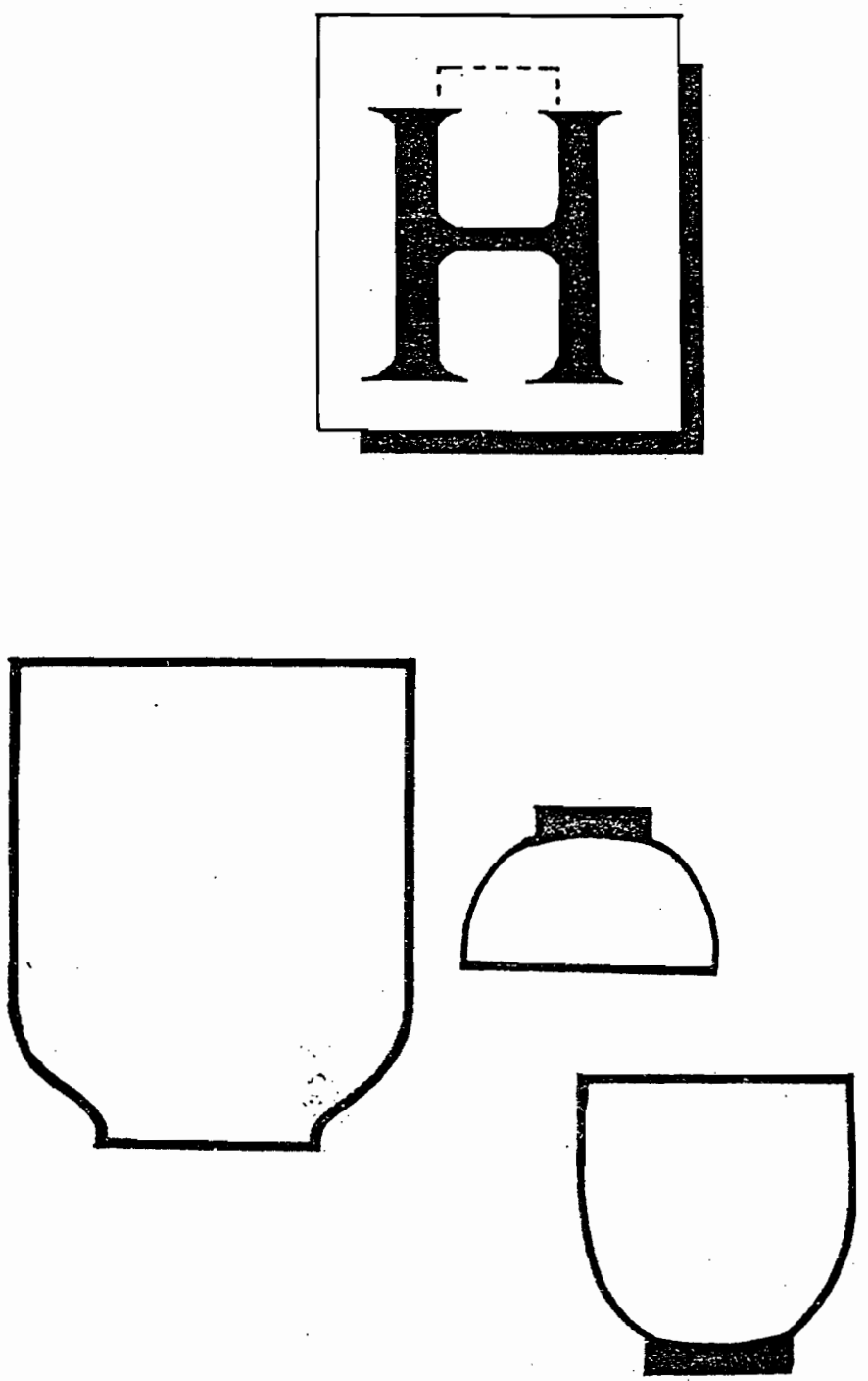

ภาพที่ 13 การใช้ส่วนโค้ง H ช่วยในการออกแบบ

O - Curve

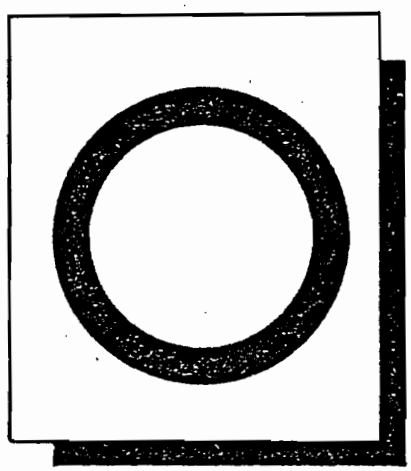

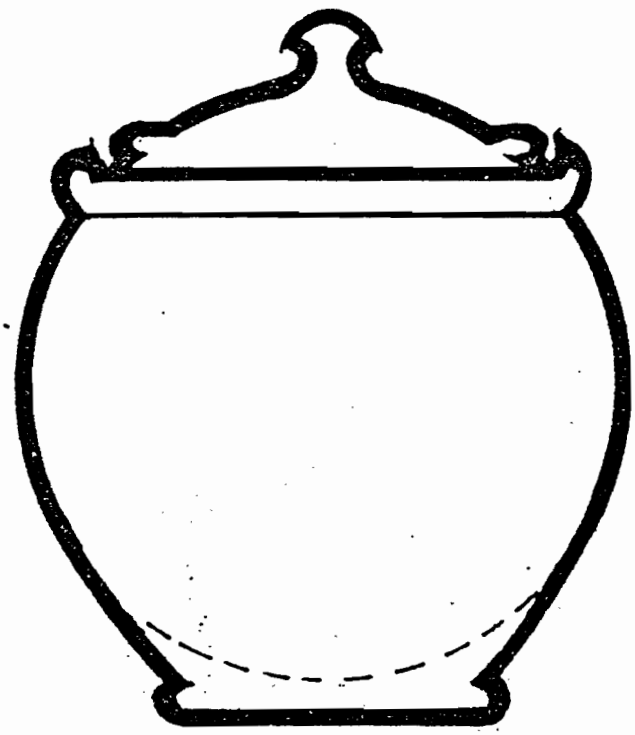

ภาพที่ 14 การใช้ส่วนโค้ง O ช่วยในการออกแบบ

P - Curve

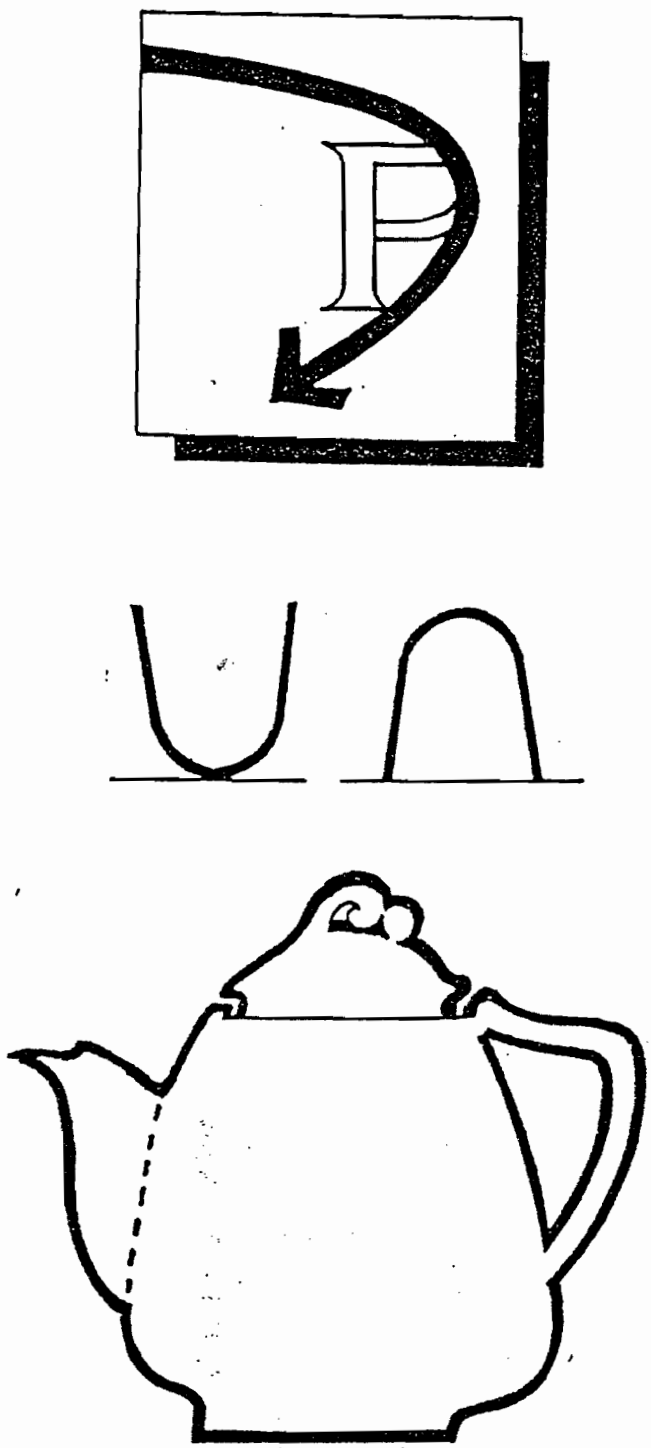

ภาพที่ 15 การใช้ส่วนโค้ง P ช่วยในการออกแบบ

C - Curve

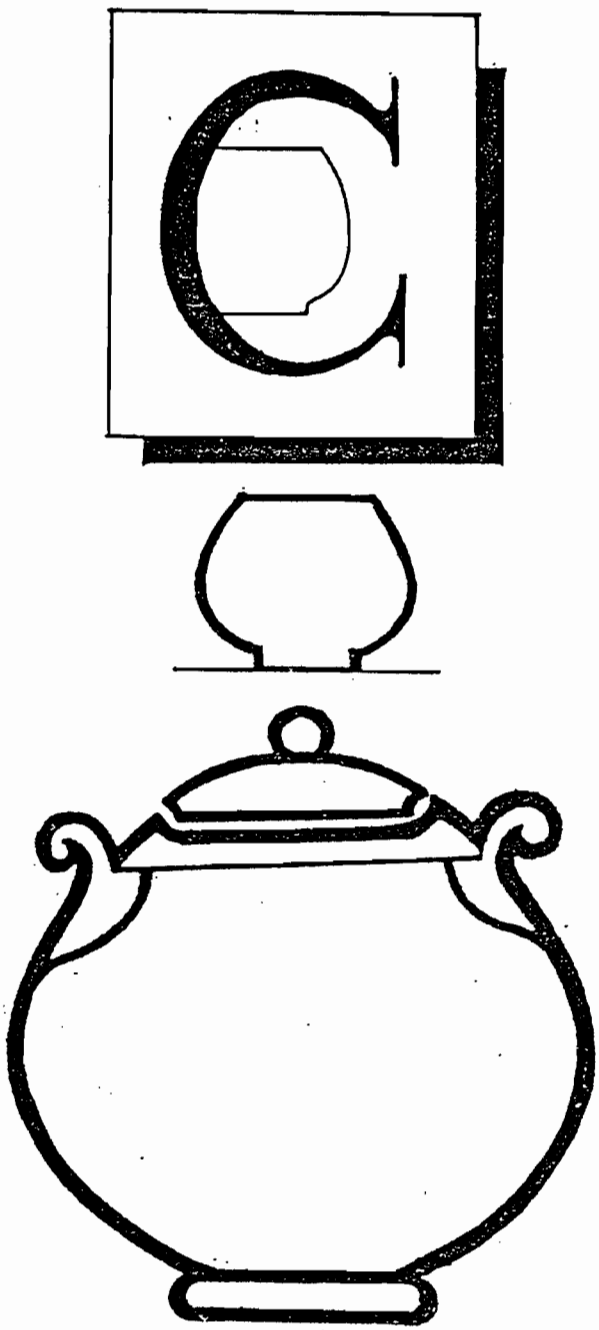

ภาพที่ 16 การใช้ส่วนโค้ง C ช่วยในการออกแบบ

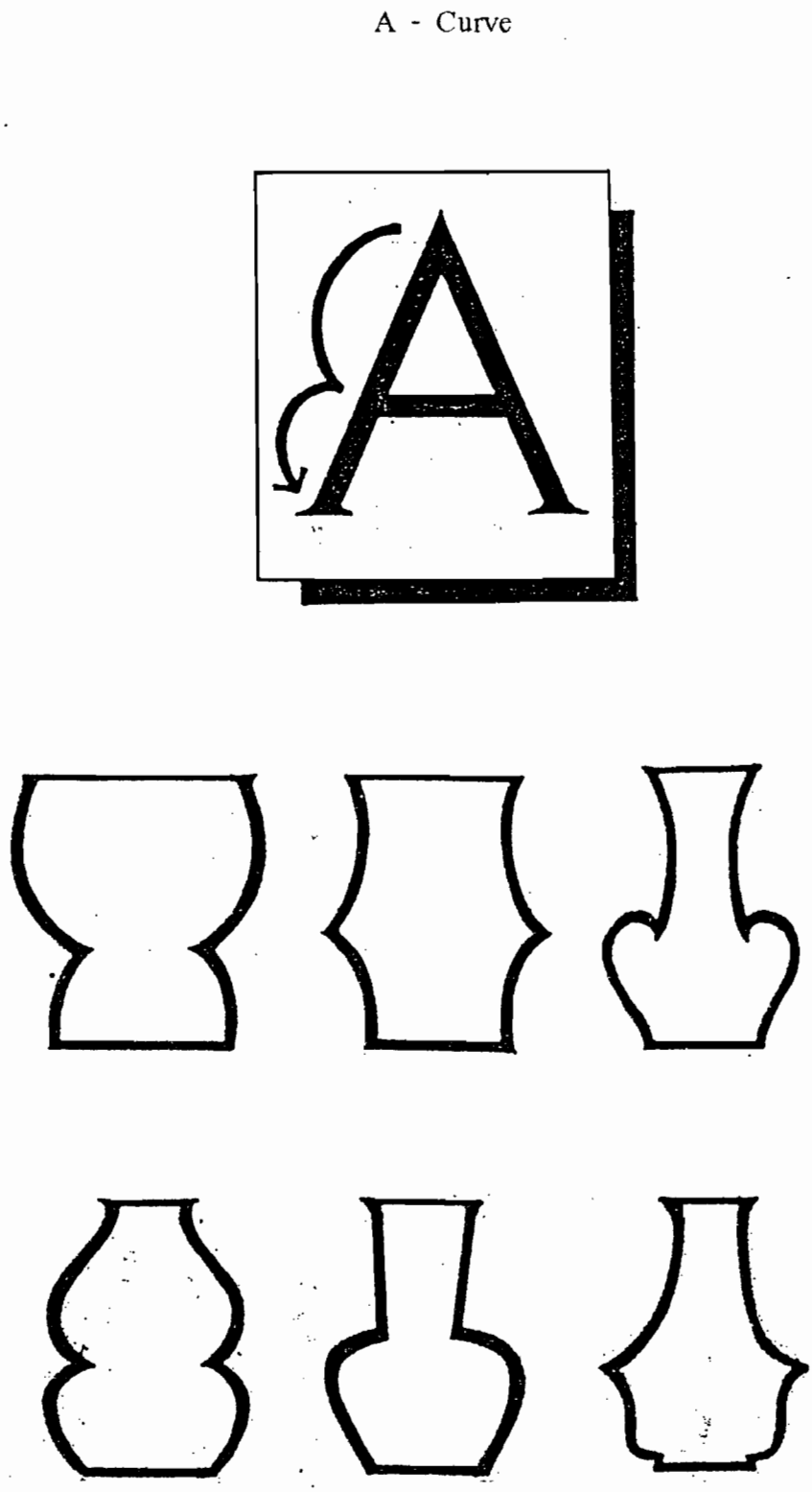

ภาพที่ 17 การใช้ส่วนโค้ง A ช่วยในการออกแบบ

R - Curve

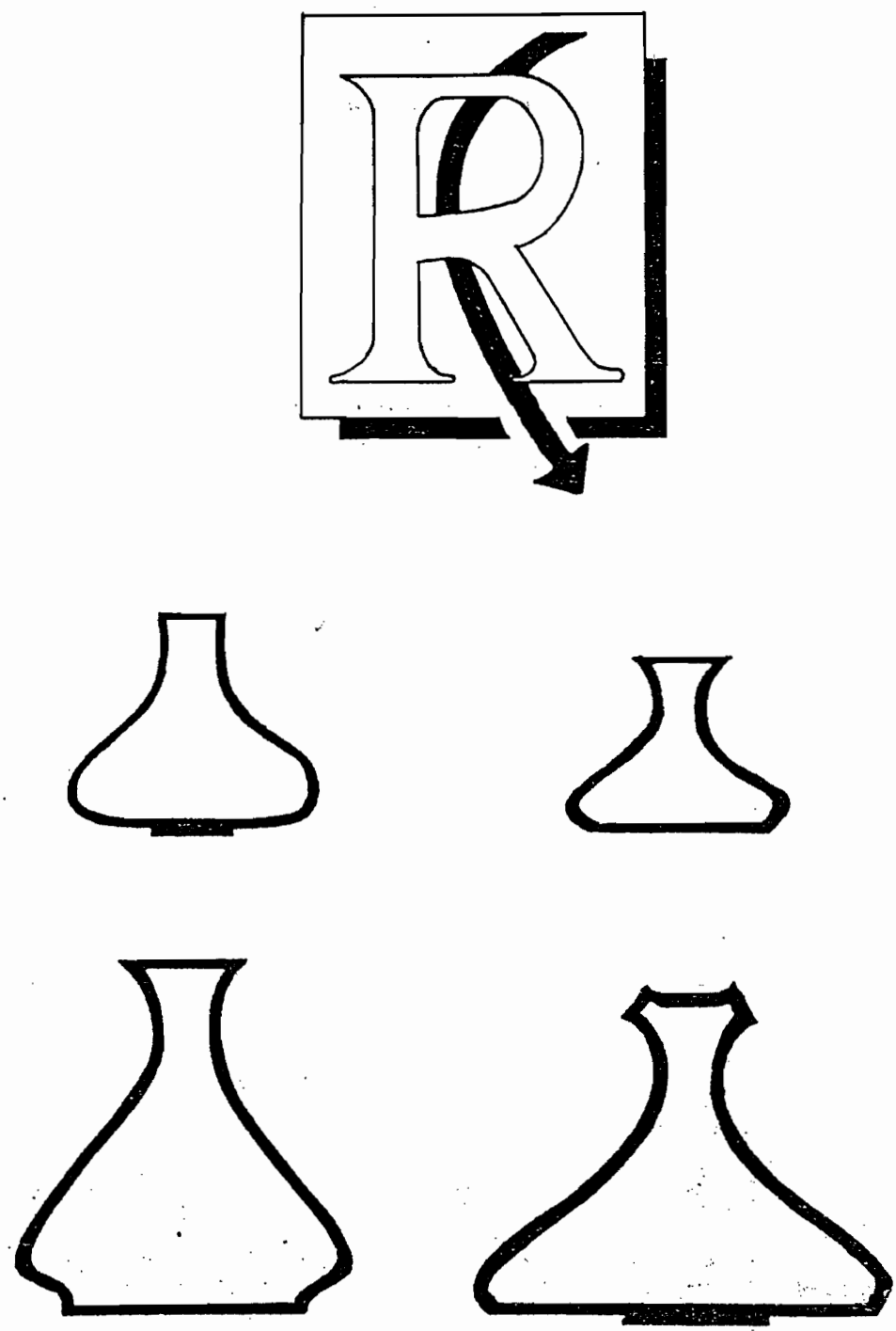

ภาพที่ 18 การใช้ส่วนโค้ง R ช่วยในการออกแบบ

T - Curve

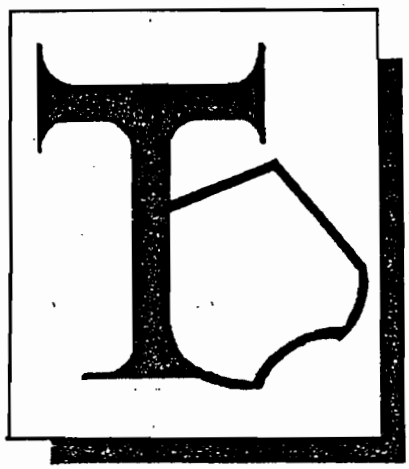

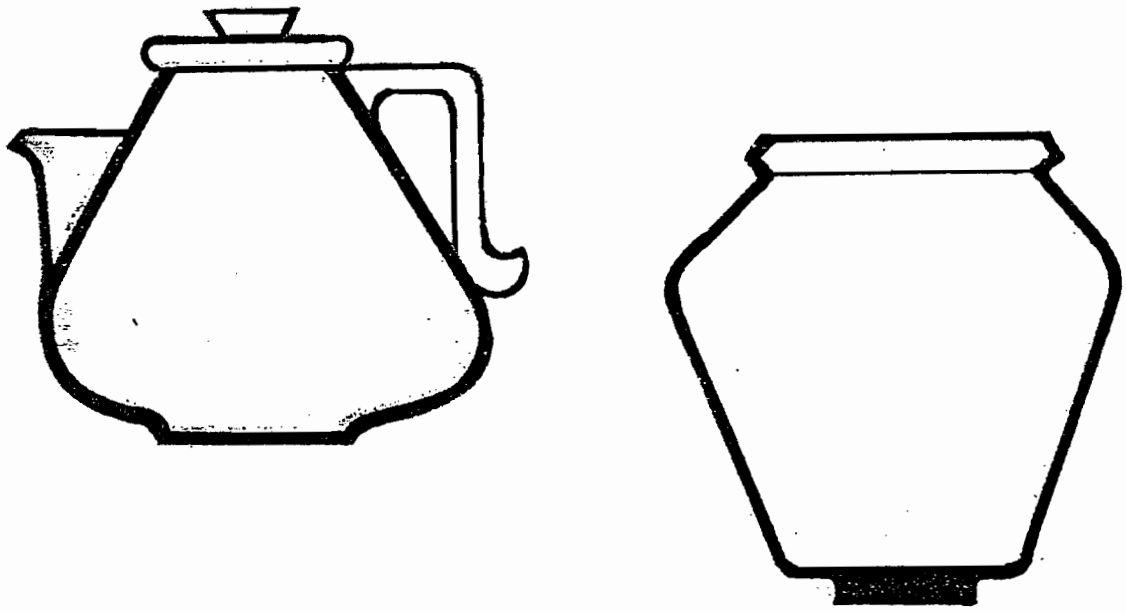

ภาพที่ 19 การใช้ส่วนโค้ง T ช่วยในการออกแบบ

3.1.2 รูปทรง (Form) ในการออกแบบเครื่องปั้นดินเผา รูปทรงเป็นส่วนที่มองเห็นได้จากภายนอกและก่อให้เกิดการรับรู้ที่ชัดเจนต่อผู้พบเห็นว่าพึงพอใจมากน้อยเพียงใด ดังนั้นการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาจึงมีการนำเอาฐานความคิดจากรูปทรงต่าง ๆ มาสร้างสรรค์เป็นผลงานในลักษณะต่าง ๆ กัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ฐานความคิด	รูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา
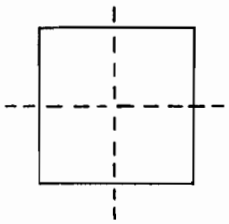 รูปสี่เหลี่ยมจตุรัส	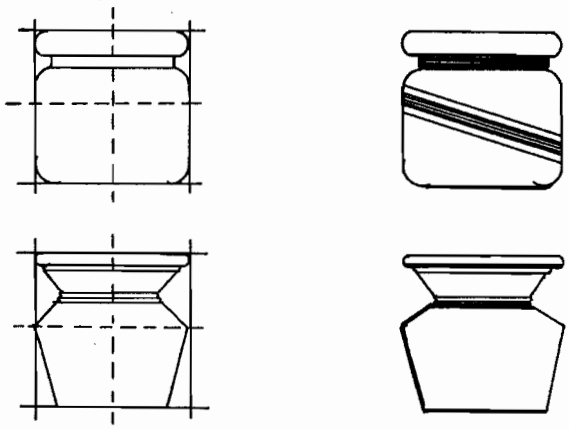
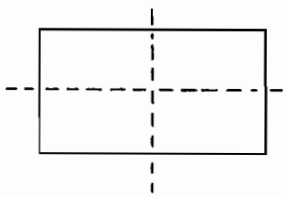 รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าแนวนอน	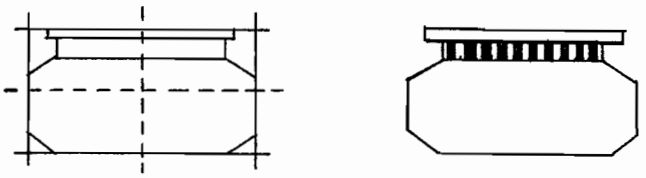
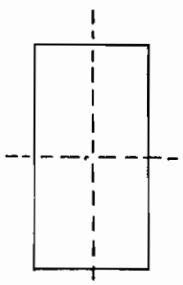 รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าแนวตั้ง	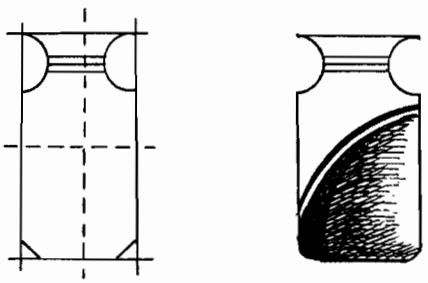

ตารางที่ 4 แสดงการออกแบบด้วยรูปทรงสี่เหลี่ยม

ฐานความคิด	รูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา
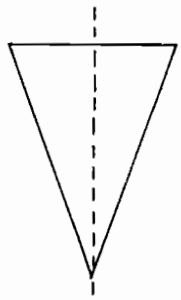 รูปสามเหลี่ยมหน้าจั่วคว่ำ	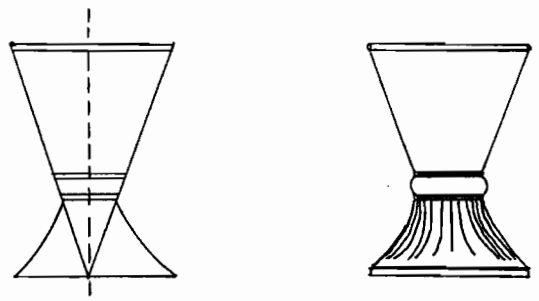
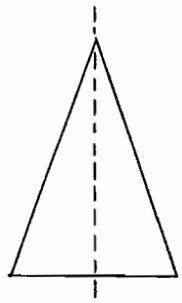 รูปสามเหลี่ยมหน้าจั่วหงาย	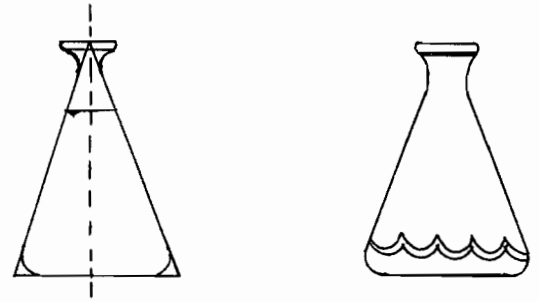
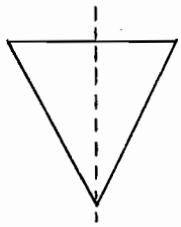 รูปสามเหลี่ยมด้านเท่าคว่ำ	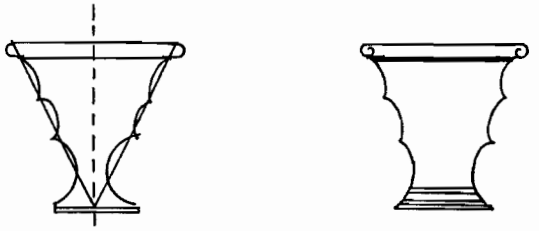
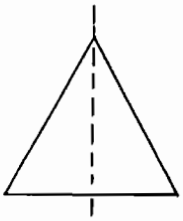 รูปสามเหลี่ยมด้านเท่าหงาย	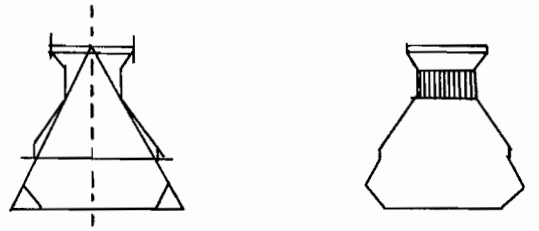

ตารางที่ 5 แสดงการออกแบบด้วยรูปทรงสามเหลี่ยม

ฐานความคิด	รูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา
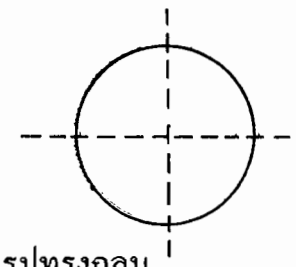 รูปทรงกลม	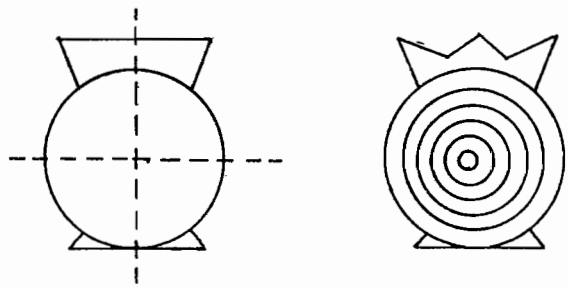
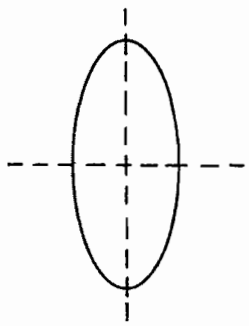 รูปทรงรีแนวตั้ง	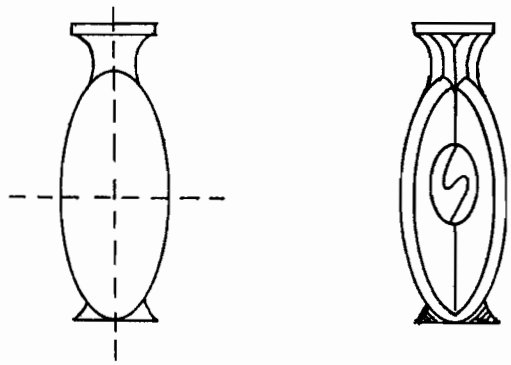
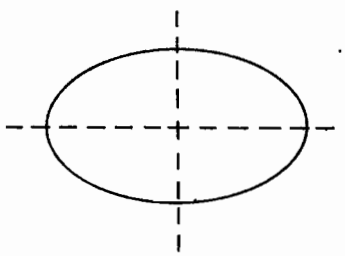 รูปทรงรีแนวนอน	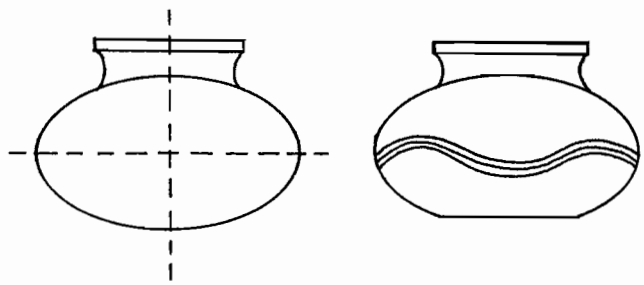
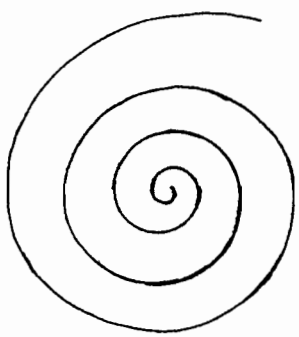 รูปโค้งก้นหอย	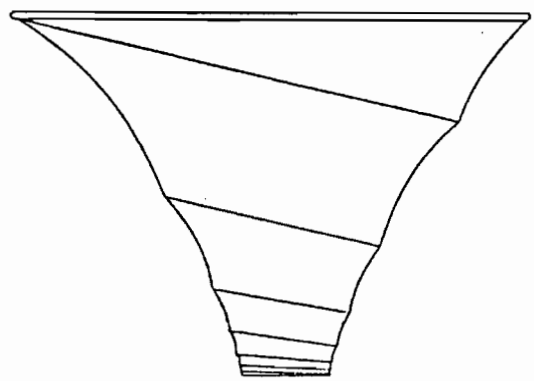

ตารางที่ 6 แสดงการออกแบบด้วยรูปทรงกลมและรูปทรงรี

3.1.3 สัดส่วน (Proportion) สัดส่วนถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเป็นอย่างมาก เพราะจะมีผลต่อโครงสร้าง ประโยชน์ใช้สอย และคุณค่าทางความงาม หากนักออกแบบรู้จักนำเอาเรื่องของสัดส่วนมาจัดได้อย่างลงตัว ก็จะทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นมีคุณค่าที่สมบูรณ์แบบ ดังนั้น ในการนำเอาสัดส่วนมาใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา สามารถกระทำได้ 2 ลักษณะ คือ

สัดส่วนที่เน้นความงามอย่างมีระบบ (Acadamic Proportion) เป็นการออกแบบอย่างมีระบบระเบียบตามหลักการทางเรขาคณิต โดยคำนึงถึงความงามเป็นหลักสำคัญ เช่น ลักษณะสัดส่วนทองของกรีก (Golden mean Rectangle)

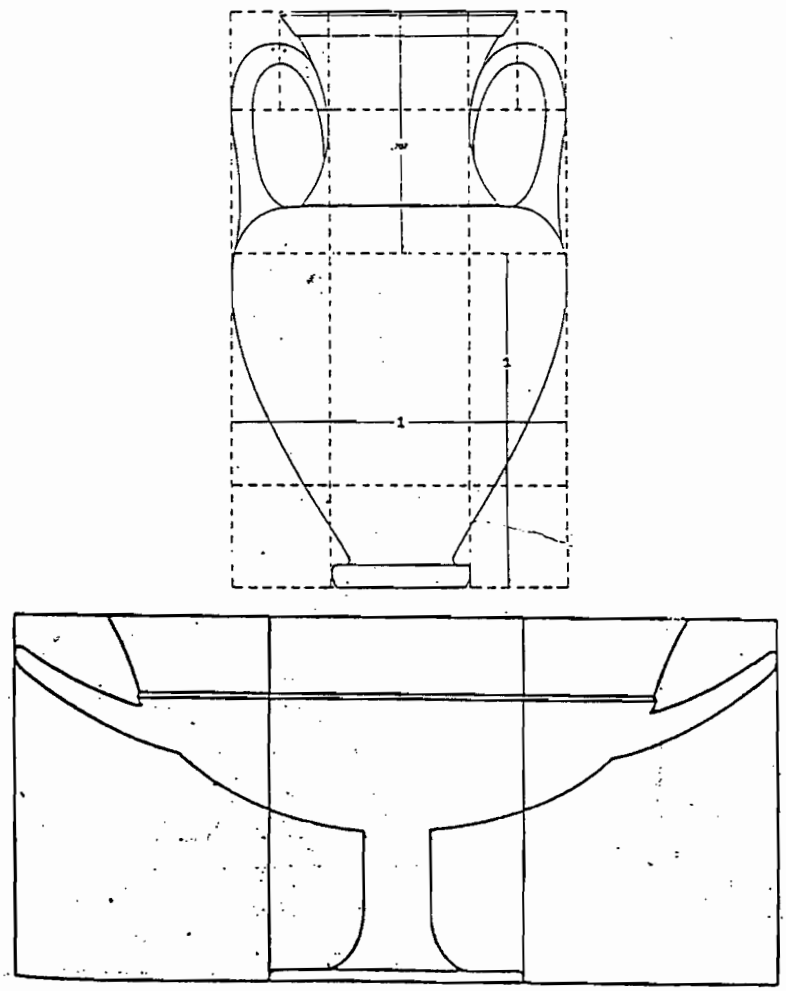

ภาพที่ 20

สัดส่วนแจกันของกรีกที่เกิดจากการคำนวณอย่างมีระบบถือเป็นงานคลาสสิค (Classic)

สัดส่วนที่เน้นประโยชน์ใช้สอย (Function Porprotion) หมายถึง สัดส่วนเครื่องปั้นดินเผาที่ออกแบบขึ้นโดยเน้นลักษณะการใช้งานเป็นหลักมากกว่าความงาม (Form Follow Function) การออกแบบจึงต้องคำนึงถึงลักษณะการทำงานของผลิตภัณฑ์แต่ละประเภทซึ่งแตกต่างกัน แล้วออกแบบให้มีสัดส่วนที่สอดคล้องกับการใช้งานจริงของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ เช่น แจกัน โถ ถาด ชาม กระปุก เหยือก ไห เป็นต้น เมื่อได้สัดส่วนที่ต้องการแล้วจึงคิดปรับปรุงตกแต่ง ให้เกิดความงามเป็นอันดับต่อไป (ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์, 2533 หน้า 155,160)

ภาพที่ 21 สัดส่วนเครื่องปั้นดินเผาที่เน้นประโยชน์ใช้สอยต่าง ๆ กัน

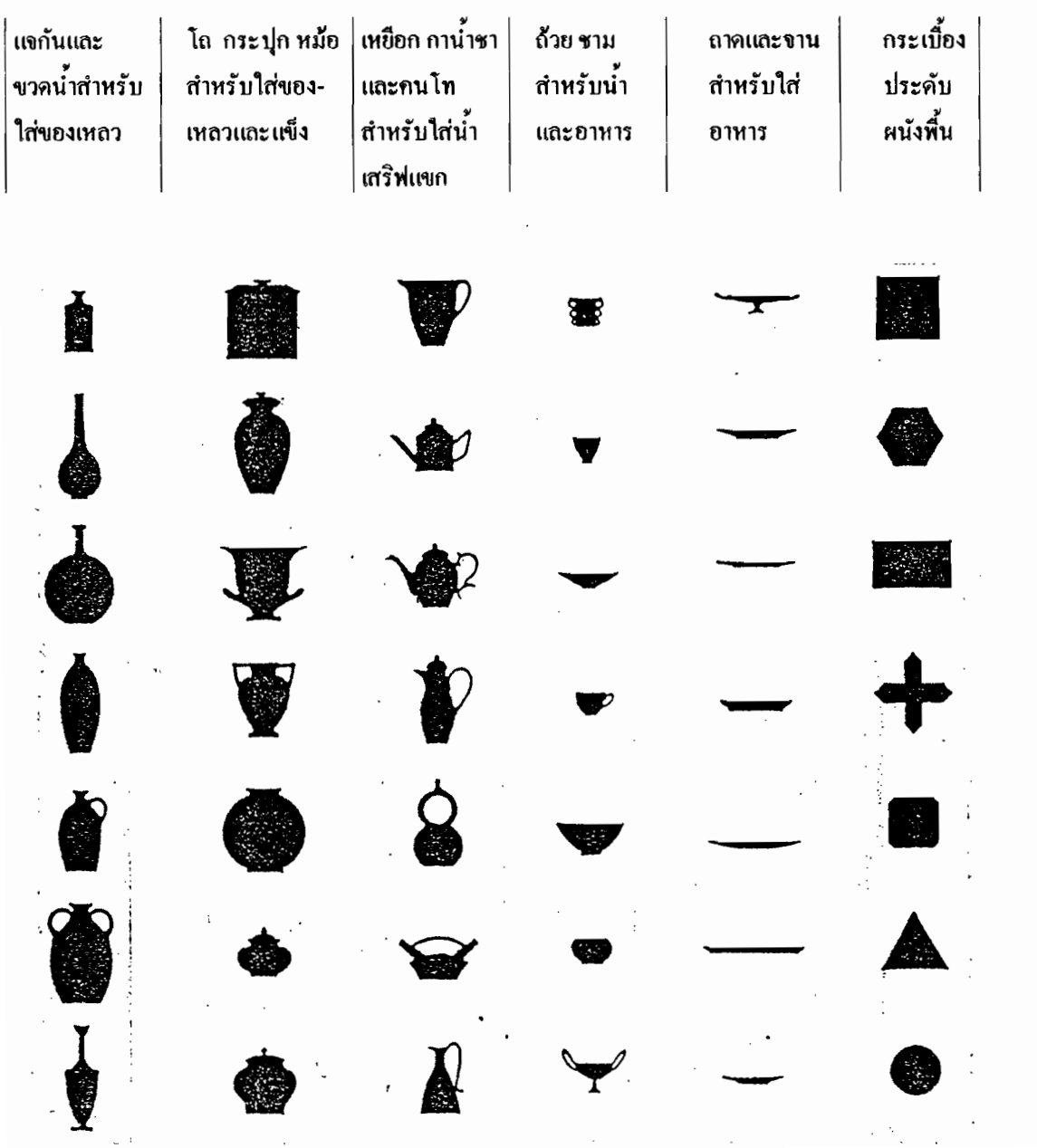

3.1.4 พื้นผิว (Texture) ลักษณะพื้นผิวนอกจากจะช่วยกระตุ้นประสาทสัมผัสได้ดีแล้ว คุณสมบัติของพื้นผิวลักษณะต่าง ๆ ยังก่อให้เกิดความแตกต่างและจุดเด่นขึ้นในตัวผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่เราทำการออกแบบได้เป็นอย่างดีอีกด้วย โดยทำได้ 2 ลักษณะด้วยกัน คือ

การออกแบบพื้นผิวให้เกิดความแตกต่าง หมายถึง การออกแบบที่ทำให้พื้นผิวเกิดความแตกต่างในตัวงาน เช่น พื้นผิวเรียบกับพื้นผิวขรุขระ พื้นผิวมันกับพื้นผิวด้าน เป็นต้น ตัวอย่างเช่น

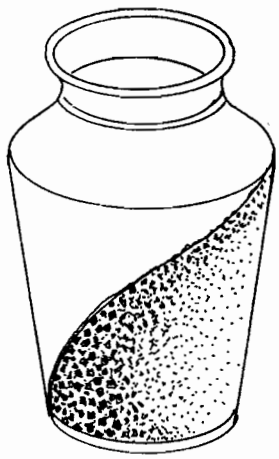

ภาพที่ 22 การออกแบบพื้นผิวให้แตกต่าง

การออกแบบพื้นผิวให้เกิดจุดเด่น หมายถึง การออกแบบที่นำเอาพื้นผิวหรือลวดลายที่มีความแตกต่างกันมาจัดวางองค์ประกอบใหม่ โดยมุ่งเน้นให้เกิดจุดเด่นขึ้นในผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ตัวอย่างเช่น

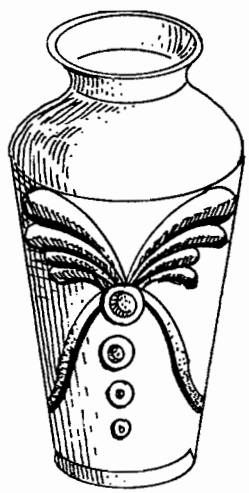

ภาพที่ 23 การออกแบบพื้นผิวให้เกิดจุดเด่น

สรุปได้ว่าจากหลักการออกแบบขั้นพื้นฐาน นักออกแบบสามารถนำเอาองค์ประกอบต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้กับการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาได้อย่างมากมาย ทั้งยังส่งผลต่อการสร้างงานที่มีคุณภาพในด้านความงามและประโยชน์ใช้สอย

3.2 การออกแบบลวดลายเครื่องปั้นดินเผา

เรื่องของ "ลวดลาย" มีส่วนสัมพันธ์กับเครื่องปั้นดินเผามาก จะเห็นได้ว่าภาชนะเครื่องปั้นดินเผายุคต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ล้วนแล้วแต่มีความสวยงามและมีคุณค่ายิ่งทางด้านสุนทรียะ ก็ด้วยลวดลายที่ปรากฏบนภาชนะนั่นเอง ในปัจจุบันจึงมีการนำเอาหลักการออกแบบมาใช้เกี่ยวกับการสร้างลวดลายบนภาชนะเครื่องปั้นดินเผามากมาย พอสรุปได้ ดังนี้

3.2.1 การสร้างลวดลายด้วยจุด ถือเป็นลวดลายพื้นฐานง่าย ๆ ที่นำมาตกแต่งภาชนะเครื่องปั้นดินเผาได้หลายรูปแบบ บางครั้งก็นำไปประกอบกับลายเส้น ทำให้งานดูเรียบง่าย น่ารัก และไม่ล้าสมัย

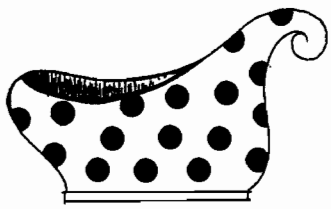

ภาชนะลวดลายจุด

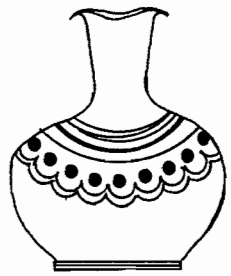

ภาชนะลวดลายจุดประกอบลายเส้น

3.2.2 การสร้างลวดลายด้วยเส้น ลักษณะของเส้นที่ใช้ในการออกแบบลวดลายภาชนะเครื่องปั้นดินเผาส่วนใหญ่จะนิยมใช้เส้นเรขาคณิต เช่น เส้นตรง เส้นหยัก เส้นโค้ง เป็นต้น โดยเฉพาะภาชนะดินเผาสมัยบ้านเชียง มีการใช้เส้นในการสร้างลวดลายได้อย่างสวยงามมากจนเป็นที่นิยมกันถึงปัจจุบัน

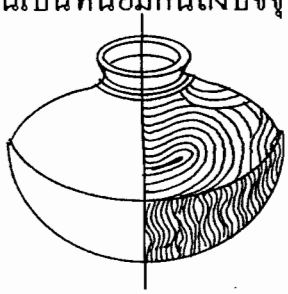

ภาพที่ 26 ลวดลายเส้นบนผิวภาชนะบ้านเชียง

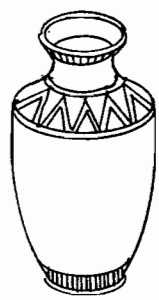

ภาพที่ 27 ลวดลายเส้นเรขาคณิต

3.2.3 การสร้างลวดลายด้วยรูปร่าง-รูปทรง ลักษณะของรูปร่าง-รูปทรงสามารถนำมาออกแบบลวดลายได้หลายลักษณะ พอจะแบ่งได้ดังนี้

รูปร่าง-รูปทรงธรรมชาติ เป็นการออกแบบโดยเลียนแบบจากธรรมชาติ

รูปร่าง-รูปทรงเรขาคณิต ใช้รูปร่าง-รูปทรงทางเรขาคริตมาประกอบกันให้เกิดลวดลายที่สวยงาม

รูปร่าง-รูปทรงอิสระ ลวดลายลักษณะนี้เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของผู้ออกแบบที่จะเขียนลวดลายอย่างอิสระ ตามความคิดของตัวเอง

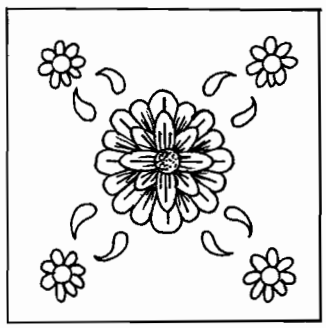

ภาพที่ 28
ลวดลายรูปร่าง-รูปทรงธรรมชาติ

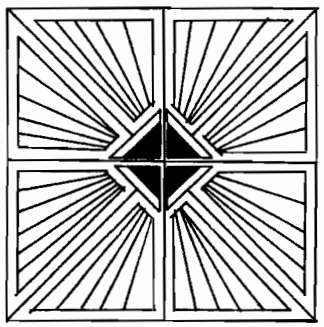

ภาพที่ 29
ลวดลายรูปร่าง-รูปทรงเรขาคณิต

ภาพที่ 30 ลวดลายรูปร่าง-รูปทรงอิสระ

3.2.4 การสร้างลวดลายโดยใช้รูปและพื้น เป็นการออกแบบโดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ของรูปและพื้นให้มีความประสานกลมกลืนกัน ลวดลายบนผิวภาชนะจะมีลักษณะสลับกันระหว่างรูปและพื้น จนแยกไม่ออกว่าอันไหนรูปอันไหนพื้น ลวดลายประเภทนี้จึงมีความงามไปอีกลักษณะหนึ่ง ทำให้ดูแล้วลวดลายมีความกลมกลืนกันทั้งชิ้นงาน ตัวอย่าง เช่น ลวดลายเขียนสีบนภาชนะดินเผาบ้านเชียง เป็นต้น

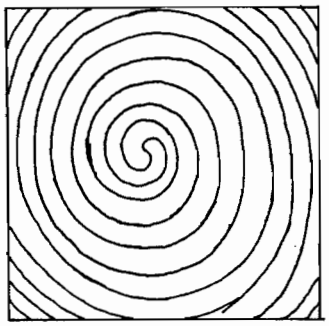

ภาพที่ 31
ลวดลายรูปและพื้นของบ้านเชียง

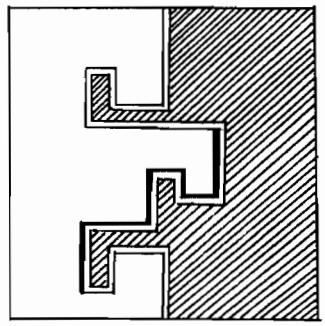

ภาพที่ 32
ลวดลายรูปและพื้นที่สัมพันธ์กัน

3.2.5 การสร้างลวดลายโดยใช้การลดหลั่น การลดหลั่นเป็นเทคนิคการสร้างลวดลายอีกวิธีหนึ่ง โดยนำเอาแบบซ้ำ ๆ กันมาจัดวางให้เกิดการลดหลั่นด้วยขนาดจากใหญ่ไปหาเล็ก หรือเล็กไปหาใหญ่ก็ได้ นอกจากนี้อาจจะเน้นด้วยค่าน้ำหนักของสีประกอบด้วย

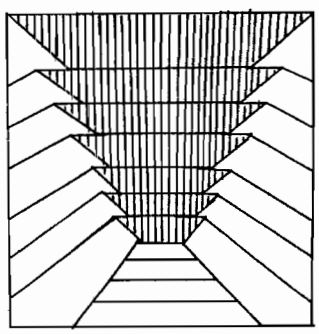

ภาพที่ 33
ตัวอย่างแบบของการลดหลั่น

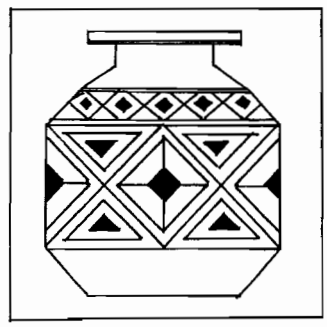

ภาพที่ 34
ลวดลายการใช้การลดหลั่นบนผิวภาชนะ

3.2.6 การสร้างลวดลายโดยการใช้จังหวะ การออกแบบลวดลายเครื่องปั้นดินเผา การคำนึงถึงหลักการจัดวางจังหวะของลวดลายถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะหากจัดวางลวดลายไม่ลงตัวก็จะทำให้ภาชนะดูมีตำหนิได้และทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นด้อยคุณค่าลง ดังนั้น หลักการใช้จังหวะในการจัดวางรูปร่าง-รูปทรงให้เกิดลวดลายต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งพอจะสรุปวิธีการสร้างจังหวะต่าง ๆ ได้ ดังนี้

จังหวะสม่ำเสมอ หมายถึง การจัดวางรูปทรงที่ต้องการให้อยู่ในลักษณะที่ซ้ำ ๆ กัน มีการเว้นช่องไฟเท่า ๆ กัน ทำให้เกิดจังหวะที่สม่ำเสมอ

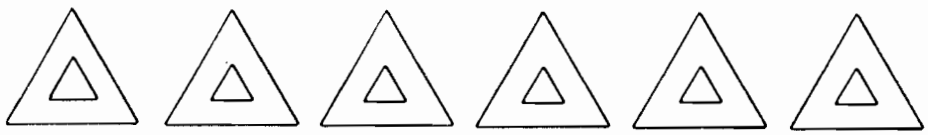

ภาพที่ 35 รูปทรงและจังหวะซ้ำระยะห่างเท่ากัน

จังหวะไม่สม่ำเสมอ หมายถึง การจัดวางรูปทรงลักษณะเดียวกันแต่เว้นระยะช่องไฟไม่สม่ำเสมอ มีการเว้นห่างบ้าง ถี่บ้าง ตามความเหมาะสม เพื่อให้น่าสนใจยิ่งขึ้น

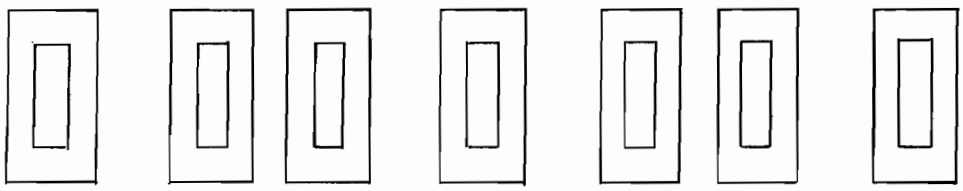

ภาพที่ 36 จังหวะเว้นช่องไฟระยะไม่สม่ำเสมอ

จังหวะลดหรือเพิ่มขนาด หมายถึง การจัดวางรูปร่าง รูปทรงให้มีขนาดที่แตกต่างกัน โดยระยะของจังหวะที่ลดหรือเพิ่มขนาดอาจจะสม่ำเสมอหรือไม่ก็ได้

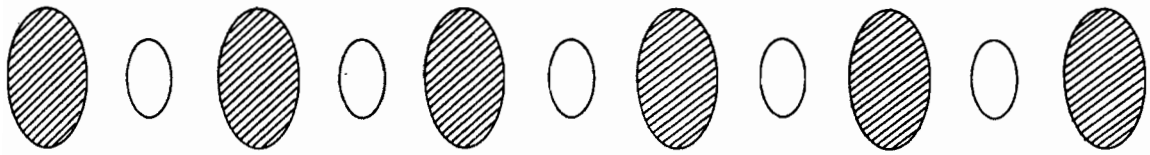

ภาพที่ 37 จังหวะเพิ่มลดสลับไปมาอย่างสม่ำเสมอ

จังหวะที่แตกต่าง หมายถึง การจัดวางรูปร่าง-รูปทรงที่มีลักษณะแตกต่างกันตั้งแต่ 2 ลักษณะขึ้นไป ในจังหวะที่ซ้ำกันหรือไม่ซ้ำกันก็ได้

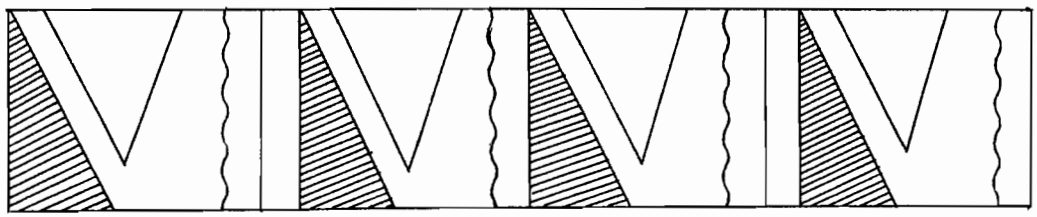

ภาพที่ 38 จังหวะที่แตกต่าง

จังหวะเน้นหรือพัก หมายถึง การจัดวางรูปร่าง-รูปทรงที่ซ้ำ ๆ กัน แต่มีการเน้นหรือพักด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การเน้นค่าน้ำหนัก การใช้พื้นผิวที่แตกต่างจากเดิมหรือการใช้ลวดลายช่วย เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ลวดลายน่าสนใจขึ้น

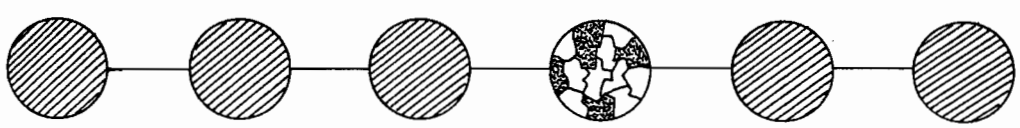

ภาพที่ 39 จังหวะเน้นหรือพักด้วยพื้นผิว

จังหวะการเปลี่ยนทิศทาง หมายถึง การจัดปรับเปลี่ยนทิศทางของรูปร่าง รูปทรงให้แปลกไปจากกลุ่ม ซึ่งอาจจะเปลี่ยนทิศทางจากซ้ายไปขวาหรือบนไปล่าง เป็นต้น

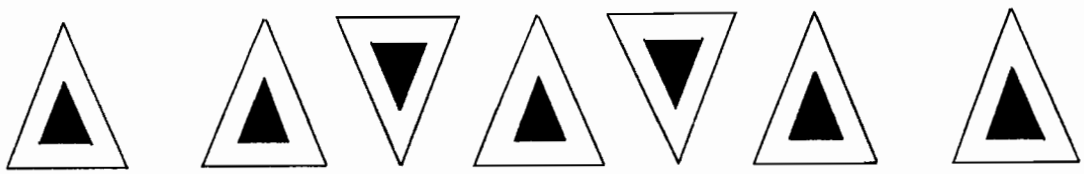

ภาพที่ 40 จังหวะการเปลี่ยนทิศทาง

4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุภาคย์ อินทองคง (2524 : หน้า 67 - 88) ทำการวิจัยเรื่อง "การทำเครื่องปั้นดินเผาของชาว "สทิงหม้อ" โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจ สัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ร่วมบริเวณหมู่บ้านของผู้ประกอบการและข้อมูลจากการสำรวจและสัมภาษณ์บริเวณสัมพันธ์ทั้งที่เป็นหมู่บ้านในพื้นที่ 12 จังหวัด 15 หมู่บ้าน และร้านค้าในเมืองใหญ่ของภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่าชาวสทิงหม้อได้ประกอบการทำเครื่องปั้นดินเผาชนิดไม่เคลือบมานานไม่น้อยกว่า 100 ปี โดยกรรมวิธีอุปกรณ์เครื่องมือและเทคนิคในการผลิตเครื่องปั้น ยังอยู่ในรูปวงแคบเฉพาะบางครอบครัวเท่านั้น การทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวสทิงหม้อมีผลต่อเศรษฐกิจและสังคมของตนเอง และมูลเหตุสำคัญที่ทำให้การประกอบการซบเซาลง คือ อิทธิพลของผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันที่ทันสมัยกว่าเข้ามาแย่งตลาด ประกอบกับปัญหาที่ผู้ประกอบการประสบ คือ การขนส่ง วัตถุดิบไม่สะดวก ขาดแคลนช่างฝีมือ แบบเทคนิค การปั้น และแรงจูงใจ จึงส่งผลต่อการจำหน่าย คือ การขยายตลาดไม่อาจกระทำได้ คุณภาพของเครื่องปั้นไม่ดีพอ ขาดทุนในการขยายกิจการ และขาดการรักษาเอกลักษณ์ ซึ่งเครื่องปั้นดินเผาสทิงหม้อมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง คือ เนื้อดิน ลักษณะรูปแบบ สีผิวเครื่องปั้น และลวดลาย อันส่งผลถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมด้วย

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและสร้างรูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ ของบ้านสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา โดยการวิจัยแบบประยุกต์ ซึ่งได้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้ประกอบการ บุคคลที่อาศัยอยู่ในบ้านสทิง-หม้อ หมู่ที่ 4 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา บุคคลทั่วไปและผู้เชี่ยวชาญที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดสงขลา จำนวน 239 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการคัดเลือกประชากร โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มผู้ประกอบการ ได้จากการสำรวจและสัมภาษณ์พบผู้ประกอบการที่ยังหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน 3 ครัวเรือน ตามตารางที่ 7

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่
1	นายจวงและนางเลี่ยนขุ่น อินทะเล	เลขที่ 46 หมู่ที่ 4 ต.สทิงหม้อ อ.สิงหนคร
2	นายชมและนางหนูขาว มณีฉาย	เลขที่ 67 หมู่ที่ 3 ต.สทิงหม้อ อ.สิงหนคร
3	นายแปลกและนางปลื้ม เกษตรสุนทร	เลขที่ 20 หมู่ที่ 4 ต.สทิงหม้อ อ.สิงหนคร

ตารางที่ 7 รายชื่อผู้ประกอบการที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน

2. กลุ่มผู้อาศัยในหมู่บ้าน คัดเลือกจากประชากรที่อยู่ตำบลสทิงหม้อ หมู่ที่ 4 มีทั้งสิ้น 230 ครัวเรือน เลือกสัมภาษณ์หนึ่งในสามของประชากรทั้งหมด จำนวน 77 ครัวเรือน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย

3. กลุ่มบุคคลทั่วไป คัดเลือกจากประชากรทั่วไปที่อยู่ในเขตจังหวัดสงขลา โดยเลือกสัมภาษณ์เป็นสองเท่าของกลุ่มผู้อาศัยในหมู่บ้าน จำนวน 154 ราย โดยวิธีการสุ่มอย่างง่ายเช่นเดียวกัน

4. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ คัดเลือกจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง 3 กลุ่ม คือ

4.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม เลือกผู้เชี่ยวชาญที่มีชื่อเสียงในท้องถิ่น จำนวน 2 ท่าน โดยพิจารณาจากตำแหน่งหน้าที่ที่มีความเกี่ยวข้องทางด้านวัฒนธรรม ผู้ที่มีประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมหรือมีผลงานที่เป็นบทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

4.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านรูปแบบ คัดเลือกจากผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการออกแบบ ซึ่งอาจจะเป็นนักออกแบบ หรือ ครูผู้สอนด้านศิลปะ จำนวน 3 ท่าน

4.3 ผู้เชี่ยวชาญด้านปฏิบัติ คือ กลุ่มผู้ประกอบการที่ดูแลกิจการการทำหม้อดินอยู่ในปัจจุบัน 3 ท่าน

ติดต่อผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 8 ท่าน เพื่อขอความร่วมมือและนำเสนอแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาตามลำดับ

การสร้างเครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการสร้างเครื่องมือและเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้น ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเกณฑ์ในการสร้างเครื่องมือให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยกำหนดเครื่องมือที่จะสร้างทั้งหมด 4 ชุด ด้วยกัน คือ

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์ผู้อาศัยในหมู่บ้าน

ชุดที่3 แบบสัมภาษณ์บุคคลทั่วไป

ชุดที่4 แบบสอบถามรูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ

2. นำเกณฑ์ที่กำหนดมาจัดหมวดหมู่ สร้างเป็นเครื่องมือ ดังนี้

2.1 สร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมา รูปแบบหม้อดินในอดีตและปัจจุบัน ปัญหาอุปสรรค ตลอดจนการอนุรักษ์ โดยจัดทำเป็น 3 ชุด คือ

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์ผู้อาศัยในหมู่บ้าน

ชุดที่ 3 แบบสัมภาษณ์บุคคลทั่วไป

ซึ่งแต่ละชุดจะประกอบด้วยคำถามแบบปลายปิดและปลายเปิด โดยแบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 และ 2 มีจำนวน 20 ข้อ และแบบสัมภาษณ์ชุดที่ 3 มี 15 ข้อ

2.2 สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นรูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ โดยมีลักษณะเป็นภาพร่างรูปแบบหม้อดินที่ผู้วิจัยได้ออกแบบ จำนวน 8 แบบ ตามหลักการออกแบบผสมผสานกับรูปแบบเดิม พร้อมทั้งคำอธิบายแนวคิด วิธีการ ประโยชน์ใช้สอย สำหรับให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาคัดเลือกแบบ และคำถามปลายเปิด เพื่อแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หรือข้อควรปรับปรุงแก้ไข

แบบที่ 1

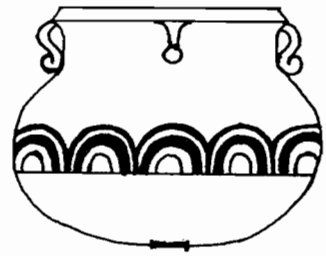

แบบที่ 2

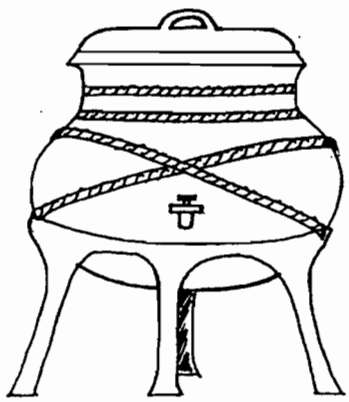

แบบที่ 3

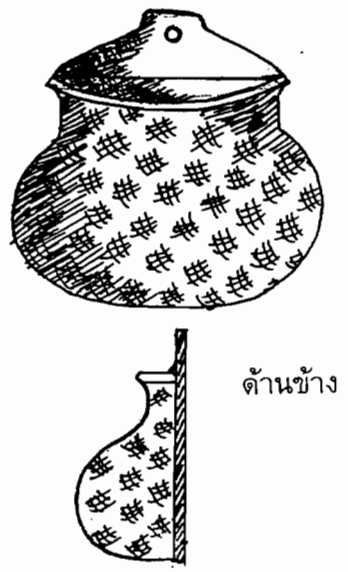

แบบที่ 4

ภาพที่ 41 แบบที่ 1 - 4

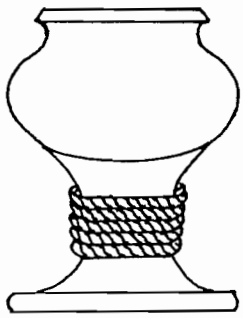

แบบที่ 5

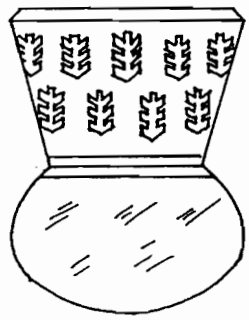

แบบที่ 6

แบบที่ 7

แบบที่ 8

ภาพที่ 42 แบบที่ 5 - 8

3. นำเครื่องมือทั้ง 4 ชุด ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย ตรวจสอบเนื้อหา ภาษาของแบบสอบถาม ตลอดจนโครงสร้างของแบบสอบถาม เพื่อปรับปรุงข้อคำถามบางข้อที่ไม่ชัดเจน ให้มีความเหมาะสมและครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ก่อนนำไปใช้จริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นลำดับขั้น ดังนี้

1. ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเครื่องปั้นดินเผา ตลอดจนประวัติความเป็นมาและรูปแบบ กระบวนการทำหม้อดินสทิง-หม้อตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2. ออกสำรวจบริเวณและสัมภาษณ์ประชากรในหมู่บ้านเพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไป แหล่งที่ตั้งของสถานประกอบการ รูปแบบของหม้อดิน ตลอดจนทัศนคติของผู้ประกอบการกับบุคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องในหมู่บ้านหรือบริเวณสัมพันธ์เพื่อทราบข้อมูลพื้นฐานทั้งในอดีตและปัจจุบัน

3. สัมภาษณ์บุคคลทั่วไป ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดสงขลา เพื่อทราบข้อมูลพื้นฐาน ตลอดจนทัศนคติที่มีต่อรูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ

4. นำเสนอแบบสอบถามการสร้างรูปแบบหม้อดินสทิงหม้อเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งประกอบด้วยส่วนสำคัญ 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นแบบร่างรูปแบบหม้อดินในอดีต

ส่วนที่ 2 เป็นแบบร่างรูปแบบหม้อดินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นใหม่

ส่วนที่ 3 ประกอบด้วยลักษณะ ขนาด ประโยชน์ และแนวคิดด้านรูปแบบ

ส่วนที่ 4 เป็นส่วนของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และข้อเสนอแนะ

5. เก็บรวบรวมแบบสอบถามทั้ง 4 ชุด เพื่อนำมาสรุปและทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

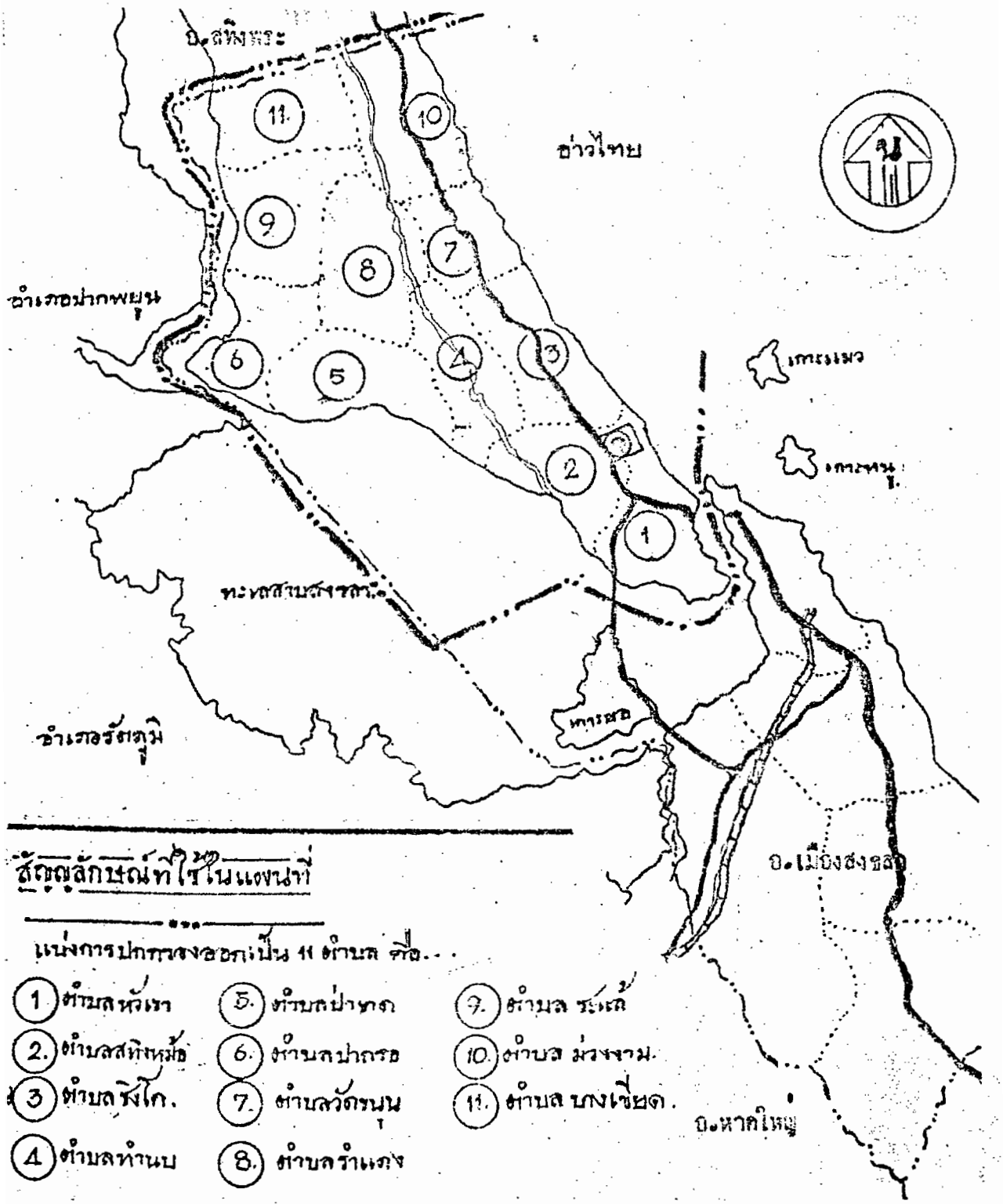

ภาพที่ 43 แผนที่กิ่งอำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
แสดงที่ตั้งตำบลต่าง ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ ดังนี้

1. นำผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ทั้ง 3 ชุด คือ แบบสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ แบบสัมภาษณ์ผู้อาศัยในหมู่บ้าน และแบบสัมภาษณ์บุคคลทั่วไปมาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติเป็นร้อยละ ตามประเด็นต่าง ๆ ที่ตั้งคำถามออกมาในรูปแบบของตารางและความเรียง

2. นำผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามรูปแบบหม้อดินสทิงหม้อจากผู้เชี่ยวชาญมาสรุปผลวิเคราะห์ประเด็น เห็นด้วย และไม่เห็นด้วย พร้อมกับข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 8 ท่าน ในรูปแบบของความเรียง

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการสร้างรูปแบบหม้อดินสทิงหม้อครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัย ซึ่งเป็นผลจากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล เป็นลำดับ 4 ตอน ด้วยกัน คือ

1. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ
2. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้อาศัยในหมู่บ้าน
3. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลทั่วไป
4. ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญ

ซึ่งผลจากการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยขอนำเสนอเป็นลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ

กลุ่มผู้ประกอบการที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน มีอยู่ 3 ราย โดยจะทำในลักษณะครอบครัว มีอายุ 50 ปีขึ้นไป ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ประกอบการทั้ง 3 ราย ได้เริ่มประกอบอาชีพปั้นหม้อเป็นเวลา 20 ปีขึ้นไป รายได้เฉลี่ยในแต่ละวันอยู่ในช่อง 100 - 500 บาท ขึ้นอยู่กับปริมาณงานและดินที่จะใช้ปั้นโดยจะผลิตได้วันละ 40 ใบขึ้นไป

สำหรับหม้อดินที่จำหน่ายได้มากที่สุด คือ หม้อต้มยาสมุนไพร รองลงมาก็เป็นเผล้ง ส่วนหม้อชนิดอื่น ๆ จำหน่ายได้บ้างตามแต่ลูกค้าจะสั่ง และจะจำหน่ายได้ทุกขนาดพอ ๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นขนาดใหญ่ ขนาดกลาง หรือ ขนาดเล็ก ก็ตาม

ในอดีตมีการปั้นหม้อทุกรูปแบบ เพื่อการใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. หม้อข้าว เพื่อประโยชน์ใช้หุงข้าว อาบน้ำศพ และทำน้ำมนต์
2. หม้อต้มยาสมุนไพร เพื่อประโยชน์ใช้ต้มยาชนิดต่าง ๆ
3. หม้อแกง เพื่อประโยชน์ใช้ประกอบอาหารประเภทแกงชนิดต่าง ๆ
4. เผล้ง เพื่อประโยชน์ใช้ใส่น้ำ หรือ ตักน้ำ และต้มยา
5. สวด เพื่อประโยชน์ใช้หุงข้าวเหนียว และใช้ในพิธีแต่งงาน

ส่วนในปัจจุบันยังคงทำหม้อดินทั้ง 5 รูปแบบ อยู่ 1 ราย อีก 1 ราย ไม่ได้ทำสวด และรายสุดท้ายจะทำเฉพาะหม้อต้มยาสมุนไพรกับเผล้งเท่านั้น โดยจะนำหม้อมาดัดแปลงเป็นรูปกาแทน

ลักษณะของลวดลายยังคงใช้ลวดลายทุกอย่างเหมือนในอดีต โดยการใช้วิธีการขูด - ขีด การฉลุ การกดประทับ และการตีลาย เช่นเดียวกับในอดีต และผู้ประกอบการทั้ง 3 ราย คงใช้เตาแบบดั้งเดิม ซึ่งเตาที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบันเป็นเตาแบบยืน 2 เตา และเตานอน 1 เตา นอกจากนี้ มีอยู่ 2 ราย ที่ใช้เครื่องทุ่นแรงในการผลิต คือ แป้นหมุนไฟฟ้า และเครื่องนวดดิน

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์พบว่า หน่วยงานที่เคยให้การสนับสนุนการทำหม้อดินที่สทิงหม้อ มีเพียงหน่วยงานเดียว คือ ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคใต้ โดยมี 1 ราย ที่ไม่เคยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานใดเลย ดังนั้น ปัญหาในการทำหม้อดินจึงมีหลายประการ คือ

1. ปัญหาหาแหล่งวัตถุดิบยาก
2. ปัญหาวัตถุดิบราคาแพง
3. ปัญหาขาดวัสดุ - อุปกรณ์ ในการทำ
4. ปัญหาขาดเครื่องอำนวยความสะดวก
5. ปัญหาขาดคนรับช่วงต่อในการทำ
6. ปัญหาลูก - หลาน และชาวบ้านไม่เห็นความสำคัญของอาชีพนี้
7. ปัญหาหาคนรับจ้างยาก
8. ปัญหาขาดหน่วยงานสนับสนุน และทางราชการสนับสนุนไม่จริงจัง
9. ปัญหาไม่สามารถผลิตงานตามที่ลูกค้าต้องการได้

ซึ่งประเด็นที่น่าสนใจ คือ ทั้ง 3 ราย ไม่มีปัญหาเรื่องรายได้น้อยเลย ผู้ประกอบการ ทั้ง 3 ราย ได้แสดงความคิดเห็นว่าสิ่งที่รัฐหรือเอกชนน่าจะให้การสนับสนุน คือ

1. หน่วยงานของรัฐน่าจะช่วยแก้ปัญหาเรื่องแหล่งดิน ซึ่งมีเรื่องผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ในขณะนี้
2. ควรมีการสนับสนุนเรื่องทุนกู้ยืม
3. ช่วยเหลือด้านพื้นที่การผลิตและการตลาด
4. มีผู้ช่วยแนะนำด้านการปรับปรุงรูปแบบ

ตอนที่ 2 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้อาศัยในหมู่บ้าน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 77 ครัวเรือน จากการสัมภาษณ์ สรุปผลค่าทางสถิติเป็นร้อยละ ดังต่อไปนี้

เพศ

กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ดังแสดงไว้ในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	23	29.87
หญิง	54	70.13
รวม	77	100.00

อายุ

กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะอยู่ระหว่างอายุ 60 - 79 ปี มากที่สุด โดยเกือบเท่ากับกึ่งหนึ่งของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด ดังแสดงไว้ในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
20 - 39	14	18.18
40 - 59	21	27.27
60 - 79	36	46.75
80 ปี ขึ้นไป	6	7.80
รวม	77	100.00

ที่อยู่

กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด อาศัยอยู่ หมู่ที่ 4 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ส่วนภูมิลำเนาของผู้ให้สัมภาษณ์จะเป็นภูมิลำเนาเดิมเกือบร้อยเปอร์เซ็น มีเพียง 4 คน ที่มาจากถิ่นอื่น ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามภูมิลำเนา

ภูมิลำเนาเดิมที่บ้านสทิงหม้อ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ใช่	73	94.81
ไม่ใช่	4	5.19
รวม	77	100.00

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน

กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป็นเวลา 20 ปี ขึ้นไป มากที่สุด ลำดับรองลงมาอยู่ในช่วง 5 - 10 ปี และน้อยสุด คือ ช่วง 10 - 15 ปี ดังแสดงไว้ในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน

เวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1 - 5 ปี	-	-
5 - 10 ปี	12	15.58
10 - 15 ปี	2	2.60
15 - 20 ปี	-	-
20 ปีขึ้นไป	63	81.82
รวม	77	100.00

การประกอบอาชีพปั้นหม้อ

กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์เกินกว่ากึ่งหนึ่งเพียงเล็กน้อยที่เคยประกอบอาชีพปั้นหม้อ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอาชีพปั้นหม้อ

ครอบครัวที่เคยประกอบอาชีพปั้นหม้อ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เคย	43	55.84
ไม่เคย	34	44.16
รวม	77	100.00

สาเหตุที่เลิกอาชีพปั้นหม้อ

จากการสัมภาษณ์ถึงสาเหตุที่เลิกอาชีพปั้นหม้อ พบว่าประเด็นที่เป็นสาเหตุหลัก คือ ขาดคนทำ ส่วนลำดับรองลงมา คือ หาวัตถุดิบยาก, รายได้น้อย, อาชีพอื่นรายได้ดีกว่า และไม่มีตลาดรองรับ สำหรับสาเหตุอื่น ๆ เป็นเหตุผลส่วนตัว เช่น ไม่มีวัตถุดิบ, สุขภาพไม่แข็งแรง, ทำแล้วขาดทุน เป็นต้น

ตารางที่ 13 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสาเหตุที่เลิกอาชีพปั้นหม้อ

สาเหตุที่เลิกอาชีพปั้นหม้อ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
- อาชีพปั้นหม้อรายได้น้อย	13	13.54
- ขาดคนทำ / ขาดคนรับช่วงต่อ	30	31.25
- อาชีพอื่นรายได้ดีกว่า	11	11.46
- ไม่มีตลาดรองรับ	8	8.34
- วัตถุดิบหายาก ไม่สะดวกต่อการทำ	25	26.04
- สาเหตุอื่น ๆ	9	9.37
รวม	96	100.00

การใช้หม้อดิน

กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์มากกว่ากึ่งหนึ่งเพียงเล็กน้อยที่เคยใช้หม้อดินสทิงหม้อ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 14

ตารางที่ 14 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการใช้หม้อดิน

ครอบครัวที่เคยใช้หม้อดินสทิงหม้อ	**จำนวน (คน)**	**ร้อยละ**
เคย	43	55.84
ไม่เคย	34	44.16
รวม	77	100.00

ประเภทของหม้อดินที่ใช้

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ประเภทของหม้อดินที่ใช้มากที่สุด คือ หม้อต้มยาสมุนไพร และเผล้ง ซึ่งใช้งานตามหน้าที่เดิม คือ ต้มยา และใส่น้ำ ส่วนรองลงมา คือ หม้อข้าว สวด และหม้อแกง ตามลำดับ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 15

ตารางที่ 15 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประเภทของหม้อดินที่ใช้

ประเภทของหม้อดินที่ใช้	**จำนวน (คน)**	**ร้อยละ**
หม้อข้าว	43	19.20
หม้อแกง	28	12.50
หม้อต้มยาสมุนไพร	59	26.34
เผล้ง	59	26.34
สวด	35	15.62
รวม	224	100.00

ขนาดของหม้อดิน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่า ขนาดหม้อดินที่นิยมใช้มากที่สุด คือ ขนาดกลาง เพราะใช้งานได้สะดวก ส่วนขนาดเล็กและขนาดใหญ่มีการใช้อยู่ในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน แล้วแต่ความจำเป็น ดังแสดงไว้ในตารางที่ 16

ตารางที่ 16 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามขนาดที่นิยมใช้

ขนาดของหม้อดินที่นิยมใช้	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ใหญ่	40	27.02
กลาง	62	41.90
เล็ก	46	31.08
รวม	148	100.00

ลวดลายหม้อดิน

กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะรู้จักลายหม้อดินเดิมของสทิงหม้อเป็นอย่างดี โดยลายคิ้วนาง เป็นลายที่ชื่นชอบมากที่สุด รองลงมา คือ ลายก้านมะพร้าวคี่ ลายก้านมะพร้าวคู่ และลายอื่น ๆ เรียงตามลำดับ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 17 ซึ่งส่วนใหญ่จะให้เหตุผลว่าลายสวย และเป็นลายที่เรียบง่าย ดูแล้วมีลักษณะเด่นชัดดี และทุกคนต้องการให้อนุรักษ์ลวดลายเดิมไว้

ตารางที่ 17 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประเภทของลายหม้อดินที่ชอบ

ประเภทของลายหม้อดินที่ชอบ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ลายคิ้วนาง	54	25.12
2. ลายก้านจากหรือลายก้านมะพร้าวคี่	35	16.28
3. ลายก้านจากหรือลายก้านมะพร้าวคู่	26	12.10
4. ลายลูกแก้วใหญ่	23	10.69
5. ลายก้านแย่ง	22	10.23
6. ลายก้านมะพร้าวหยักลึกลง	18	8.37

ประเภทของลายหม้อดินที่ชอบ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
7. ลายก้านมะพร้าวหยักนูนขึ้น	12	5.58
8. ลายประดิษฐ์ ลายประดิษฐ์ (ดอกพิกุล)	20	9.30
9. ลายลูกพริกหรือลายท่าแนะ	4	1.86
10.ลายอื่น ๆ	1	0.47
รวม	215	100.00

การอนุรักษ์ลวดลาย

กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ได้จัดลำดับลวดลายที่เห็นว่าควรอนุรักษ์ไว้ 3 ลำดับ คือ

1. ลายคิ้วนาง
2. ลายก้านจากหรือลายก้านมะพร้าวคี่
3. ลายลูกแก้วใหญ่

เพราะเป็นลวดลายเก่าแก่ มีความสวยงาม และเป็นที่นิยมของผู้ซื้อ โดยคิดเป็นค่าร้อยละ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 18

ตารางที่ 18 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการจัดลำดับของลวดลายที่ต้องการให้อนุรักษ์

ลำดับของลวดลายที่ต้องการให้อนุรักษ์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ลายคิ้วนาง	57	43.18
2. ลายก้านจากหรือลายก้านมะพร้าวคี่	48	36.36
3. ลายลูกแก้วใหญ่	27	20.46
รวม	132	100.00

การอนุรักษ์การปั้นหม้อดินสทิงหม้อ

กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ทุกคนเห็นด้วยว่าควรจะมีการอนุรักษ์การปั้นหม้อดินสทิงหม้อต่อไป โดยต้องการให้มีการปั้นหม้อประเภทเผล้งมากที่สุด รองลงมา

คือ หม้อหุงข้าว / ต้มยาสมุนไพร สวด และหม้อแกง ส่วนประเภทอื่น ๆ ที่ต้องการให้คงไว้ เช่น ของเล่น กระปุกออมสิน เป็นต้น ดังแสดงไว้ในตารางที่ 19

ตารางที่ 19 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความต้องการให้มีการทำหม้อดินในปัจจุบัน

ประเภทของหม้อดินที่ต้องการให้มีการทำในปัจจุบัน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
- หม้อหุงข้าว / ต้มยาสมุนไพร	45	26.47
- หม้อแกง	19	11.18
- เผล้ง	54	31.76
- สวด	22	12.94
- อื่น ๆ	30	17.65
รวม	170	100.00

ประโยชน์ของการใช้งาน

กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์เห็นว่าประโยชน์ของรูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ น่าจะใช้ต้มยาสมุนไพรมากที่สุด รองลงมา คือ ใช้หุงต้มประกอบอาหารเหมือนเดิม และใช้ใส่น้ำหรือขนม โดยให้ความสำคัญในอัตราส่วนที่เท่ากัน นอกเหนือจากนั้นก็ใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่ง ใช้เป็นอุปกรณ์ในการละเล่น และประโยชน์อื่น ๆ เช่น เป็นของชำร่วย กระถางปลูกต้นไม้ กาน้ำ และแจกันดอกไม้ ตามลำดับ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 20

ตารางที่ 20 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประโยชน์ใช้สอย

ประโยชน์ของรูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ใช้หุงต้มประกอบอาหารเหมือนเดิม	35	19.66
2. ใช้ต้มยาสมุนไพร	48	26.97
3. ใช้เป็นหม้อใส่น้ำ ขนม	35	19.66
4. ใช้เป็นอุปกรณ์ในการละเล่น	20	11.24
5. ใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่ง	25	14.04
6. ประโยชน์อื่น ๆ	15	8.43
รวม	178	100.00

ผลกระทบจากการทำหม้อดิน

กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์เห็นว่าผลกระทบจากการทำหม้อดินจะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามลำดับ คือ ปัญหาเรื่องดินและสถานที่เผา ปัญหาความขัดแย้งของคนในชุมชน และสุดท้าย คือ ปัญหามลภาวะเป็นพิษ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 21

ตารางที่ 21 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัญหาที่เกิดจากการทำหม้อดิน

ปัญหาที่เกิดจากการทำหม้อดิน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
- ปัญหามลภาวะเป็นพิษ	11	16.92
- ปัญหาความขัดแย้งของคนในชุมชน	19	29.23
- ปัญหาอื่น ๆ (ปัญหาเรื่องดิน สถานที่เผา)	35	53.85
รวม	65	100.00

ประโยชน์ของการทำหม้อดิน

กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์เห็นว่าประโยชน์ของการทำหม้อดินมากที่สุด คือ ทำให้คนในชุมชนมีรายได้หลักและรายได้เสริม รองลงมา คือ ได้นำหม้อดินมาใช้ใน

ครัวเรือน ทำให้คนในชุมชนได้รู้จักการทำหม้อดิน และรู้จักนำการทำหม้อดินมาดัดแปลงเป็นเครื่องประดับตกแต่งบ้าน ดังแสดงไว้ในตารางที่ 22

ตารางที่ 22 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประโยชน์ของการทำหม้อดิน

ประโยชน์ของหม้อดินต่อผู้ประกอบการหรือชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
- ได้รู้จักการทำหม้อดิน	7	7.14
- ได้นำหม้อดินมาใช้ในครัวเรือน	42	42.86
- ทำให้คนในชุมชนมีรายได้หลักและรายได้เสริม	45	45.91
- การนำหม้อดินมาดัดแปลงเป็นเครื่องประดับตกแต่งบ้าน	4	4.09
รวม	98	100.00

หน่วยงานที่ควรให้การสนับสนุน

กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ให้ความสำคัญของหน่วยงานที่ควรสนับสนุนใกล้เคียงกัน ทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน เช่น อำเภอ พัฒนาการอำเภอ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กลุ่มออมทรัพย์ตำบล หรือบริษัทเอกชนต่าง ๆ ที่จะรับซื้อผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ดังแสดงไว้ในตารางที่ 23

ตารางที่ 23 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามหน่วยงานที่ควรให้การสนับสนุน

หน่วยงานที่ควรให้การสนับสนุน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
หน่วยงานของรัฐ	21	42.00
หน่วยงานของเอกชน	29	58.00
รวม	50	100.00

ข้อเสนอแนะ

จากการสัมภาษณ์ข้อเสนอแนะที่กลุ่มผู้อาศัยในหมู่บ้านให้ความสำคัญมากที่สุด คือ อยากให้รุ่นลูกหลานอนุรักษ์สืบต่อกันไป รองลงมา คือ ให้ผู้เกี่ยวข้องช่วยจัดหาแหล่งดินในการปั้นหม้อ และที่น่าสนใจ คือ มีข้อเสนอแนะให้มีการประดิษฐ์รูปทรงและลวดลายใหม่ ๆ ขึ้นบ้าง สุดท้าย คือ อยากให้มีตลาดรองรับมากกว่าเดิม ดังแสดงไว้ในตารางที่ 24

ตารางที่ 24 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
- ให้ผู้เกี่ยวข้องจัดหาดินในการปั้นหม้อ	20	28.17
- อยากให้รุ่นลูกหลานอนุรักษ์สืบต่อกันไป	30	42.25
- อยากให้มีตลาดรองรับมากกว่าเดิม	4	5.63
- อยากให้ประดิษฐ์รูปทรงแปลกใหม่ ขึ้นบ้าง พร้อมทั้งลวดลายที่ใหม่ ๆ ด้วย	17	23.95
รวม	71	100.00

ตอนที่ 3 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลทั่วไป

กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลทั่วไป ผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์เป็นสองเท่าของกลุ่มผู้อาศัยในหมู่บ้าน จำนวน 154 ราย โดยแบ่งเป็นเพศชายและเพศหญิงในจำนวนที่เท่ากัน และสรุปผลค่าทางสถิติเป็นร้อยละ ดังต่อไปนี้

อายุ

กลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ จะอยู่ระหว่างอายุ 21 - 30 ปี ถึงร้อยละ 74.03 ที่เหลือจะมีจำนวนใกล้เคียงกันตามลำดับ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 25

ตารางที่ 25 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ

อายุ (ปี)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20 ปี	9	5.84
21 - 30 ปี	114	74.03
31 - 40 ปี	18	11.69
41 - 50 ปี	11	7.14
50 ปี ขึ้นไป	2	1.30
รวม	154	100.00

การใช้งาน

จากการสัมภาษณ์ ร้อยละ 79.22 รู้จักหม้อดินสทิงหม้อ และเป็นจำนวนที่เคยใช้หม้อดินมากกว่ากึ่งหนึ่งของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด ดังแสดงไว้ในตารางที่ 26

ตารางที่ 26 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการใช้งาน

ครอบครัวที่เคยใช้หม้อดิน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เคยใช้	92	59.74
ไม่เคยใช้	62	40.26
รวม	154	100.00

ประเภทของหม้อดินที่ใช้

กลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์เลือกใช้หม้อต้มยาสมุนไพรมากที่สุด รองลงมา คือ เผล้ง หม้อข้าว สวด และหม้อแกง ตามลำดับ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 27

ตารางที่ 27 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประเภทของหม้อดินที่ใช้

ประเภทของหม้อดินที่ใช้	จำนวน (คน)	ร้อยละ
หม้อข้าว	29	15.26
หม้อแกง	9	4.74
หม้อต้มยาสมุนไพร	86	45.26
เผล้ง	46	24.21
สวด	20	10.53
รวม	190	100.00

ขนาดของหม้อดิน

กลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์นิยมใช้หม้อดินขนาดกลางมากที่สุด ส่วนขนาดอื่น ๆ มีใช้บ้างไม่มากนัก ดังแสดงไว้ในตารางที่ 28

ตารางที่ 28 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามขนาดที่นิยม

ขนาดที่นิยมใช้	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ขนาดใหญ่	8	5.19
ขนาดกลาง	99	64.29
ขนาดเล็ก	30	19.48
ไม่แสดงความคิดเห็น	17	11.04
รวม	154	100.00

ลวดลายหม้อดิน

กลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะรู้จักและชอบลายต่าง ๆ อยู่ในระดับใกล้เคียงกัน เพราะลวดลายอ่อนช้อยสวยงาม มีลักษณะเรียบง่าย มีลักษณะเส้นโค้งงดงาม และดูเป็นธรรมชาติดี ดังแสดงไว้ในตารางที่ 29

ตารางที่ 29 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลวดลายที่รู้จักและชอบ

ลวดลายหม้อดินที่รู้จักและชอบ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ลายประดิษฐ์	59	14.39
ลายคิ้วนาง	52	12.68
ลายประดิษฐ์ (ดอกพิกุล)	52	12.68
ลายลูกแก้วใหญ่	45	10.98
ลายก้านจาก หรือลายก้านมะพร้าวคู่	43	10.49
ลายก้านมะพร้าวหยักนูนขึ้น	42	10.24
ลายก้านมะพร้าวหยักลึกลง	35	8.54
ลายลูกพริก หรือ ลายท่าแนะ	29	7.07
ลายก้านจากหรือลายก้านมะพร้าวคี่	27	6.59
ลายก้านแย่ง	24	5.85
ลายอื่น ๆ	2	0.49
รวม	410	100.00

การอนุรักษ์ลวดลาย

กลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 95.45 เห็นด้วยว่าควรมีการอนุรักษ์ลวดลายไว้ โดยเฉพาะลายอื่น ๆ และลายประดิษฐ์ อยู่ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน นอกเหนือจากนี้ก็เป็นลายลูกแก้วใหญ่ และลายดอกพิกุล ตามลำดับ โดยให้เหตุผลเพราะเป็นลวดลายเก่าแก่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ดูซับซ้อนแต่เรียบง่าย และมีความงดงาม ดังแสดงไว้ในตารางที่ 30

ตารางที่ 30 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการอนุรักษ์

ลวดลายที่ควรอนุรักษ์	**จำนวน (คน)**	**ร้อยละ**
ลายลูกแก้วใหญ่	57	20.43
ลายประดิษฐ์ (ดอกพิกุล)	39	13.98
ลายประดิษฐ์	75	26.88
อื่น ๆ	108	38.71
รวม	279	100.00

การอนุรักษ์การปั้นหม้อดินสทิงหม้อ

กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ทุกคนต้องการให้มีการอนุรักษ์การปั้นหม้อดินสทิงหม้อต่อไป เพราะจะได้เป็นเอกลักษณ์ให้คนรุ่นหลังได้ชื่นชมและเป็นการเสริมรายได้ให้กับคนในชุมชน โดยเห็นว่าในปัจจุบันควรจะทำหม้อข้าว / ต้มยาสมุนไพร มากที่สุด รองลงมา คือ เผล้ง สวด หม้อแกง และแจกัน กระปุกออมสิน ดังแสดงไว้ในตารางที่ 31

ตารางที่ 31 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความต้องการให้มีการทำหม้อดินในปัจจุบัน

ประเภทของหม้อดินที่ต้องการให้มีการทำในปัจจุบัน	**จำนวน (คน)**	**ร้อยละ**
หม้อข้าว / ต้มยาสมุนไพร	120	36.58
หม้อแกง	47	14.33
เผล้ง	98	29.88
สวด	49	14.94
อื่น ๆ	14	4.27
รวม	328	100.00

ประโยชน์จากการใช้งาน

กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์เห็นว่าประโยชน์ของรูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ น่าจะใช้ต้มยาสมุนไพรมากที่สุด รองลงมา คือ ใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่ง ใช้ใส่น้ำ ใช้หุงต้มประกอบอาหาร เหมือนเดิม ใช้เป็นอุปกรณ์ในการละเล่น และใช้ประโยชน์อื่น เช่น ใช้ปลูกต้นไม้ ใช้เป็นของที่ระลึกหรือเป็นแจกันใส่ดอกไม้ ตามลำดับ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 32

ตารางที่ 32 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประโยชน์ใช้สอย

ประโยชน์ของรูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ใช้หุงต้มประกอบอาหารเหมือนเดิม	73	14.69
ใช้ต้มยาสมุนไพร	132	26.56
ใช้หม้อใส่น้ำ	104	20.92
ใช้เป็นอุปกรณ์ในการละเล่น	59	11.87
ใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่ง	113	22.74
ประโยชน์อื่น ๆ	16	3.22
รวม	497	100.00

การปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบ

กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ร้อยละ 40.28 ให้ความสำคัญกับการปรับปรุงด้านรูปร่างรูปทรงมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านลวดลาย ด้านขนาด และอื่น ๆ เช่น ด้านสีสัน ความทนทาน ประโยชน์ใช้สอยและคุณภาพ ตามลำดับ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 33

ตารางที่ 33 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อควรปรับปรุงหรือพัฒนาด้านรูปแบบ

การปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ด้านขนาด	62	17.22
ด้านรูปร่างรูปทรง	145	40.28
ด้านลวดลาย	133	36.94
ด้านอื่น ๆ	20	5.56
รวม	360	100.00

หน่วยงานที่ควรให้การสนับสนุน

กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์เห็นว่าหน่วยงานที่ควรให้การสนับสนุนการทำหม้อดินมาก คือ หน่วยงานของรัฐ โดยให้ค่าความสำคัญถึงร้อยละ 67.36 พร้อมทั้งยกตัวอย่างหน่วยงานต่าง ๆ เช่น อบต. กรมศิลปากร กระทรวงแรงงานและสวัสดิการ สถาบันทักษิณคดีศึกษา สถาบันส่งเสริมและพัฒนาแรงงาน เป็นต้น ส่วนหน่วยงานของเอกชนเป็นอันดับรอง ดังแสดงไว้ในตารางที่ 34

ตารางที่ 34 กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามหน่วยงานที่ควรให้การสนับสนุน

หน่วยงานใดที่ควรให้การสนับสนุน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
หน่วยงานของรัฐ	130	67.36
หน่วยงานของเอกชน	56	29.01
อื่น ๆ	7	3.63
รวม	193	100.00

ข้อเสนอแนะ

จากการสัมภาษณ์มีผู้ไม่แสดงความคิดเห็นถึงร้อยละ 75 ส่วนที่เหลือมีข้อเสนอแนะที่แตกต่างกันไป เรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

1. อยากให้คนรุ่นหลังช่วยอนุรักษ์กันต่อไป
2. ควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมการปั้นหม้อดินให้มีชื่อเสียงจนเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสงขลา
3. ควรมีการดัดแปลงรูปทรงและลวดลายใหม่ ๆ บ้าง
4. ควรมีการส่งเสริมทางด้านการตลาด
5. ควรทำให้มีความทนทานกว่าเดิม

ตอนที่ 4 ข้อมูลที่ได้จากการแบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญ

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทั้ง 8 ท่าน ได้ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

แบบที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 8 ท่าน เห็นด้วยกับรูปแบบใหม่ โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ

1. หูจับบริเวณคอภาชนะควรเพิ่มขนาดให้ใหญ่กว่าเดิมเพื่อความคงทน
2. ลวดลายควรให้มีการยืดหยุ่นได้ เช่น มีการสลับตำแหน่งของลวดลาย เป็นต้น
3. ถ้าจะใช้เป็นกระถาง ควรเจาะรูตรงกลางก้นภาชนะสำหรับระบายน้ำ แต่มีอยู่ท่านหนึ่งเห็นว่าการนำมาทำเป็นกระถางไม่เหมาะสม เพราะตรงกลางของตัวภาชนะจะโค้งออก ไม่สะดวกต่อการเปลี่ยนดิน
4. หากเพิ่มเตาถ่านเล็ก ๆ แบบอั้งโล่ และขัดผิวหม้อภายในให้เรียบ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อีกด้าน คือ ใช้เป็นหม้อไฟตั้งโต๊ะอาหาร

แบบที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 8 ท่านเห็นด้วยกับรูปแบบใหม่ โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ

1. จะต้องคำนึงถึงความแข็งแรงของหูจับ
2. ควรมีการออกแบบลวดลายฉลุให้หลากหลายและยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม
3. ลวดลายฉลุบางครั้งอาจจะมีปัญหาเวลาเผา ลายอาจจะแตกหรือร้าวได้
4. เพิ่มประโยชน์การใช้งานเป็นอ่างเลี้ยงปลา โดยการปรับขนาดให้เหมาะสมและเพิ่มขาตั้ง

แบบที่ 3 มีผู้เชี่ยวชาญ 1 ท่าน ที่ไม่เห็นด้วยกับรูปแบบใหม่ โดยให้เหตุผลว่าเป็นรูปแบบที่ต้องอาศัยขั้นตอนการผลิตหลายขั้นตอนและใช้ต้นทุนในการผลิตสูง ส่วนอีก 7 ท่าน เห็นด้วยกับรูปแบบใหม่ โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ

1. วัสดุที่ใช้รัดคอและลำตัวภาชนะสามารถใช้วัสดุอื่นแทนเชือกได้ เช่น หวาย เป็นต้น

2. ขาตั้งควรเป็นขาดินเผา และอาจจะมีลายฉลุเพิ่มเติมเพื่อความสวยงาม แต่ในแง่ของผู้ประกอบการมีความเห็นว่าขาตั้งไม่ควรทำด้วยดินเผาเพราะจะหักง่าย
3. ควรจะปรับความสูงของหม้อเพื่อไม่ต้องใช้ขาเหล็กเพื่อที่ผู้ประกอบการจะได้ผลิตได้ง่าย และลดต้นทุนการผลิต
4. ฝาปิดควรอนุรักษ์รูปแบบเดิม

แบบที่ 4 ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 8 ท่าน เห็นด้วยกับรูปแบบใหม่ โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ

1. ควรมีการปรับเปลี่ยนลวดลายให้แปลกจากเดิม เช่น ทำเป็นลายฉลุ หรือหาวิธีการเคลือบ เขียนสี หรือเขียนเป็นตัวอักษรที่มีความหมาย เป็นต้น
2. ส่วนบนที่ใช้แขวนอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างเป็นลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้เกิดรูปแบบที่หลากหลาย

แบบที่ 5 ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 8 ท่าน เห็นด้วยกับรูปแบบใหม่ โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

1. ควรปรับสัดส่วนให้สูงขึ้นและลดส่วนฐานให้แคบกว่าเดิม เพื่อให้รูปร่างกระชับขึ้น
2. การใช้เชือกรัดอาจจะทำให้ยุ่งยากในการผลิต
3. ควรมีการเคลือบผิวให้ดูสวยงาม
4. เพิ่มประโยชน์การใช้งานเป็นกระถางธูปก็ได้

แบบที่ 6 ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 8 ท่าน เห็นด้วยกับรูปแบบใหม่ โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

1. ส่วนของปากหม้อควรจะอนุรักษ์รูปแบบเดิม แต่อาจจะยืดส่วนของคอหม้อให้สูงขึ้น
2. ลักษณะของลวดลายควรจะมีการลดหลั่นขนาดให้เหมาะสมกับรูปทรง
3. บริเวณก้นหม้อไม่ควรมีลักษณะโค้งเหมือนแบบเดิม เพราะอาจจะทำให้ล้มแตกง่าย น่าจะปรับเป็นก้นแบนราบ หรือ ให้มีลักษณะโค้งขึ้น หรือทำเป็นหมอนรองรับแทน จะทำให้การตั้งภาชนะมีความมั่นคงขึ้น

4. เพิ่มประโยชน์การใช้งานเป็นกระถางปลูกกล้วยไม้สกุลหวาย

แบบที่ 7 มีผู้เชี่ยวชาญ 1 ท่าน ที่ไม่เห็นด้วยกับรูปแบบใหม่ โดยให้เหตุผลว่าเป็นรูปแบบที่ต้องอาศัยการผลิตหลายขั้นตอน และใช้ต้นทุนในการผลิตสูง ส่วนอีก 7 ท่าน เห็นด้วยกับรูปแบบใหม่ โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ

1. ควรปรับรูปร่างภาชนะให้สูงขึ้นเพื่อเลี่ยงการใช้ขาตั้ง จะได้เป็นงานหัตถกรรมของชาวบ้านล้วน ๆ
2. หากใช้ขาตั้งควรเพิ่มขาให้เป็น 4 ขา เพราะต้องรับน้ำหนักปริมาณของน้ำที่อยู่ในภาชนะด้วย จะทำให้การใช้งานมีความแข็งแรงขึ้น
3. อาจจะออกแบบให้มีขนาดเล็กด้วยเพราะจะให้ความรู้สึกที่น่ารักและสวยงาม

แบบที่ 8 ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 8 ท่าน เห็นด้วยกับรูปแบบใหม่ โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ

1. ควรระวังเรื่องลายฉลุอย่าให้มากจนเกินไปเพราะจะทำให้กลิ่นของเครื่องหอมระเหยเร็ว
2. ลวดลายควรมีการยืดหยุ่นตามความเหมาะสม
3. วัสดุที่ใช้แขวนควรเป็นวัสดุชนิดอื่น ๆ ด้วย
4. ควรมีการตรวจสอบความต้องการของตลาดรองรับด้วย

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการสร้างรูปแบบหม้อดินสทิงหม้อครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบหม้อดินในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น
2. เพื่อสร้างรูปแบบหม้อดินที่จะพัฒนาต่อไป โดยมุ่งหวังที่จะเผยแพร่ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของภาคใต้
3. เพื่อเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมการประกอบอาชีพปั้นหม้อให้คงอยู่สืบไป

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการคัดเลือกประชากร โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มผู้ประกอบการ มีอยู่ในปัจจุบัน 3 ครัวเรือน
2. กลุ่มผู้อาศัยในหมู่บ้าน คือ ตำบลสทิงหม้อ หมู่ 4 โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 77 ครัวเรือน
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป โดยสุ่มจากประชากรที่อยู่ในเขตจังหวัดสงขลา จำนวนเป็นสองเท่าของกลุ่มผู้อาศัยในหมู่บ้าน รวม 154 ราย
4. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ คัดเลือกจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง 3 กลุ่ม ดังนี้
   - 4.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม จำนวน 2 ท่าน
   - 4.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ จำนวน 3 ท่าน
   - 4.3 ผู้เชี่ยวชาญด้านปฏิบัติ จำนวน 3 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือขึ้นเป็นสองลักษณะ คือ

1. สร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมา รูปแบบหม้อดินในอดีตและปัจจุบัน ปัญหาอุปสรรค ตลอดจนการอนุรักษ์ โดยจัดทำเป็น 3 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์ผู้อาศัยในหมู่บ้าน

ชุดที่ 3 แบบสัมภาษณ์บุคคลทั่วไป

ซึ่งแต่ละชุดจะประกอบด้วยคำถามแบบปลายปิดและปลายเปิด โดยแบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 และ 2 มีจำนวน 20 ข้อ และแบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 3 มี 15 ข้อ

2. สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นรูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ โดยมีลักษณะเป็นภาพร่างรูปแบบหม้อดินที่ผู้วิจัยได้ออกแบบ จำนวน 8 แบบ ตามหลักการออกแบบผสมผสานกับรูปแบบเดิม พร้อมทั้งคำอธิบายแนวคิด วิธีการ ประโยชน์ใช้สอย สำหรับให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาคัดเลือกแบบและคำถามปลายเปิดเพื่อแสดงความคิดเห็นข้อเสนอแนะหรือข้อควรปรับปรุงแก้ไข

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. นำผลจากแบบสัมภาษณ์ทั้ง 3 ชุด มาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติเป็นร้อยละ ตามประเด็นต่าง ๆ ที่ตั้งคำถามออกมาในรูปแบบของตารางและความเรียง

2. นำผลจากการตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญ มาสรุปผลวิเคราะห์ประเด็นเห็นด้วย และไม่เห็นด้วย พร้อมกับข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 8 ท่าน ในรูปแบบของความเรียง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลได้เป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ สรุปผลได้ดังนี้

กลุ่มผู้ประกอบการที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบันมีเพียง 3 ราย ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป โดยเริ่มประกอบอาชีพปั้นหม้อเป็นเวลา 20 ปี ขึ้นไปทั้งสิ้น รายได้เฉลี่ยในแต่ละวันอยู่ในช่วง 100 - 500 บาท ขึ้นอยู่กับปริมาณงานและดินที่จะใช้ปั้น และจะผลิตได้วันละ 40 ใบ ขึ้นไป

ส่วนหม้อดินที่จำหน่ายได้มากที่สุด คือ หม้อต้มยาสมุนไพร และรองลงมา คือ เผล้ง สำหรับหม้ออื่น ๆ จำหน่ายได้บ้างตามแต่ลูกค้าจะสั่ง และสามารถจำหน่ายได้ทุก

ขนาด

ในอดีตมีการปั้นหม้อทุกรูปแบบ เพื่อการใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกัน คือ

หม้อข้าว เพื่อประโยชน์ใช้หุงข้าว อาบน้ำศพ และทำน้ำมนต์

หม้อต้มยาสมุนไพร เพื่อประโยชน์ใช้ต้มยาชนิดต่าง ๆ

หม้อแกง เพื่อประโยชน์ใช้ประกอบอาหารประเภทแกงชนิดต่าง ๆ

เผล้ง เพื่อประโยชน์ใช้ใส่น้ำ หรือ ตักน้ำ และต้มยา

สวด เพื่อประโยชน์ใช้หุงข้าวเหนียว และใช้ในพิธีแต่งงาน

ส่วนในปัจจุบัน มีเพียง 1 ราย ที่ยังทำหม้อดินทั้ง 4 รูปแบบอยู่ อีกหนึ่งราย ไม่ได้ทำสวด และรายสุดท้ายทำเฉพาะหม้อต้มยาสมุนไพรกับเผล้งเท่านั้น โดยจะนำหม้อมาดัดแปลงเป็นรูปกาแทน สำหรับลักษณะของลวดลายยังคงใช้ลวดลายและวิธีการแบบเดิมอยู่ รวมทั้งการเผาก็ยังคงใช้วิธีการเดิม ซึ่งเตาที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบันมีเพียง 3 เตา เป็นเตาแบบยืน 2 เตา และเตานอนอีก 1 เตา นอกจากนี้มีอยู่ 2 ราย ที่ใช้เครื่องทุ่นแรงในการผลิต คือ แป้นหมุนไฟฟ้า และเครื่องนวดดิน

หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนผู้ ประกอบการมีเพียงหน่วยงานเดียว คือ ศูนย์-ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคใต้ แต่มีอยู่ 1 ราย ที่ไม่เคยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานใดเลย และการประกอบอาชีพปั้นหม้อในปัจจุบัน มีปัญหาหลายประการ คือ

1. ปัญหาหาแหล่งวัตถุดิบยาก
2. ปัญหาวัตถุดิบราคาแพง
3. ปัญหาขาดวัสดุ - อุปกรณ์ในการทำ
4. ปัญหาขาดเครื่องอำนวยความสะดวก
5. ปัญหาขาดคนรับช่วงต่อในการทำ
6. ปัญหาลูกหลานและชาวบ้านไม่เห็นความสำคัญของอาชีพนี้
7. ปัญหาหาคนรับจ้างยาก
8. ปัญหาขาดหน่วยงานสนับสนุนและทางราชการสนับสนุนไม่จริงจัง
9. ไม่สามารถผลิตงานตามที่ลูกค้าต้องการได้

แต่ที่น่าสนใจ คือ ผู้ประกอบการทั้ง 3 ราย ไม่มีปัญหาเรื่องรายได้น้อยเลย และสิ่งที่ผู้ประกอบการต้องการให้หน่วยงานของรัฐหรือเอกชนช่วยสนับสนุน คือ

1. ช่วยแก้ปัญหาเรื่องแหล่งวัตถุดิบ
2. ช่วยเรื่องทุนกู้ยืมในการลงทุน
3. ช่วยเหลือด้านพื้นที่การผลิตและการตลาด
4. ช่วยจัดหาผู้ที่จะแนะนำทางด้านการปรับปรุงรูปแบบ

ตอนที่ 2 ผลจากการสัมภาษณ์ผู้อาศัยในหมู่บ้าน

กลุ่มตัวอย่างผู้อาศัยในหมู่บ้าน 77 ครัวเรือน ผลจากการสัมภาษณ์พอจะสรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

1.1 เพศ อายุ ภูมิลำเนา กลุ่มตัวอย่างจำแนกเป็นเพศชาย ร้อยละ 29.87 ที่เหลือเป็นเพศหญิง ร้อยละ 70.13 ซึ่งอยู่ในระดับอายุ 60 - 79 ปี ถึง ร้อยละ 46.75 รองลงมาอยู่ในระดับอายุ 40 - 59 ปี ร้อยละ 27.29 ระดับอายุ 20 - 29 ปี ร้อยละ 18.18 และ ระดับอายุ 80 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 7.80 โดยส่วนใหญ่จะมีภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านสทิงหม้อถึง ร้อยละ 94.81 ที่เหลือย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่นเพียง ร้อยละ 5.19

1.2 ระยะเวลา สาเหตุ ที่เลิกอาชีพ กลุ่มผู้อาศัยในหมู่บ้านเป็นเวลา 20 ปี ขึ้นไป มีถึง ร้อยละ 81.82 และเคยประกอบอาชีพปั้นหม้อเกินกว่ากึ่งหนึ่ง คือ ร้อยละ 55.84 ส่วนสาเหตุที่ทำให้เลิกอาชีพปั้นหม้อ สาเหตุหลัก คือ ขาดคนทำ/ขาดคนรับช่วงต่อ ร้อยละ 31.25 สาเหตุรองลงมา คือ วัตถุดิบหายาก ไม่สะดวกต่อการทำ ร้อยละ 26.04 สาเหตุเพราะอาชีพปั้นหม้อรายได้น้อย ร้อยละ 13.54 และอาชีพอื่นรายได้ดีกว่า ร้อยละ 11.46 นอกเหนือจากนั้นก็จะเป็นสาเหตุอื่น ๆ เช่น ไม่มีวัตถุดิบ สุขภาพไม่แข็งแรง ทำแล้วขาดทุน และไม่มีตลาดรองรับ

1.3 ประเภทและขนาดที่ใช้ กลุ่มตัวอย่างผู้อาศัยในหมู่บ้านที่เคยใช้หม้อดินสทิงหม้อมีจำนวน ร้อยละ 55.84 และประเภทของหม้อดินที่ใช้มาก คือ หม้อต้มยาสมุนไพร และเผล้ง ในอัตราส่วนเท่ากัน คือ ร้อยละ 26.34 รองลงมา คือ หม้อข้าว ร้อยละ 19.20 สวด ร้อยละ 15.62 และหม้อแกง ร้อยละ 12.50 ตามลำดับ และขนาดที่ใช้จะนิยมขนาดกลางมากที่สุด คือ ร้อยละ 41.90 ที่เหลือเป็นขนาดเล็ก ร้อยละ 31.08 ขนาดใหญ่ ร้อยละ 27.02

2. การอนุรักษ์

2.1 การอนุรักษ์ลวดลาย สำหรับลวดลายที่ชอบมากที่สุด คือ ลายคิ้วนาง อยู่ในระดับ 25.12 รองลงมา คือ ลายก้านจากหรือลายก้านมะพร้าวคี่ ร้อยละ 16.28 ลายก้านจากหรือลายก้านมะพร้าวคู่ ร้อยละ 12.10 นอกเหนือจากนั้นก็จะเป็นลายลูกแก้วใหญ่ ลายก้านแย่ง และลายอื่น ๆ ในอัตราส่วนที่ลดหลั่นกันไป ดังแสดงไว้ในตารางที่ 17 โดยที่ทุกคนลงความเห็นว่าควรจะอนุรักษ์ลวดลายเดิมไว้ เพราะลวดลายเดิมสวย และเป็นลายที่เรียบง่าย ดูแล้วมีลักษณะเด่นชัดดี ซึ่งลายที่เห็นว่าควรอนุรักษ์มากที่สุด คือ ลายคิ้วนาง มีถึง ร้อยละ 43.18 รองลงมา คือ ลายก้านจากหรือลายก้านมะพร้าวคี่ ร้อยละ 36.36 และลายลูกแก้วใหญ่ ร้อยละ 20.46 ตามลำดับ

2.2 การอนุรักษ์การปั้นหม้อดินสทิงหม้อ กลุ่มผู้อาศัยในหมู่บ้านทุกคนเห็นด้วยว่าควรจะมีการอนุรักษ์การปั้นหม้อดินสทิงหม้อต่อไป โดยต้องการให้มีการปั้นหม้อประเภทเผล้งมากที่สุด คือ ร้อยละ 31.76 รองลงมา คือ หม้อหุงข้าว/หม้อต้มยาสมุนไพร ร้อยละ 26.47 สวด ร้อยละ 12.94 ประเภทอื่น ๆ เช่น ของเล่น กระปุกออมสิน ร้อยละ 17.65 และหม้อแกง ร้อยละ 11.18 ตามลำดับ

3. ประโยชน์ของการใช้งาน

3.1 ประโยชน์ของรูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ ประโยชน์ที่ใช้งานมากที่สุด คือ ใช้ต้มยาสมุนไพร ร้อยละ 26.97 รองลงมา คือ ใช้หุงต้มประกอบอาหาร ใส่น้ำ ใส่ขนม ร้อยละ 19.66 ใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่ง ร้อยละ 14.04 ใช้เป็นอุปกรณ์ในการละเล่น ร้อยละ 11.24 และประโยชน์อื่น ๆ เช่น เป็นของชำร่วย ใช้เป็นกระถางปลูกต้นไม้ ร้อยละ 8.43 ตามลำดับ

3.2 ประโยชน์ของหม้อดินต่อผู้ประกอบการหรือชุมชน กลุ่มผู้อาศัยในหมู่บ้านเห็นว่าประโยชน์ที่จะได้สูงสุดจากการทำหม้อดิน คือ ทำให้คนในชุมชนมีรายได้หลักและรายได้เสริม ร้อยละ 45.91 รองลงมา คือ การได้นำหม้อดินมาใช้ในครัวเรือน ร้อยละ 42.86 การได้รู้จักวิธีการทำหม้อดิน ร้อยละ 7.14 และการนำหม้อดินมาดัดแปลงเป็นเครื่องประดับตกแต่งบ้าน ร้อยละ 4.09 ตามลำดับ

4. ผลกระทบและหน่วยงานที่ควรให้การสนับสนุน

4.1 ผลกระทบจากการทำหม้อดิน จากการสัมภาษณ์พบว่า ผลกระทบจากการทำหม้อดินก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ หลายด้าน คือ ปัญหาเรื่องดินและสถานที่เผา ร้อยละ 53.85 ปัญหาความขัดแย้งของคนในชุมชน ร้อยละ 29.23 และปัญหามลภาวะเป็นพิษ ร้อยละ 16.92 ตามลำดับ

4.2 หน่วยงานที่ควรให้การสนับสนุน จากปัญหาต่าง ๆ ทำให้กลุ่มผู้อาศัยในหมู่บ้านมองเห็นว่าหน่วยงานที่ควรให้การสนับสนุนควรจะเป็นหน่วยงานทั้งของรัฐและเอกชน เช่น อำเภอ พัฒนาการอำเภอ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กลุ่มออมทรัพย์ตำบล หรือบริษัทที่จะช่วยในด้านการตลาด เป็นต้น

5. ข้อเสนอแนะ

ผู้อาศัยในหมู่บ้านได้ให้ข้อเสนอแนะเป็นประเด็นสำคัญ ๆ 4 ประเด็นด้วยกัน คือ อยากให้รุ่นลูกหลานอนุรักษ์สืบต่อกันไป ร้อยละ 42.25 ให้ผู้เกี่ยวข้องจัดหาดินในการปั้นหม้อให้เพียงพอ ร้อยละ 28.17 ให้มีการประดิษฐ์รูปทรงและลวดลายที่แปลกใหม่ขึ้นบ้าง ร้อยละ 23.95 และอยากให้มีตลาดรองรับมากกว่าเดิม ร้อยละ 5.63 ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลจากการสัมภาษณ์บุคคลทั่วไป

1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

ผู้วิจัยได้สุ่มสัมภาษณ์บุคคลทั่วไปจำนวนเป็นสองเท่าของกลุ่มผู้อาศัยในหมู่บ้าน คือ 154 ราย สรุปผลได้ดังนี้

1.1 เพศ อายุ กลุ่มที่สัมภาษณ์เป็นเพศชายและเพศหญิงเท่ากัน คือ ร้อยละ 50 โดยอยู่ในระดับอายุ 21 - 30 ปี มากที่สุดถึง ร้อยละ 74.03 รองลงมา คือ อายุระหว่าง 31 - 40 ปี ร้อยละ 11.69 อายุ 41 - 50 ปี ร้อยละ 7.14 อายุต่ำกว่า 20 ปี ร้อยละ 5.84 และอายุ 50 ปีขึ้นไป ร้อยละ 1.30

1.2 การใช้งาน จากการสัมภาษณ์พบว่า ร้อยละ 79.22 รู้จักหม้อดินสทิงหม้อและเคยใช้งาน ร้อยละ 59.74 ส่วนที่เหลือ ร้อยละ 40.26 ไม่เคยใช้หม้อดินมาก่อน

1.3 ประเภท ประเภทของหม้อดินที่นิยมใช้มากที่สุด คือ หม้อต้มยาสมุนไพร คิดเป็น ร้อยละ 45.26 รองลงมา คือ เผล้ง ร้อยละ 24.21 หม้อข้าว ร้อยละ 15.26 สวด ร้อยละ 10.53 และหม้อแกง ร้อยละ 4.74 ตามลำดับ

1.4 ขนาด สำหรับขนาดของหม้อดินที่นิยมมากที่สุด คือ ขนาดกลางมากถึง ร้อยละ 64.29 ส่วนขาดเล็ก ร้อยละ 19.48 ขนาดใหญ่ ร้อยละ 5.19 และไม่แสดงความคิดเห็น ร้อยละ 11.04

1.5 ลวดลาย ลักษณะลวดลายหม้อดินสทิงหม้อส่วนใหญ่จะเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย และลายที่ชอบมากที่สุด คือ ลายประดิษฐ์ ร้อยละ 14.39 รองลงมา คือ ลายคิ้วนาง และลายดอกพิกุล ร้อยละ 12.68 ส่วนลายอื่น ๆ จะมีความชอบอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน โดยให้เหตุผลที่ชอบเพราะลวดลายอ่อนช้อยสวยงาม มีลักษณะเรียบง่าย และมีเส้นโค้งงดงามดูเป็นธรรมชาติดี

2. การอนุรักษ์

2.1 การอนุรักษ์ลวดลาย กลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์ ร้อยละ 95.45 เห็นด้วยว่าควรมีการอนุรักษ์ลวดลายเดิมไว้ โดยลวดลายที่เห็นควรอนุรักษ์มากที่สุด คือ ลายอื่น ๆ ร้อยละ 38.71 ลายประดิษฐ์ ร้อยละ 26.88 ลายลูกแก้วใหญ่ ร้อยละ 20.43 และลายดอกพิกุล ร้อยละ 13.98 ตามลำดับ โดยให้เหตุผลว่า เป็นลวดลายที่เก่าแก่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ดูซับซ้อนแต่เรียบง่าย และมีความงดงาม

2.2 การอนุรักษ์การปั้นหม้อดินสทิงหม้อ ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนต้องการให้มีการอนุรักษ์การปั้นหม้อดินสทิงหม้อต่อไป โดยให้เหตุผลว่า จะได้เป็นเอกลักษณ์ให้คนรุ่นหลังได้ชื่นชม และเป็นการเสริมรายได้ให้กับคนในชุมชน ซึ่งหม้อที่ต้องการให้ปั้นมากที่สุด คือ หม้อข้าว / ต้มยาสมุนไพร ร้อยละ 36.58 รองลงมา คือ เผล้ง ร้อยละ 29.88 สวด ร้อยละ 14.94 หม้อแกง ร้อยละ 14.33 และอื่น ๆ เช่น แจกัน หรือ กระปุกออมสิน ร้อยละ 4.27 ตามลำดับ

3. ประโยชน์ของการใช้งาน

กลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์เห็นว่าประโยชน์ของรูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ ร้อยละ 26.56 น่าจะใช้ต้มยาสมุนไพร นอกจากนั้น ใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่ง ร้อยละ 22.74 ใช้ใส่น้ำ ร้อยละ 20.92 ใช้หุงต้มประกอบอาหารเหมือนเดิม ร้อยละ 14.69 ใช้เป็นอุปกรณ์ในการละเล่น 11.87 และใช้ประโยชน์อื่น ๆ เช่น ปลูกต้นไม้ เป็นของที่ระลึก หรือ เป็นแจกันใส่ดอกไม้อีก ร้อยละ 3.22

4. การปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบ

ผลจากการสัมภาษณ์พบว่าสิ่งที่น่าจะปรับปรุงหรือพัฒนามากที่สุด คือ ด้านรูปร่าง-รูปทรง ร้อยละ 40.28 ด้านลวดลาย ร้อยละ 36.94 ด้านขนาด ร้อยละ 17.22 และด้านอื่น ๆ เช่น สีสัน ความทนทาน ประโยชน์ใช้สอย และคุณภาพอีก ร้อยละ 5.56 ตามลำดับ

5. หน่วยงานที่ควรให้การสนับสนุน

กลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์เห็นว่าหน่วยงานที่ควรให้การสนับสนุนการทำหม้อดินสทิงหม้อ คือ หน่วยงานของรัฐ ร้อยละ 67.36 เช่น หน่วยงาน อบต. กรมศิลปากร กระทรวงแรงงานและสวัสดิการ สถาบันทักษิณคดีศึกษา และสถาบันส่งเสริมและพัฒนาแรงงาน เป็นต้น ส่วนหน่วยงานของเอกชนอยู่ในระดับ ร้อยละ 29.01 และหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งไม่ได้ระบุชื่อหน่วยงานอีก ร้อยละ 3.63

6. ข้อเสนอแนะ

จากการสัมภาษณ์มีผู้ไม่แสดงความคิดเห็นถึง ร้อยละ 75 ส่วนที่เหลือมีข้อเสนอแนะที่แตกต่างกัน ดังนี้

6.1 อยากให้คนรุ่นหลังช่วยอนุรักษ์กันต่อไป

6.2 ควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมการปั้นหม้อดินให้มีชื่อเสียงจนเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสงขลา

6.3 ควรมีการดัดแปลงรูปทรงและลวดลายใหม่ ๆ บ้าง

6.4 ควรมีการส่งเสริมทางด้านการตลาด

6.5 ควรทำให้มีความทนทานกว่าเดิม

ตอนที่ 4 สรุปผลจากแบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญ

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทั้ง 8 ท่าน ได้ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

แบบที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 8 ท่าน เห็นด้วยกับรูปแบบใหม่ โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ

1. หูจับบริเวณคอภาชนะควรเพิ่มขนาดให้ใหญ่กว่าเดิมเพื่อความคงทน
2. ลวดลายควรให้มีการยืดหยุ่นได้ เช่น มีการสลับตำแหน่งของลวดลาย เป็นต้น
3. ถ้าจะใช้เป็นกระถางควรเจาะรูตรงกลางก้นภาชนะสำหรับระบายน้ำ แต่มีอยู่

ท่านหนึ่งเห็นว่าการนำมาทำเป็นกระถางไม่เหมาะสม เพราะตรงกลางตัวภาชนะจะโค้งออก ไม่สะดวกต่อการเปลี่ยนดิน

4. หากเพิ่มเตาถ่านเล็ก ๆ แบบอั้งโล่ และขัดผิวหม้อภายในให้เรียบ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อีกด้าน คือ ใช้เป็นหม้อไฟตั้งโต๊ะอาหาร

แบบที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 8 ท่าน เห็นด้วยกับรูปแบบใหม่ โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ

1. จะต้องคำนึงถึงความแข็งแรงของหูจับ

2. ควรมีการออกแบบลวดลายฉลุให้หลากหลายและยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม

3. ลวดลายฉลุบางครั้งอาจจะมีปัญหาเวลาเผา ลายอาจจะแตกหรือร้าวได้

4. เพิ่มประโยชน์การใช้งานเป็นอ่างเลี้ยงปลา โดยการปรับขนาดให้เหมาะสมและเพิ่มขาตั้ง

แบบที่ 3 มีผู้เชี่ยวชาญ 1 ท่าน ที่ไม่เห็นด้วยกับรูปแบบใหม่ โดยให้เหตุผลว่าเป็นรูปแบบที่ต้องอาศัยขั้นตอนการผลิตหลายขั้นตอนและใช้ต้นทุนในการผลิตสูง ส่วนอีก 7 ท่าน เห็นด้วยกับรูปแบบใหม่ โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ

1. วัสดุที่ใช้รัดคอและลำตัวภาชนะสามารถใช้วัสดุอื่นแทนเชือกได้ เช่น หวาย เป็นต้น

2. ขาตั้งควรเป็นขาดินเผา และอาจจะมีลายฉลุเพิ่มเติมเพื่อความสวยงาม แต่ในแง่ของผู้ประกอบการมีความเห็นว่าขาตั้งไม่ควรทำด้วยดินเผาเพราะจะหักง่าย

3. ควรจะปรับความสูงของหม้อเพื่อไม่ต้องใช้ขาเหล็ก เพื่อที่ผู้ประกอบการจะได้ผลิตได้ง่าย และลดต้นทุนการผลิต

4. ฝาปิดควรอนุรักษ์รูปแบบเดิม

แบบที่ 4 ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 8 ท่าน เห็นด้วยกับรูปแบบใหม่ โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ

1. ควรมีการปรับเปลี่ยนลวดลายให้แปลกจากเดิม เช่น ทำเป็นลายฉลุ หรือหาวิธีการเคลือบ เขียนสี หรือเขียนเป็นตัวอักรที่มีความหมาย เป็นต้น

2. ส่วนบนที่ใช้แขวนอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างเป็นลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้

เกิดรูปแบบที่หลากหลาย

แบบที่ 5 ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 8 ท่าน เห็นด้วยกับรูปแบบใหม่ โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ

1. ควรปรับสัดส่วนให้สูงขึ้นและลดส่วนฐานให้แคบกว่าเดิม เพื่อให้รูปร่างกระชับขึ้น

2. การใช้เชือกรัดอาจจะทำให้ยุ่งยากในการผลิต

3. ควรมีการเคลือบผิวให้ดูสวยงาม

4. เพิ่มประโยชน์การใช้งานเป็นกระถางธูปก็ได้

แบบที่ 6 ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 8 ท่าน เห็นด้วยกับรูปแบบใหม่ โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ

1. ส่วนของปากหม้อควรจะอนุรักษ์รูปแบบเดิม แต่อาจจะยืดส่วนของคอหม้อให้สูงขึ้น

2. ลักษณะของลวดลายควรจะมีการลดหลั่นขนาดให้เหมาะสมกับรูปทรง

3. บริเวณก้นหม้อไม่ควรมีลักษณะโค้งเหมือนแบบเดิมเพราะอาจจะทำให้ล้มแตกง่าย น่าจะปรับเป็นก้นแบนราบ หรือ ให้มีลักษณะโค้งขึ้น หรือทำเป็นหมอนรองรับแทน จะทำให้การตั้งภาชนะมีความมั่นคงขึ้น

4. เพิ่มประโยชน์การใช้งานเป็นกระถางปลูกกล้วยไม้สกุลหวาย

แบบที่ 7 มีผู้เชี่ยวชาญ 1 ท่าน ที่ไม่เห็นด้วยกับรูปแบบใหม่ โดยให้เหตุผลว่าเป็นรูปแบบที่ต้องอาศัยการผลิตหลายขั้นตอนและใช้ต้นทุนในการผลิตสูง ส่วนอีก 7 ท่าน เห็นด้วยกับรูปแบบใหม่ โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ

1. ควรปรับปรุงรูปร่างภาชนะให้สูงขึ้น เพื่อเลี่ยงการใช้ขาตั้ง จะได้เป็นงานหัตถกรรมของชาวบ้านล้วน ๆ

2. หากใช้ขาตั้งควรเพิ่มขาให้เป็น 4 ขา เพราะต้องรับน้ำหนักปริมาณของน้ำที่อยู่ในภาชนะด้วย จะทำให้การใช้งานมีความแข็งแรงขึ้น

3. อาจจะออกแบบให้มีขนาดเล็กด้วย เพราะจะให้ความรู้สึกที่น่ารักและสวยงาม

แบบที่ 8 ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 8 ท่าน เห็นด้วยกับรูปแบบใหม่ โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ

1. ควรระวังเรื่องลายฉลุอย่าให้มากจนเกินไป เพราะจะทำให้กลิ่นของเครื่องหอมระเหยเร็ว

2. ลวดลายควรมีการยืดหยุ่นตามความเหมาะสม

3. วัสดุที่ใช้แขวนควรเป็นวัสดุชนิดอื่น ๆ ด้วย

4. ควรมีการตรวจสอบความต้องการของตลาดรองรับด้วย

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบข้อมูลที่จะส่งผลต่อการพัฒนาอาชีพการปั้นหม้อบ้านสทิงหม้อ ในประเด็นใหญ่ ๆ 3 ประเด็น ดังนี้

1. การอนุรักษ์

ผลจากการวิจัย พบว่า บุคคลส่วนใหญ่เห็นว่า การปั้นหม้อดินสทิงหม้อแต่เดิมมีเอกลักษณ์เฉพาะควรค่าแก่การอนุรักษ์ โดยพิจารณาจากประเด็นย่อย ดังต่อไปนี้

1.1 รูปแบบหม้อดิน

รูปแบบของหม้อดินตั้งแต่อดีตที่คงหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน ยังคงมีครบทั้ง 4 รูปแบบ คือ หม้อข้าวหรือหม้อต้มยาสมุนไพร หม้อแกง เผล้ง และ สวด ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าหม้อที่นิยมใช้มากที่สุด คือ หม้อข้าว หรือ หม้อต้มยาสมุนไพร โดยจะเน้นประโยชน์ในการต้มยามากกว่าหุงข้าว ทั้งนี้ เป็นเพราะกรรมวิธีในการหุงข้าวแบบเดิมไม่สะดวกและล่าช้าสู้การหุงข้าวด้วยหม้อไฟฟ้าแบบสมัยใหม่ไม่ได้ แต่กรรมวิธีในการต้มยาส่วนใหญ่ยังมีความเชื่อว่าการต้มยาด้วยภาชนะดินเผาจะทำให้ได้ยาที่มีคุณภาพไม่เป็นอันตรายต่อร่างกายจึงทำให้หม้อต้มยาสมุนไพรคงเป็นที่นิยมของท้องตลาดและผู้ประกอบการสามารถผลิตออกจำหน่ายได้ตลาดทั้งปี ส่วนเผล้ง จะพบมากในกลุ่มผู้อาศัยในหมู่บ้าน เพราะคงซื้อหาสะดวกและน้ำที่ใส่จะเย็นน่าดื่ม แต่ในสังคมเมืองไม่ค่อยจะนิยมใช้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะไม่สะดวกในการซื้อหาและความคงทนคงสู้ภาชนะที่ทำด้วยอลูมิเนียมหรือพลาสติกไม่ได้ สำหรับหม้อรูปแบบอื่น ก็มีการผลิตบ้างเป็นครั้งคราวตามที่มีผู้สั่งเท่านั้น

ส่วนการสร้างลวดลายที่นิยมใช้อยู่ในปัจจุบัน คือ การตีลายด้วยไม้ตาม เพราะสะดวกและง่ายต่อการทำ โดยเฉพาะลวดลายดั้งเดิมที่ยังคงใช้กันอยู่ก็จะทำตามที่บรรพบุรุษถ่ายทอดให้ ซึ่งนอกเหนือจากกรรมวิธีที่ทำสืบต่อกันมาแล้ว จะเห็นได้ว่า

ลักษณะของลวดลายก็มีความงามที่น่าสนใจ ตัวอย่างเช่น ลายคิ้วนางที่นิยมใช้กันมาก และเห็นว่าควรอนุรักษ์ไว้ จะมีลักษณะของการใช้ลายเส้นที่ซ้ำ ๆ กัน ในจังหวะที่สม่ำเสมอ ดูแล้วเกิดการเคลื่อนไหวและมีการผสมผสานระหว่างรูปและพื้นอย่างกลมกลืน ตรงตามหลักการออกแบบลวดลายเครื่องปั้นดินเผาอย่างเด่นชัด ซึ่งลักษณะของลายก้านจาก หรือก้านมะพร้าวคี่ ลายลูกแก้วใหญ่ หรือลายประดิษฐ์อื่น ๆ ก็จะออกแบบในทำนองเดียวกัน ทำให้เห็นถึงภูมิปัญญาชาวบ้านที่รู้จักสังเกตธรรมชาติแล้วนำมาประยุกต์ให้เกิดเป็นลวดลายได้อย่างสวยงาม

1.2 ประโยชน์ใช้สอย

ลักษณะการใช้งานในส่วนของภาชนะต่าง ๆ มักจะเป็นไปตามกระแสของสังคม จากผลการวิจัยจึงพบว่าการนำหม้อดินมาใช้ต้มยาสมุนไพรตามหน้าที่เดิมมีปริมาณสูงสุด เพราะสังคมไทยในปัจจุบันเริ่มเห็นคุณค่าของการรักษาโรคด้วยยาแบบแผนโบราณมากขึ้น ควบคู่ไปกับการเห็นคุณค่าของความงาม โดยการนำภาชนะต่าง ๆ มาดัดแปลงการใช้งานให้เป็นเครื่องประดับตกแต่งทั้งสองแนวทาง คือ การคงไว้ซึ่งประโยชน์ของการใช้งานแบบเดิม และการปรับหน้าที่การใช้งานให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม

2. การพัฒนา

การพัฒนาการปั้นหม้อดินสทิงหม้อถือเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่มีความจำเป็น ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ชัดว่ากลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 4 กลุ่ม เห็นด้วยกับการพัฒนาด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ด้านรูปแบบ

การพัฒนารูปแบบหม้อดินสทิงหม้อจะต้องพัฒนาทั้งด้านรูปร่าง - รูปทรง ด้านขนาด และด้านลวดลาย ให้มีความประสานกลมกลืนกันตามหลักของการออกแบบ โดยต้องไม่ลืมถึงการคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์เดิมอยู่ด้วย และรูปแบบที่พัฒนาขึ้นใหม่ต้องเป็นรูปแบบที่ชาวบ้านสามารถทำเองได้เป็นส่วนใหญ่ อาจจะมีส่วนประกอบอื่นเพียงเล็กน้อยที่ต้องว่าจ้างหรือซื้อจากแหล่งอื่น ซึ่งควรเป็นไปตามหลักการพัฒนาในยุคปัจจุบันที่เน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก ดังนั้น รูปแบบทั้ง 8 แบบ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จึงเน้นการคงไว้ซึ่งรูปแบบเดิมส่วนหนึ่ง ประกอบกับรูปแบบที่ปรับปรุงขึ้นใหม่ โดยคำนึงถึงความเรียบง่าย

และกรรมวิธีที่ไม่ยุ่งยากมากนัก

2.2 ด้านประโยชน์ใช้สอย

การพัฒนาที่ดีจะต้องพัฒนาด้านรูปแบบและประโยชน์ใช้สอยควบคู่กันไป โดยเฉพาะสังคมในปัจจุบัน การเลือกใช้ภาชนะต่าง ๆ นอกเหนือจากผู้ซื้อจะพิจารณาถึงความงามแล้ว ก็มักจะคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยที่หลากหลายเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจ ดังนั้น จากรูปแบบหม้อดินทั้ง 4 รูปแบบที่ใช้ประโยชน์ดังเดิม จึงต้องมีการปรับปรุงลักษณะการใช้งานให้หลากหลายประกอบกับการคำนึงถึงคุณภาพเป็นสำคัญเพื่อให้มีตลาดรองรับมากขึ้นนั่นเอง

3. ปัญหาและอุปสรรค

ในประเด็นของปัญหาและอุปสรรคจะเห็นว่าผลจากงานวิจัยของสุภาคย์ อินทองคง (2524 : หน้า 159 - 160) พบว่า ปัจจัยที่ทำให้การผลิตเครื่องปั้นสทิงหม้อลดน้อยลงนั้น มีทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอกมีการกระจายของสิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ การขาดการเอาใจใส่ของผู้เกี่ยวข้อง และปัจจัยภายในมีการขาดผู้ช่วยเหลือแรงงาน ราคาผลิตภัณฑ์ตกต่ำ เพราะผลกระทบจากปัจจัยภายนอก ขาดพาหนะขนส่ง และความชราภาพของผู้ประกอบการเอง ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่ก็ยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดจากการเอาใจใส่ของผู้เกี่ยวข้องที่มองข้ามความสำคัญของงานหัตถกรรมด้านนี้ จึงไม่ได้ให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง ทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ แทรกซ้อนขึ้นมาอีกมากมาย เช่น ปัญหาแหล่งวัตถุดิบ ซึ่งในปัจจุบันกลายเป็นการคำนึงถึงผลประโยชน์มากกว่าการเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ควรให้การสนับสนุนเพื่อจะได้อนุรักษ์ไว้สืบไป ปัญหาแรงงานที่ผู้ประกอบการไม่สามารถทวนกระแสค่านิยมของสังคมได้ ปัญหาทุนอุดหนุนกู้ยืม ปัญหาพื้นที่การผลิตและการตลาด หรือ ปัญหาการให้คำแนะนำด้านการปรับปรุงรูปแบบและวิธีการ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากการทำวิจัยครั้งนี้พบว่า สาเหตุที่การปั้นหม้อดินบ้านสทิงหม้อมีจำนวนผู้ประกอบการลดน้อยลง ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ การสร้างรูปแบบหม้อดินขึ้นใหม่เป็นเพียงแนวทางหนึ่งเท่านั้นที่พอจะแก้ปัญหาได้บ้าง แต่หากไม่มีหน่วยงานหรือผู้เกี่ยวข้องเข้าไปทำหน้าที่ประสานงานด้านการจัดการ หรือให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

อาชีพการปั้นหม้อของชาวสทิงหม้อก็คงจะสูญหายไปในที่สุด ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ควรมีการสนับสนุนในเรื่องต่อไปนี้

1. จัดอบรมเยาวชนให้เห็นถึงคุณค่าของอาชีพการปั้นหม้อดินบ้านสทิงหม้อ พร้อมทั้งฝึกการปฏิบัติเพื่อนำไปประกอบอาชีพได้

2. จัดอบรมผู้ประกอบการเพื่อเสริมความรู้ด้านวิธีการ รูปแบบและการจัดการเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

3. จัดหาทุนกู้ยืมให้แก่ผู้สนใจที่จะยึดอาชีพการปั้นหม้อดิน ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ

4. ดำเนินการกำหนดเขตแหล่งวัตถุดิบที่ชัดเจนและเพียงพอเพื่อที่จะได้ไม่เป็นปัญหากับผู้ประกอบการต่อไป

5. ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้บุคคลทั่วไปได้รู้จักและเห็นคุณค่าของการปั้นหม้อบ้านสทิงหม้ออย่างกว้างขวาง

บรรณานุกรม

จิตร บัวบุศย์. **วัฒนธรรมเครื่องปั้นดินเผา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พิชญการพิมพ์, 2516.

ทวี พรหมพฤกษ์. **เครื่องเคลือบดินเผาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2523.

ธราพงศ์ ศรีสุชาติ และ อมรา ขันติสิทธิ์ ศรีสุชาติ "เครื่องปั้นดินเผาพื้นเมือง : สมัยโบราณในภาคใต้" **สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้** 2 (2529) : 580 - 582.

เปี่ยมสุข เหรียญรุ่งเรือง. **ประวัติศาสตร์เครื่องปั้นดินเผา เล่ม 1 ยุคโบราณและตะวันออก-ไกล**. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์, 2536.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพฯ : อักษรเจริญ-ทัศน์, 2538.

พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ อังกฤษ - ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ : 2530.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. **มรดกพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2536.

ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์. **การออกแบบเครื่องปั้นดินเผา**. อุบลราชธานี : วิทยาลัยครู อุบลราชธานี, 2533.

สนิท บุญฤทธิ์. "ความทุกข์ของคนปั้นหม้อ" **นกน้อยในไร่ส้ม**. กรุงเทพฯ : กรุงสยาม การพิมพ์, 2540 หน้า 121.

สมศักดิ์ ประเสริฐสุข. **ออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศรีสยาม, 2529.

สุภาคย์ อินทองคง. **การทำเครื่องปั้นดินเผาของชาว "สทิงหม้อ"**. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา, 2524 .

_____. "เครื่องปั้นดินเผาสทิงหม้อ" **สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้**. 2 (2529) : 600 - 605.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ

1. เพศ ☐ หญิง ☐ ชาย
2. อายุ ..... ปี
3. หมู่ที่..... ตำบล ..... อำเภอ ..... จังหวัด .....
4. ท่านได้เริ่มประกอบอาชีพปั้นหม้อเป็นระยะเวลาเท่าไร

   ☐ 1 - 5 ปี ☐ 15 - 20 ปี

   ☐ 5 - 10 ปี ☐ 20 ปี ขึ้นไป

   ☐ 10 - 15 ปี
5. รายได้โดยเฉลี่ยในแต่ละวันจากการปั้นหม้อ

   ☐ ต่ำกว่า 100 บาท ☐ 300 - 500 บาท

   ☐ 100 - 200 บาท ☐ 500 บาทขึ้นไป

   ☐ 200 - 300 บาท
6. จำนวนในการผลิตหม้อต่อวัน

   ☐ 5 - 10 ใบ ☐ 30 - 40 ใบ

   ☐ 10 - 20 ใบ ☐ 40 ใบขึ้นไป

   ☐ 20 - 30 ใบ
7. หม้อประเภทใดที่จำหน่ายได้มากที่สุด (เรียงตามลำดับ 1, 2 และ 3)

   ☐ หม้อข้าว ☐ เผล้ง ☐ หม้อต้มยาสมุนไพร

   ☐ หม้อแกง ☐ หม้อสวด
8. หม้อขนาดใดที่คนนิยมสั่งซื้อมากที่สุด

   ☐ ใหญ่ ☐ กลาง ☐ เล็ก
9. ในอดีตมีการปั้นหม้อแบบใดบ้าง (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ)

   ☐ หม้อข้าว เพื่อประโยชน์ .....

   ☐ หม้อต้มยาสมุนไพร เพื่อประโยชน์ .....

   ☐ หม้อแกง เพื่อประโยชน์ .....

   ☐ เผล้ง เพื่อประโยชน์ .....

   ☐ หม้อสวด เพื่อประโยชน์ .....

   ☐ อื่น ๆ ..... เพื่อประโยชน์.....

10. รูปแบบของหม้อที่ยังคงทำอยู่ในปัจจุบัน (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ)

☐ หม้อข้าว ☐ หม้อต้มยาสมุนไพร

☐ หม้อแกง ☐ เผล้ง

☐ หม้อสวด ☐ อื่น ๆ .....

11. ลวดลายของไม้ตีลายที่ยังคงใช้อยู่ในอดีต

☐ ลายก้านจากหรือลายก้านมะพร้าวคู่

☐ ลายก้านจากหรือลายก้านมะพร้าวคี่

☐ ลายก้านมะพร้าวหยักนูนขึ้น

☐ ลายก้านมะพร้าวหยักลึกลง

☐ ลายก้านแย่ง

☐ ลายคิ้วนาง

☐ ลายลูกพริก หรือ ลายท่าแนะ

12. วิธีตบแต่งลวดลายที่ใช้อยู่ในอดีต

☐ การขูด - ขีด .....

☐ การฉลุ .....

☐ การปั้นแปะ .....

☐ การกดประทับ.....

☐ การเขียนสี .....

☐ การตีลาย .....

☐ วิธีอื่น ๆ .....

13. ลวดลายของไม้ตีลายที่ยังคงใช้อยู่ในปัจจุบัน

☐ ลายลูกแก้วใหญ่

☐ ลายประดิษฐ์ (ดอกพิกุล)

☐ ลายประดิษฐ์

☐ ลายอื่น ๆ.....

14. วิธีตบแต่งลวดลายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

☐ การขูด - ขีด .....

☐ การฉลุ .....

☐ การปั้นแปะ .....

☐ การกดประทับ .....

☐ การเขียนสี .....

☐ การตีลาย .....

☐ วิธีอื่น ๆ .....

15. เตาเผาที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเป็นแบบใด

☐ เตาขึน และเป็นแบบ ☐ ดั้งเดิม หรือ ☐ ทำขึ้นใหม่

☐ เตานอน และเป็นแบบ ☐ ดั้งเดิม หรือ ☐ ทำขึ้นใหม่

16. ในหมู่บ้านมีเตาหลงเหลืออยู่ ..... เตา เป็นเตาแบบ .....

17. ในปัจจุบันท่านมีวัสดุ-อุปกรณ์หรือเครื่องมืออะไรบ้างที่ช่วยทุ่นแรงในกระบวนการทำหม้อดิน

1.....

2.....

3.....

4.....

5.....

18. ท่านเคยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานใดบ้าง

☐ เคย หน่วยงานที่สนับสนุนคือ 1.....

2.....

3.....

☐ ไม่เคย

19. ปัญหาที่พบในการทำหม้อดิน (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ)

☐ หาแหล่งวัตถุดิบยาก

☐ วัตถุดิบราคาแพง

☐ ขาดวัสดุ - อุปกรณ์ในการทำ

☐ ขาดเครื่องมืออำนวยความสะดวก

☐ ขาดคนรับช่วงต่อในการทำ

☐ ลูก - หลาน และชาวบ้านไม่เห็นความสำคัญของอาชีพนี้

☐ หาคนรับจ้างยาก

☐ รายได้น้อย

☐ ขาดหน่วยงานสนับสนุน

☐ ปัญหาอื่น ๆ .....

20. ปัจจุบันท่านต้องการความสนับสนุนและช่วยเหลือในเรื่องใดบ้าง

1.....

2.....

3.....

4.....

5.....

ผู้สัมภาษณ์ .....

วันที่สัมภาษณ์ .....

แบบสัมภาษณ์ผู้อาศัยในหมู่บ้าน

1. เพศ ☐หญิง ☐ชาย
2. อายุ ..... ปี
3. หมู่ที่..... ตำบล ..... อำเภอ ..... จังหวัด .....
4. ท่านมีภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านสทิงหม้อใช่หรือไม่

   ☐ใช่ ☐ไม่ใช่
5. ท่านอาศัยอยู่ที่บ้านสทิงหม้อเป็นเวลากี่ปี

   ☐ 1 - 5 ปี ☐15 - 20 ปี

   ☐ 5 - 10 ปี ☐20 ปีขึ้นไป

   ☐10 - 15 ปี
6. ครอบครัวของท่านเคยประกอบอาชีพปั้นหม้อหรือไม่

   ☐เคย ☐ไม่เคย
7. ถ้าเคย สาเหตุที่เลิกอาชีพปั้นหม้อเพราะเหตุใด

   ☐อาชีพปั้นหม้อรายได้น้อย

   ☐ขาดคนทำ / ไม่มีคนรับช่วงต่อ

   ☐อาชีพอื่นรายได้ดีกว่า

   ☐ไม่มีตลาดรองรับ

   ☐หาวัตถุดิบยาก จึงไม่สะดวกต่อการทำ

   ☐สาเหตุอื่น ๆ .....
8. ครอบครัวของท่านเคยใช้หม้อดินสทิงหม้อบ้างหรือไม่

   ☐เคยใช้ ☐ไม่เคยใช้
9. ถ้าใช้ ท่านใช้หม้อดินประเภทไหนและเพื่ออะไร (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ)

   ☐หม้อข้าว เพื่อ..... ☐เผล้ง เพื่อ.....

   ☐หม้อแกง เพื่อ..... ☐สวด เพื่อ.....

   ☐หม้อต้มยาสมุนไพร เพื่อ.....

10. ขนาดที่ท่านนิยมใช้คือขนาดใด

☐ ใหญ่ เพราะ .....

☐ กลาง เพราะ .....

☐ เล็ก เพราะ .....

11. ท่านรู้จักลายหม้อดินลายใดบ้าง และชอบลายใดมากที่สุด โปรดเรียงตามลำดับ พร้อมเหตุผล

☐ ลายก้านจากหรือลายก้านมะพร้าวคู่ เพราะ.....

☐ ลายก้านจากหรือลายก้านมะพร้าวคี่ เพราะ.....

☐ ลายก้านมะพร้าวหยักนูนขึ้น เพราะ.....

☐ ลายก้านมะพร้าวหยักลึกลง เพราะ.....

☐ ลายก้านแย่ง เพราะ.....

☐ ลายคิ้วนาง เพราะ.....

☐ ลายลูกพริกหรือลายท่าแนะ เพราะ.....

☐ ลายลูกแก้วใหญ่ เพราะ.....

☐ ลายประดิษฐ์ (ดอกพิกุล) เพราะ.....

☐ ลายประดิษฐ์ เพราะ.....

☐ ลายอื่น ๆ คือ ..... เพราะ.....

12. ท่านต้องการให้มีการอนุรักษ์ลวดลายตามข้อ 11 หรือไม่

☐ ต้องการ ☐ ไม่ต้องการ

13. ถ้าต้องการ ท่านต้องการให้อนุรักษ์ลวดลายใดมากที่สุด เพราะเหตุใด โปรดเรียงตามลำดับ

1.....เพราะ.....

2.....เพราะ.....

3.....เพราะ.....

14. ท่านต้องการให้มีการอนุรักษ์การปั้นหม้อดินสทิงหม้อต่อไปหรือไม่ เพราะเหตุใด

☐ ต้องการ เพราะ.....

☐ ไม่ต้องการ เพราะ.....

15. ถ้าต้องการ ท่านต้องการให้มีการทำหม้อดินแบบใดอีกในปัจจุบัน

☐ หม้อข้าว / ต้มยาสมุนไพร เพราะ .....

☐ หม้อแกง เพราะ .....

☐ เผล้ง เพราะ .....

☐ สวด เพราะ .....

☐ อื่น ๆ คือ..... เพราะ .....

16. ท่านคิดว่ารูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ น่าจะไปปรับใช้ทำประโยชน์อะไรได้บ้าง

☐ ใช้หุงต้มประกอบอาหารเหมือนเดิม

☐ ใช้ต้มยาสมุนไพร

☐ ใช้เป็นหม้อใส่น้ำ , ขนม

☐ ใช้เป็นอุปกรณ์ในการละเล่น

☐ ใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่ง เช่น .....

☐ ประโยชน์อื่น ๆ เช่น .....

17. ท่านคิดว่าผลกระทบจากการทำหม้อดินจะก่อให้เกิดปัญหาอย่างไร

☐ ปัญหามลภาวะเป็นพิษ

☐ ปัญหาความขัดแย้งของคนในชุมชน

☐ ปัญหาอื่น ๆ .....

18. ท่านคิดว่าการทำหม้อดินจะเกิดประโยชน์ด้านใดต่อตัวท่าน ผู้ประกอบการ หรือชุมชนของท่าน

1.....

2.....

3.....

19. ท่านคิดว่าหน่วยงานที่น่าจะเข้ามาให้การสนับสนุน คือหน่วยงานใด

☐ หน่วยงานของรัฐ 1.....

2.....

☐ หน่วยงานเอกชน 1.....

2.....

20. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ผู้ตัมภาษณ์ .....

วันที่ตัมภาษณ์ .....

แบบสัมภาษณ์บุคคลทั่วไป

1. เพศ ☐ หญิง ☐ ชาย
2. อายุ .....ปี
3. ท่านรู้จักหม้อดินสทิงหม้อหรือไม่

   ☐ รู้จัก ☐ ไม่รู้จัก
4. ครอบครัวของท่านเคยใช้หม้อดินสทิงหม้อบ้างหรือไม่

   ☐ เคยใช้ ☐ ไม่เคยใช้
5. ถ้าใช้ ท่านใช้หม้อดินประเภทไหนและเพื่ออะไร (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ)

   ☐ หม้อข้าว เพื่อ..... ☐ แผล้ง เพื่อ.....

   ☐ หม้อแกง เพื่อ..... ☐ สวด เพื่อ.....

   ☐ หม้อต้มยาสมุนไพร เพื่อ.....
6. ขนาดที่ท่านนิยมใช้คือขนาดใด

   ☐ ใหญ่ เพราะ .....

   ☐ กลาง เพราะ .....

   ☐ เล็ก เพราะ .....
7. ท่านรู้จักลายหม้อดินลายใดบ้าง และชอบลายใดมากที่สุด โปรดเรียงตามลำดับ พร้อมเหตุผล

   ☐ ลายก้านจากหรือลายก้านมะพร้าวคู่ เพราะ.....

   ☐ ลายก้านจากหรือลายก้านมะพร้าวคี่ เพราะ.....

   ☐ ลายก้านมะพร้าวหยักนูนขึ้น เพราะ.....

   ☐ ลายก้านมะพร้าวหยักลึกลง เพราะ.....

   ☐ ลายก้านแย่ง เพราะ.....

   ☐ ลายคิ้วนาง เพราะ.....

   ☐ ลายลูกพริกหรือลายท่าแนะ เพราะ.....

   ☐ ลายลูกแก้วใหญ่ เพราะ.....

   ☐ ลายประดิษฐ์ (ดอกพิกุล) เพราะ.....

   ☐ ลายประดิษฐ์ เพราะ.....

   ☐ ลายอื่น ๆ คือ ..... เพราะ.....

8. ท่านต้องการให้มีการอนุรักษ์ลวดลายตามข้อ 7 หรือไม่

☐ต้องการ ☐ไม่ต้องการ

9. ถ้าต้องการ ท่านต้องการให้อนุรักษ์ลวดลายใดมากที่สุด เพราะเหตุใด
โปรดเรียงตามลำดับ

1. ลาย ..... เพราะ .....
2. ลาย ..... เพราะ .....
3 ลาย ..... เพราะ .....

10. ท่านต้องการให้มีการอนุรักษ์การปั้นหม้อดินสทิงหม้อต่อไปหรือไม่ เพราะเหตุใด

☐ต้องการ เพราะ.....

☐ไม่ต้องการ เพราะ.....

11. ถ้าต้องการ ท่านต้องการให้มีการทำหม้อดินแบบใดอีกในปัจจุบัน

☐หม้อข้าว / ต้มยาสมุนไพร เพราะ .....

☐หม้อแกง เพราะ .....

☐เผล้ง เพราะ .....

☐สวด เพราะ .....

☐อื่น ๆ คือ.....เพราะ .....

12. ท่านคิดว่ารูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ น่าจะไปปรับใช้ทำประโยชน์อะไรได้บ้าง

☐ใช้หุงต้มประกอบอาหารเหมือนเดิม

☐ใช้ต้มยาสมุนไพร

☐ใช้เป็นหม้อใส่น้ำ , ขนม

☐ใช้เป็นอุปกรณ์ในการละเล่น

☐ใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่ง เช่น .....

☐ประโยชน์อื่น ๆ เช่น .....

13. ท่านคิดว่าในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบควรมีการปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบใน
ด้านใดบ้าง (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ)

☐ด้านขนาด

☐ด้านรูปร่าง - รูปทรง

☐ ด้านลวดลาย

☐ ด้านอื่น ๆ เช่น .....

14. ท่านคิดว่าหน่วยงานที่น่าจะเข้ามาให้การสนับสนุน คือหน่วยงานใด

☐ หน่วยงานของรัฐ 1.....

2.....

☐ หน่วยงานเอกชน 1.....

2.....

15. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ผู้สัมภาษณ์ .....

วันที่สัมภาษณ์ .....

แบบสอบถาม เรื่อง รูปแบบหม้อดินสทิงหม้อ

คำชี้แจง

1. รูปแบบที่ปรากฏในแบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ
   - 1.1 รูปแบบเดิม หมายถึง รูปแบบที่มีมาแต่เดิมในอดีต
   - 1.2 รูปแบบใหม่ หมายถึง รูปแบบที่ผู้วิจัยคิดขึ้นใหม่ โดยอาศัยข้อมูลในอดีตผสมผสานกับแนวความคิดเฉพาะตัวของผู้วิจัยตามหลักการออกแบบ
2. ให้ท่านพิจารณารูปแบบทั้งหมด 8 รูปแบบ โดยแสดงความคิดเห็นในช่องความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พร้อมข้อเสนอแนะนอกเหนือจากการแสดงความคิดเห็นว่า เห็นด้วย หรือ ไม่เห็นด้วย

รูปแบบเดิม	รูปแบบใหม่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
<u>หม้อข้าวหรือหม้อต้มยาสมุนไพร</u> **ลักษณะ** หม้อข้าว, หม้อต้มยาสมุนไพร หม้อขัด **ประโยชน์** - ใช้หุงข้าว - ใช้ต้มยาสมุนไพร **รูปแบบ** ส่วนของลำตัวมีลักษณะคล้ายวงรีแนวนอน แต่ช่วงกลางลำตัวโค้งเล็กน้อยและไม่มีสันคอตั้งตรง มีสันที่ขอบปาก ก้นมน ไม่นิยมแต่งลวดลาย บางครั้งจึงเรียกว่า “หม้อขัด” **ขนาด** มี 3 ขนาด คือ 1. ขนาดใหญ่ กว้าง 21 ซม. สูง 17 ซม. 2. ขนาดกลาง กว้าง 18 ซม. สูง 14 ซม. 3. ขนาดเล็ก กว้าง 16 ซม. สูง 12 ซม.	<u>แบบที่ 1</u> **ลักษณะ** หม้อข้าว, หม้อต้มยาสมุนไพร **ขนาด** ใช้ขนาดเล็ก **ประโยชน์** - ใช้แทนแจกันหรือกระถางต้นไม้ - ใช้ตกแต่ง **แนวคิดด้านรูปแบบ** 1. โครงสร้างคงอนุรักษ์รูปแบบเดิมทุกประการ โดยเลือกหม้อขนาดเล็ก 2. เพิ่มหูจับบริเวณคอภาชนะทั้ง 2 ด้าน เพื่อให้ดูแปลกตาและสะดวกต่อการเคลื่อนย้าย 3. แต่งเดิมลวดลายเส้นเป็นจังหวะสม่ำเสมอ ด้วยวิธีการกดเป็นร่องลึกเพื่อให้เกิดความแตกต่างของพื้นผิว 4. ใช้ลายหยดน้ำ ซึ่งได้แนวคิดจากธรรมชาติมาประดิษฐ์เป็นแม่พิมพ์สำหรับกดประทับลายลงบริเวณช่องต่อระหว่างคอหม้อกับตัวหม้อเป็นจังหวะซ้ำๆ กัน ตามจังหวะของเส้นเพื่อเน้นให้เกิดจุดเด่น หยดน้ำ ลายประดิษฐ์กดหยดน้ำ	☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย <u>ข้อเสนอแนะ</u> ....

รูปแบบเดิม	รูปแบบใหม่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
<u>หม้อข้าวหรือหม้อต้มยาสมุนไพร</u> 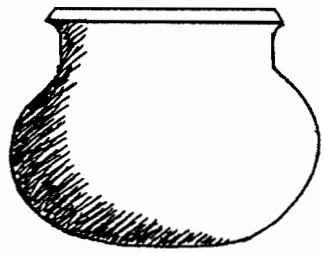 **ลักษณะ** หม้อข้าว, หม้อต้มยาสมุนไพร หม้อขัด **ประโยชน์** - ใช้หุงข้าว - ใช้ต้มยาสมุนไพร **รูปแบบ** ส่วนของลำตัวมีลักษณะคล้ายวงรีแนวนอน แต่ช่วงกลางลำตัวโค้งเล็กน้อยและไม่มีสันคอตั้งตรง มีสันที่ขอบปาก ก้นมน ไม่นิยมแต่งลวดลาย บางครั้งจึงเรียกว่า “หม้อขัด” **ขนาด** มี 3 ขนาด คือ 1. ขนาดใหญ่ กว้าง 21 ซม. สูง 17 ซม. 2. ขนาดกลาง กว้าง18 ซม. สูง 14 ซม. 3. ขนาดเล็ก กว้าง16 ซม. สูง 12 ซม.	<u>แบบที่ 2</u> 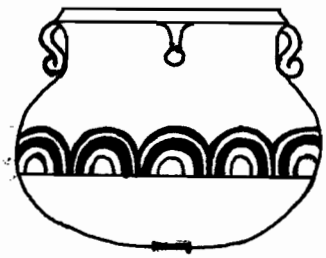 **ลักษณะ** หม้อข้าว, หม้อต้มยาสมุนไพร **ขนาด** ใช้ขนาดกลางและเล็ก **ประโยชน์** - ใช้เป็นกระถางปลูกต้นไม้แบบแขวนได้ - ใช้ตกแต่ง **แนวคิดด้านรูปแบบ** 1. โครงสร้างคงอนุรักษ์รูปแบบเดิมทุกประการ โดยเลือกหม้อขนาดกลางและเล็ก 2. เพิ่มหูจับบริเวณคอภาชนะทั้ง 4 ด้าน เพื่อใช้ผูกเชือกแขวนได้ 3. เจาะลายฉลุบริเวณกลางลำตัวภาชนะเป็นลายลูกคลื่น โดยดัดแปลงจากลวดลายในอดีตและเดินขอบลายฉลุด้วยลายเส้นโดยการขูดเพื่อให้มีการระบายน้ำและอากาศได้ 4. เจาะรูตรงกลางก้นภาชนะสำหรับเป็นที่ระบายน้ำ	☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย <u>ข้อเสนอแนะ</u> ....

รูปแบบเดิม	รูปแบบใหม่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
<u>หม้อข้าวหรือหม้อต้มยาสมุนไพร</u> 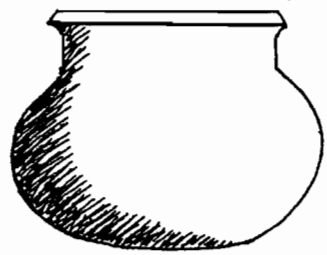 **ลักษณะ** หม้อข้าว, หม้อต้มยาสมุนไพร หม้อขัด **ประโยชน์** - ใช้หุงข้าว - ใช้ต้มยาสมุนไพร **รูปแบบ** ส่วนของลำตัวมีลักษณะคล้ายวงรีแนวนอน แต่ช่วงกลางลำตัวโค้งเล็กน้อยและไม่มีสันคอตั้งตรง มีสันที่ขอบปาก ก้นมน ไม่นิยมแต่งลวดลาย บางครั้งจึงเรียกว่า “หม้อขัด” **ขนาด** มี 3 ขนาด คือ 1. ขนาดใหญ่ กว้าง 21 ซม. สูง 17 ซม. 2. ขนาดกลาง กว้าง18 ซม. สูง 14 ซม. 3. ขนาดเล็ก กว้าง16 ซม. สูง 12 ซม.	<u>แบบที่ 3</u> 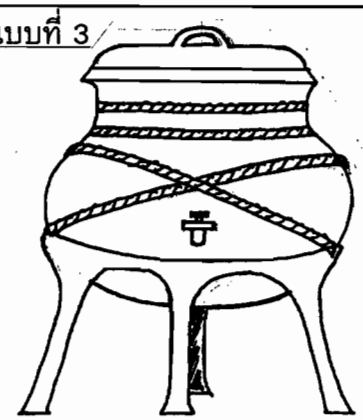 **ลักษณะ** หม้อข้าว, หม้อต้มยาสมุนไพร **ขนาด** ใช้ขนาดใหญ่ **ประโยชน์** ใช้ใส่น้ำดื่ม **แนวคิดด้านรูปแบบ** 1. โครงสร้างคงอนุรักษ์รูปแบบเดิมทุกประการ โดยเลือกหม้อขนาดใหญ่และเพิ่มฝาปิดเพื่อกันสิ่งสกปรกลงไปในน้ำ 2. พื้นผิวเป็นภาชนะผิวเรียบแบบดั้งเดิม แต่สร้างสรรค์ลวดลายโดยการใช้เชือกรัดบริเวณคอภาชนะ และรัดแบบไขว้เป็นกากบาทบริเวณลำตัว เพื่อช่วยให้เวลาเคลื่อนย้ายภาชนะจะไม่ลื่น เพราะภาชนะมีผิวเรียบ 3. ใส่ก๊อกน้ำช่วงล่างของลำตัวภาชนะ เพื่อสะดวกในการดื่มกิน 4. มีขาตั้งทำด้วยเหล็ก 4 ขา รองรับตัวหม้อเพื่อความสวยงามและสะดวกต่อการใช้	☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย <u>ข้อเสนอแนะ</u> ....

รูปแบบเดิม	รูปแบบใหม่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
<u>หม้อข้าวหรือหม้อต้มยาสมุนไพร</u> 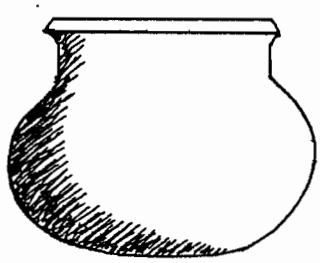 **ลักษณะ** หม้อข้าว, หม้อต้มยาสมุนไพร หม้อขัด **ประโยชน์** - ใช้หุงข้าว - ใช้ต้มยาสมุนไพร **รูปแบบ** ส่วนของลำตัวมีลักษณะคล้ายวงรีแนวนอน แต่ช่วงกลางลำตัวโค้งเล็กน้อยและไม่มีสันคอตั้งตรง มีสันที่ขอบปาก กันมน ไม่นิยมแต่งลวดลาย บางครั้งจึงเรียกว่า “หม้อขัด” **ขนาด** มี 3 ขนาด คือ 1. ขนาดใหญ่ กว้าง 21 ซม. สูง 17 ซม. 2. ขนาดกลาง กว้าง18 ซม. สูง 14 ซม. 3. ขนาดเล็ก กว้าง16 ซม. สูง 12 ซม.	<u>แบบที่ 4</u> 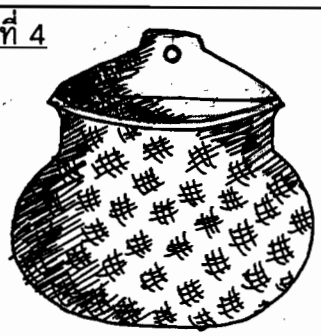 ด้านข้าง **ลักษณะ** หม้อข้าว, หม้อต้มยาสมุนไพร **ขนาด** ใช้ขนาดเล็ก **ประโยชน์** - ใช้แทนแจกันติดข้างฝาผนัง - ใช้ตกแต่ง **แนวคิดด้านรูปแบบ** 1. โครงสร้างคงอนุรักษ์รูปแบบเดิม แต่ผ่าเอาเพียงครึ่งใบมาเชื่อมต่อกับพื้นระนาบอีกที โดยเลือกหม้อขนาดเล็ก 2. ลวดลายบนพื้นผิวภาชนะ ใช้ลวดลายที่เกิดจากการตีลายด้วยไม้ตาม ซึ่งเป็นลวดลายดั้งเดิมที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน คือ - ลายก้านจากหรือก้านมะพร้าวคู่ - ลายก้านแย่ง - ลายคิ้วนาง - ลายลูกพริกหรือลายท่าแนะ	☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย <u>ข้อเสนอแนะ</u> ....

รูปแบบเดิม	รูปแบบใหม่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
<u>หม้อข้าวหรือหม้อต้มยาสมุนไพร</u> **ลักษณะ** หม้อข้าว, หม้อต้มยาสมุนไพร หม้อขัด **ประโยชน์** - ใช้หุงข้าว - ใช้ต้มยาสมุนไพร **รูปแบบ** ส่วนของลำตัวมีลักษณะคล้ายวงรีแนวนอน แต่ช่วงกลางลำตัวโค้งเล็กน้อยและไม่มีสันคอตั้งตรง มีสันที่ขอบปาก กันมน ไม่นิยมแต่งลวดลาย บางครั้งจึงเรียกว่า “หม้อขัด” **ขนาด** มี 3 ขนาด คือ 1. ขนาดใหญ่ กว้าง 21 ซม. สูง 17 ซม. 2. ขนาดกลาง กว้าง18 ซม. สูง 14 ซม. 3. ขนาดเล็ก กว้าง16 ซม. สูง 12 ซม.	<u>แบบที่ 5</u> 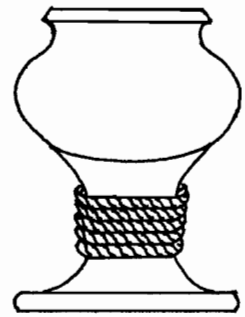 **ลักษณะ** หม้อข้าวมีขารองรับ **ขนาด** ขนาดพิเศษ ตัวหม้อ กว้าง 9 ซม. ปากถึงก้นหม้อสูง 7 ซม. ฐานสูง 7 ซม. **ประโยชน์** - ใช้เป็นเชิงเทียน - ใช้ใส่ของเอนกประสงค์ - ใช้ตกแต่ง **แนวคิดด้านรูปแบบ** 1. โครงสร้างคงอนุรักษ์รูปแบบเดิม เพียงแต่ลดความสูงของหม้อให้เตี้ยลงเพื่อสะดวกกับการใช้เป็นเชิงเทียน 2. เพิ่มขารองรับตัวหม้อให้เหมาะกับการใช้งานในการเคลื่อนย้ายไปยังที่ต่าง ๆ 3. ตกแต่งลวดลายโดยใช้การกดประทับลายลงบนตัวหม้อ และใช้เชือกรัดบริเวณฐาน เพื่อเน้นให้งานดูน่าสนใจขึ้น	☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย <u>ข้อเสนอแนะ</u> ....

รูปแบบเดิม	รูปแบบใหม่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
<u>สวด (หวด)</u> 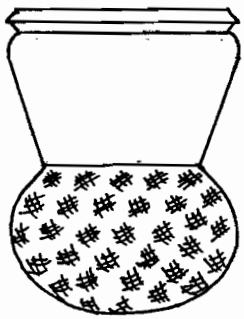 ตะแกรงสวด 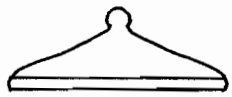 ฝาปิดสวด **ลักษณะ** สวด (หวด) **ประโยชน์** ใช้นึ่งข้าวเหนียว **รูปแบบ** หม้อสวดแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนล่างมีลักษณะคล้ายตัวเผล้ง ตีเป็นลวดลายต่าง ๆ ใช้บรรจุน้ำ ส่วนบนคล้ายปากเพล้งแต่สูงกว่า 3 - 4 เท่า ไม่นิยมตีลาย ใช้บรรจุข้าวเหนียว และมีส่วนประกอบอีก 2 ชั้น คือ ตะแกรงสำหรับรองรับข้าวสารและฝาปิด	<u>แบบที่ 6</u> **ลักษณะ** สวด **ขนาด** ย่อส่วนให้เล็กกว่าเดิมตามประโยชน์ใช้สอย **ประโยชน์** - ใช้แทนแจกัน - ใส่อุปกรณ์เครื่องเขียน - ใช้ตกแต่ง **แนวคิดด้านรูปแบบ** 1. โครงสร้างภายนอกคงอนุรักษ์รูปแบบของสวดเดิม เพียงแต่ลดอัตราส่วนให้เล็กลงตามประโยชน์ใช้สอย 2. ส่วนล่างใช้ผิวเรียบ ส่วนบนดัดแปลงปากไม่มีหยักโค้ง 3. ตกแต่งลวดลายเฉพาะส่วนบน โดยใช้การแกะลายพิมพ์นูนเป็นรูปลายก้านจาก พิมพ์ด้วยสีฝุ่นให้สับหว่างแนวตั้งตลอดทั้งใบ	☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย <u>ข้อเสนอแนะ</u> ....

รูปแบบเดิม	รูปแบบใหม่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
<u>เผลัง</u> 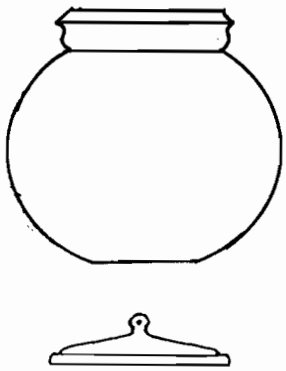 **ลักษณะ** เผลัง, หม้อใส่น้ำ **ประโยชน์** ใช้สำหรับใส่น้ำ **รูปแบบ** เผลังมี 2 ชนิด คือ 1. เผลังชนิดมีฝา นิยมทำขนาดใหญ่ ช่วงปากจะสูงกว่าชนิดไม่มีฝาปิด และป่องออกเพื่อรองรับฝาปิด มีการตีลายรอบนอก 2. เผลังชนิดไม่มีฝาปิด มีขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก ลักษณะเหมือนชนิดมีฝาปิดทุกประการ ต่างกันเฉพาะส่วนคอและปากจะสั้นกว่า และปากแบออก	<u>แบบที่ 7</u> **ลักษณะ** เผลัง, หม้อใส่น้ำชนิดมีฝาปิด **ขนาด** ใช้ขนาดใหญ่ **ประโยชน์** ใช้ใส่น้ำดื่ม **แนวคิดด้านรูปแบบ** 1. โครงสร้างคงอนุรักษ์รูปแบบเดิม เพราะมีความงามที่สมบูรณ์อยู่แล้ว 2. พื้นผิวใช้วิธีตีลายแบบเดิม โดยเลือกลายต่างๆ ตามที่ผู้ประกอบการมีอยู่ เช่น ลายก้านจาก, ลายคิ้วนาง เป็นต้น 3. เพิ่มก๊อกน้ำบริเวณช่วงล่างของลำตัวภาชนะ เพื่อสะดวกในการดื่มกิน 4. มีขาตั้งทำด้วยเหล็ก 3 ขา ปลายโค้งงอ เพื่อให้ดูมีความอ่อนช้อย รับกับตัวหม้อ และช่วยรองรับตัวหม้อ เพื่อสะดวกต่อการใช้งานด้วย	☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย <u>ข้อเสนอแนะ</u> ....

รูปแบบเดิม	รูปแบบใหม่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
<u>หม้อแกง</u> 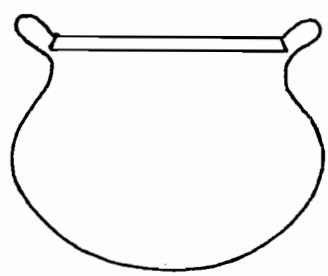 **ลักษณะ** หม้อแกง **ประโยชน์** ใช้สำหรับใส่แกง **รูปแบบ** ลักษณะทั่วไปมีหูสองข้างติดกับขอบปากหม้อ คล้ายหูกะทะ ผิวภายนอกเกลี้ยงเรียบเหมือนผิวหม้อขัด **ขนาด** หม้อแกงจะมีขนาดใกล้เคียงกับหม้อข้าว	<u>แบบที่ 8</u> **ลักษณะ** หม้อแกง **ขนาด** ลดขนาดเล็กกว่าเดิมเหลือ ความกว้าง 12 ซม. ความสูง 9 ซม. **ประโยชน์** - ใช้ใส่เครื่องหอมแขวนประดับ **แนวคิดด้านรูปแบบ** 1. โครงสร้างคงอนุรักษ์รูปแบบเดิม เพียงแต่ลดขนาดให้มีขนาดเล็ก ดูน่ารัก เหมาะกับใช้เป็นเครื่องแขวน 2. วัสดุที่แขวนใช้เชือกป่านขนาดเล็กเพื่อให้สอดคล้องกับตัวงาน 3. ลวดลายใช้วิธการฉลุ เพื่อให้กลิ่นของเครื่องหอมระเหยออกมาได้ โดยคงลวดลายแบบประดิษฐ์ 4. เพิ่มเติมฝาปิด เพื่อไม่ให้กลิ่นของเครื่องหอมระเหยเร็วจนเกินไป	☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย <u>ข้อเสนอแนะ</u> ....

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

1. รองศาสตราจารย์สืบพงษ์ ธรรมชาติ	อาจารย์ประจำสำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สนิท บุญฤทธิ์	ผู้อำนวยการศูนย์วัฒนธรรม สถาบันราชภัฏสงขลา
3. อาจารย์สมโภชน์ ศรีวรรณ	อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะ มหาวิทยาลัยทักษิณ
4. อาจารย์ธงศักดิ์ หงษ์แพง	ประธานกรรมการบริหารโปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏสงขลา
5. อาจารย์นิวิต หะนนท์	อาจารย์ประจำหมวดศิลปะ โรงเรียนวรนารีเฉลิม
6. นางปลื้ม เกษตรสุนทร	ผู้ประกอบการ
7. นางเลี่ยนขุ่น อินทะเล	ผู้ประกอบการ
8. นางหนูขาว มณีฉาย	ผู้ประกอบการ

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ อ้อยทิพย์ **ชื่อสกุล** พลศรี

เกิดวันที่ 25 **เดือน** มิถุนายน **พุทธศักราช** 2500

สถานที่เกิด อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 1/5 ซอย 6 ถนนสระเกษ
อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000

ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน - อาจารย์ 2 ระดับ 7
- รองคณบดีฝ่ายแผนงาน คณะศิลปกรรมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา

สถานที่ทำงานปัจจุบัน ภาควิชาศิลปะ คณะศิลปกรรมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา

ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2517	จบ มศ.3	จากโรงเรียนวรนารีเฉลิม จังหวัดสงขลา
	พ.ศ. 2521	จบ ป.กศ.สูง	จากวิทยาลัยครูสวนดุสิต
	พ.ศ. 2523	จบ กศ.บ.	จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
	พ.ศ. 2533	จบ กศ.ม.	จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร